N. IORGA
Profesor la Universitatea din Bucureștĭ

SCRISORĬ ȘI INSCRIPȚIĬ ARDELENE

ȘI MARAMUREȘENE

II.

INSCRIPȚIĬ ȘI ÎNSEMNĂRĬ

(FORMÎND VOLUMUL XIII DIN „STUDIĬ ȘI DOCUMENTE CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR“)

BUCUREȘTĬ
Atelierele grafice SOCEC & Comp., Societate anonimă
59, STRADA BERZEĬ, 59
1906.

N. IORGA
Profesor la Universitatea din Bucureștĭ

SCRISORĬ ȘI INSCRIPȚIĬ ARDELENE

ȘI MARAMUREȘENE

II.

INSCRIPȚIĬ ȘI ÎNSEMNARĬ

(FORMÎND VOLUMUL XIII DIN „STUDIĬ ȘI DOCUMENTE CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR“)

BUCUREȘTĬ
Atelierele grafice SOCEC & Comp., Societate anonimă
59, STRADA BERZEĬ, 59
1906.

STUDII ŞI DOCUMENTE

CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR

XIII.

3751. Vol. XIII.

PREFAȚA

Inscripțiile și însemnările ardelene cuprinse aicĭ aŭ fost strînse în cursul călătorieĭ ce am făcut peste munțĭ în August-Octombre 1905. Pe cît mi-aŭ îngăduit timpul și mijloacele băneștĭ, am căutat să văd toate bisericile mai vechĭ, și am copiat din ele, iarășĭ, în măsura puterilor mele. Aș fi bucuros, dacă aș putea să maĭ am un prilej de cercetărĭ ca acela și să înfățișez încă un volum ca acesta. Sînt încredințat însă că s'ar putea scoate din cîte bisericĭ aŭ Romîniĭ în țerile Coroaneĭ ungureștĭ, chiar și zece cărțĭ ca aceasta. Ar fi poate de datoria Asociațieĭ să strîngă, cît maĭ e timp, asemenea materiale, care s'ar concentra în biblioteca eĭ din Sibiiŭ și ar pregăti munca editoruluĭ.

La alcătuirea tableĭ, am fost ajutat de d. Onisifor Ghibu, care a strîns o parte din nume. Icĭ și colo, aŭ rămas urme din felul deosebit cum s'a făcut adunarea lor. Cetitorul, ținînd samă de multele greutățĭ ce mă împovărează, se va mulțămi, cred, și astfel.

Septembre 1906.

N. Jorga.

I

UNELE MANUSCRISE FĂRĂ ARĂTARE DE LOC ŞI UNELE TIPĂRITURĬ EXPUSE LA EXPOSIŢIA DIN SIBIIŬ.

I. Manuscrise.

1. Cronograf, începînd cu Domnia luĭ Leon Armeanul.

2. Evangheliar slavon din veacul al XV-lea, pe splendidă hîrtie, iar, în legătură, cu Apostolul Mateiŭ şi Răstignirea. — Bibl. episcopieĭ Lugojuluĭ.

3. Pe un manuscript din secolul al XVII-lea al luĭ *Varlaam şi Ioasaf* iscăleşte: «eŭ Log[o]f[ă]tul Pătraşco ot Tărgovişt[e]; lt. 7222 [1713-4]».

4. Secolul al XVII-lea. Cazanie. Iscălesc: «pop Dumitru, proestos»; «Cost[an]d[in] Log[o]f[ă]t, 1747». După o notiţă, era încă în 1808 a «părinteluĭ popi Avram din satu Băicoiŭ».

Alte notiţe:

«Au luoat 2 suncsi, preczul: ungurești forinczi 40.
Ssalba 25 x.
Kosoku 16 nemczesty.
Kaczavejka 4 x., 30 kreza.
Rokya 6 x.
Breiu 5 x.
10 koczi de kasy, 10, 2 nemczesty.
I-au mai dat odate o ruble turcsasske, 14 ducse, 14.
12 o kretyncz 1 x.
13 o ferdele orz 1 x, una pecsucsj 24 kr.
La nunte 6 măhrămĭ, pre 6 marias.
Vaka kete 20 de zloczi.
Ssalba 25 de zloczi nemczesti.
Kosokul zlozi 12.
Iya kete 5 zlozi.

La nunte, pe rakiu, pe 15 kófe, kofa kete 20 de kreczari; ssuma zloczi 5.

Un berbecse, jare la nunte, 2 zloczi și 16 kreczari.

Pe gruu, pe 2 ferdele, 2 zloczi și 48 de kreczari.

Un breu, 4 zloczi, x. 30, czoluri, czolu kete 1 zlot.

12 opcioare 2 x., niste ssacsi care pui pe kulme.»

5. Pe o «Pravilă mare»m unteană: «Să s[ă] șt[i]e ačasta pravil[ă] că iaste a lu Macteiŭ văruĭ și... că am scris eŭ Paraschiva Log[o]f[ă]t...Vălet...7123 *(sic!)*.

«Să [să] știe că am scrisu eŭ Paraschiva precum să s[ă] știe că amu dat baniĭ mami Zoichiĭ Țiganciĭ pe ban[ĭ] 50 dobă[n]d[ă], și baniĭ aceĭ ban[ĭ] i-am luatu de la Pană Čobotă, pă 2 vite; căndu i-am dat ban[i], am zis: «mam[ă] Zoică, dă-m zap[i]sul, să-l spargu», iar ià zice: «lasă, Paraschiva»... Aŭ fost fața, că[n]du s'aŭ dat baniĭ.»

6 Pe un *Molitvenic* din 1689, se spune că a fost legat «de Vasilie Blăğanul în annul 1707, și amŭ datŭ pentru legăturĭ triĭ mărieșĭ și cincĭ potorĭ».

7. După un *Molitvenic* din 1689, cuvîntărĭ manuscripte. Ca probă dăm următoarea:

«Dragă tată-alŭ mieŭ prea-dulce,
Văzŭ că acumŭ mă voiŭ duce
La tatălŭ ce m'aŭ ziditŭ, —
Că așa mi-aŭ poruncitŭ
De vr'o doao saŭ treĭ zile
Să mă ducă în ceriŭ la sine.»

8. Pravilî pre scurtu alesî den Svinte Scripturĭ scoasî pre rănd și tocmitî maĭ vrătos pentru cele 7 tainea marĭ a Beseareciĭ, careș de înse rănduit cu toate trebele eĭ, prin carele și pravila Sv[i]nților Ap[o]s[to]lĭ, la totŭ lucrul de aistvuiaște *(sic)*, pre toate obiceaele č-aŭ lăsat purtătoriĭ de D[u]mn[e]dzăire și într'un nărav cu Ap[o]s[to]liĭ, păstoriĭ și a toatî lume învățîtoriĭ Sv[i]nțiĭ părințĭ de la ceale 7 săboarî,—de care lucru aratî și Sv[ă]nta Scripturî.

[Pe V° foiĭ de după legătură:] In anul 1814, Aprilie 20

de z[ile], aŭ nins de aŭ fos[t] neoa mare pănă la gerunte, într'o Sîmbă[tă], şi nu s'aŭ luat până Miercurĭ; iarăşĭ într'acaia lună, în 17 de zile, aŭ nins mult, cîtŭ s'aŭ maĭ toţĭ dărămat pruni, iară anul 1814.

[De-asupra titluluĭ:] 1750, Enuarie 16.

[Biblioteca episcopieĭ Lugojuluĭ.]

9. C. 1700. *Învăţăturĭ creştineştĭ,* copiate de «iereĭ Bucurŭ oţ Cărstiianŭ, 1787».

10. După *Orologhiariul* muntean din 1715, adaus manuscris: «Învăţătură pentru cliučul Pashalieĭ» (tot din veacul al XVII-lea).

11. Manuscript de rugăciunĭ de pe la 1720; neisprăvit.

12. Pe un *Catavasieriŭ* din Bucureştĭ, 1724, se spune că a fost cumpărat «dreptu 8 mariiaşĭ».

13. Manuscript miscelaneŭ bisericesc. Pe f° 62 V°: «Şi am scris eŭ Ionŭ maghistratoru din Ţara-Romînească, anul 1765». Se află şi data de 1763.

14. Copie după *Sinopsis* a Mitropolituluĭ Iacov şi după *Învăţăturile* de la Snagov, din 1700, scrisă «prin mîna a popi Bucurŭ snăi Iuga Puşcaşu, la aniĭ de la Naşterea luĭ H[rist]os 1774» (şi cu cifre). Notă despre moartea, la 27 Mart 1782, a luĭ Ştefan, protopopul Braşovuluĭ. «Şi s'aŭ scris [cartea] în cinstitul Scaun al Braşovuluĭ, în Sohodol, la Branŭ, Iunie anno 1774.»

15. *Păşunea oilor cuvîntătoare*, de popa Sava Popovicĭ din Răşinarĭ.

16. *Cronograf,* scris în Braşov, la 1823.

II. Tipăriturĭ.

1. *Octoihul* din 7018 [1510] (data e adausă de o mînă din acelaşĭ timp). Frontispiciu cu vulturul, ca în tipăriturile cele

două d'intăiŭ cunoscute ale Țeriĭ-Româneştĭ. Incipit гласъ а. на келицѣи вечрни на гй (cu roşu).

2. Cărticică în 16, fără titlu, cu această notiță în frunte: «Ex libris Alexander Dobra, anno 786, colugio flămînțări *(sic!)*, Liova, 1ª Ianuarii».

Unele versurĭ sînt dedicate luĭ Wolfgang Bethlen, istoricul, «anno 1678 feliciter ex Porta Ottomanica reducem», altele «in album eximii dn. Gasparis Sagitarii Lüneburgensis, SS. theol. st[udentis], 1666, die 13 Sept.».

Cu dînsa împreună e legată o altă broşură, care se chiamă: «Favor aonius quondam erga d. Valentinum Franck iuniorem, patricium cibiniensem, declaratus a nonnullis fautoribus et amicis, nunc vero in eorundum *(sic)* authorum gratiam et honorem lege talienis vulgatus; Cibinii, per Stephanum Jüngling excusum, anno MDCLXXIX», şi o a treia: «Hundert sinnreiche Grab-Schriften . . .; 1677, in Hermanstadt, druckts Stephanus Jüngling».

Incipit: «Viro admodum reverendo ac clarissimo domino Iacobo Schnitzlero, quondam in Academia vittebergensi phil. adjuncto, nunc ecclesiae cibiniensis pastori primario, eiusdemque capituli decano, etc.». Apoĭ dedicațiĭ luĭ I. Haupt, Bürgermeister, luĭ Matthias Semriger, comite al Saşilor, Cristian Richert, judele Scaunuluĭ, Gheorghe Armbruster, *procurorul*. Versurĭ în treĭ limbĭ, între care acestea româneştĭ:

Ferecsituy csel barbat
Kare are pat kurat,
Kuj nyevaszta poete zicse:
Nu am fakut, o voinicse.

Versze macar lachremilye
Fetelye si mujerilye;
Nu gindi, fi fore grise,
Cse sze plindse nu se pise.

Csinye are minte
Aore sze take,
Si kend nu se kade
Sze nu tot greaszke.

Csej fegedujala
Fere derujala ?
Treketoere, brume,
Fum, vunt, prah ssau spume•

Iare csei en mune
Nu jeszte mincsune.

Csine nâire kai si kar, sze meârge ku folosz,
Strenyge binye picsóerelye si umblye pre sosz.

Kecz oameny kuprinde csaszta lume mare,
Cse groeznike moarte en putere are,
Muncsaszke makare en tot kipul vracsul,
Si zua si noapte, nui geszeste lyakul.

Fericsitui kui sse ascundse
De dare dumnyezeului,
Kui binyelye nerocul ducse,
Treind den mestersugului.

Kaute alalcz avuczie,
Iou voi ssta lenge mendrie ;
Avuczie kurundute lasse,
Om ssiriman fekendute,

Csi mendrie nu sse dessparte,
Ku drag omul sseu hrenyeste.
Kaute alaltz, etc.

Num da makar komoëra mare:
Tot um jessste mai drag de je
Ket omului csi mult kestige,
De bany mulcz csiss alaltuie.
Kaute alaltcz, etc.

De multeor oesste luasse
Gramada mare banyilor,
De mai mult nyimike ramasse
Ket un toiág de csersitor.
Kaute alaltcz, etc.

Om kertular nyimik gindeste
De armelye pizmasului ;
Acsela tot frikoss treieste
Kui ssent banyi en lauda lui.
Kaute alalctz, etc.

Avuczie me nui en lada ;
De viisse iei cseie al mieu,
Opt ssem jei mainte viacza,
Trekend acseje cse voi jeu.
Kaute, etc.

De moi ducse din csassta tzare
Unde ssoere nu rezbeste,
Si la sztrein pocs cu mendrie
Trei binye kau si csicse.
Kaute alactz, etc.

Emble makare dupe puinye
Kum zik oamenyi csei pizmas,
Jeu tot lenge je voi rumunye,
Si nu ma voi facse vresmas.
Kaute alalctz, etc

Numai Dumnyezeu derujaszke
Csem trebui en viacza me
Si o inyima drage, drage,
Csi szingur mirye pofteste.

Kaute alaltz avucie,
Jeu katt pre je, si mendrie.

3. *Penticostariŭ* din 7209 (1701).

4. *Octoih* din 1712. Dublu exemplar.

5. *Liturghiĭ* din 1713 (legate la 1829, cu 3 zloțĭ).

6. *Molitvenic* din 1713.

7. *Ceaslov* din Tîrgoviște, 7223 (1715).

8. [1717-26; probabil 1724] *[Învățăturĭ creștineștĭ despre Șepte Taine.]* Prefață romîno-sîrbească: «Pricina și îndemnarea faceriĭ cărticeliĭ aceștiia. Neobičnuitŭ lucru iaste și

la oamenii ceĭ înțelepțĭ în loc de rîs să socoteaște aceaste marĭ tîrtaze, după cumŭ iaste acĕastă cărticică, a le arăta cu lungă înnainte-cuvîntare.» A aflat însă în visitația sa prin orașe și sate, «peste nădeajdea mea..., multe nespuse spurcăciunĭ și îngreuerĭ de suflete, ceale ce și a le pomeni cu frică iaste, — că s'aŭ aflatŭ bătrînĭ de optuzecĭ de anĭ, cariĭ de la nașterea sa de ispovedanie și de duhovnicŭ n'aŭ științŭ, ci cîtŭ maĭ vîrtosŭ cu sı[i]ntele taine nu s'aŭ cuminecatŭ, bisearicile, lăcașurile d[u]mnezeeștĭ, ce-sŭ de rugăciune, nu le-aŭ văzutŭ, fără de cîtŭ cîndŭ s'aŭ întîmplatŭ cuiva dintru aceștiia a să căsători și a să cununa...

Cu mila luĭ D[u]mnezeŭ pravoslavnicŭ ep[i]scopŭ alŭ Temișvaruluĭ și alŭ Lipoviĭ și alŭ alŭtorŭ districturĭ care să cuvinŭ.

Vichentii Ioannovičŭ Vidacŭ [1].»

La urmă: «Și s'aŭ diortositŭ de Eulogie monahŭ, iară așăzătoriŭ slovelorŭ Damaschin diiaconŭ și Ilie zățariŭ.» Pe foaia ultimă de legătură:

«Scris-am eŭ popa Sofronie din D[ă]nș[u]ș.

Scris-am eŭ gramaticu Zc... din satul...

Scris-amŭ eŭ diacul Petru din Dămșușŭ.

Să să știe acĕasta că s'aŭ născut Damaschin în aniĭ D[o]mnuluĭ 1765...»

Altă asemenea însemnare din 1769.

9. «Catechismusŭ saŭ învățătură creștinească în folosulŭ niamuluĭ rusescu dinŭ Țara Unguriască, datŭ afară prin osîrdia și ostenela Mării Sale domnuluĭ d: Ioan Iosifŭ de Camilis, ipiscupulŭ Sebastuluĭ și alŭ Muncačuluĭ, iproč, cinuluĭ preoțescu unit din legeia grečască vicarișŭ apostolicescu în Țara Unguriască, sfinteĭ și innălțateĭ Înpărățiĭ Rămuluĭ sfetnicu, iară acumŭ în folosulŭ niamuluĭ rumănescu în limba rumă-

[1] Cf. vol. IV, pp. 83-4; G. Popoviciŭ, *Istoria Romînilor bănățenĭ*, Pesta, 1905, pp. 307, 322. Cf. *Bibliografia romînă*, II, pp. 22-3. Ilie zețarul e Ilie de la Cernavoda din *Învățătura* de la 1726 (*ibid.*, p. 29, no 193). E decĭ un tipar rîmnicean. Pentru titlu, care nu se afla în exemplarul expus, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 70, nota 3.

niască întoarsă și tipărită în Sămbăta-Mare, în tipografia academičască, anulŭ de la H[risto]s, 1726.

[Foarte frumoasă tipăritură, cu literă nouă [1].]

10. *Triod* din 1731.

11. *Liturghiĭ* de Rîmnic, 1733.

12. *Antologhion* din 1737.

13. *Apostol* din 7251 (1743).

14. *Liturghiĭ*, Rîmnic, 7255 (1747).

15. *Ceaslov* din 1753.

16. Învățătură creștinească prinŭ întrebărĭ și răspunsurĭ pentru procopseala școalelorŭ, acumŭ a doao oară tipărită cu bl[a]gosloveniia preaosf[i]nțituluĭ chirio chirŭ P. Pavelŭ Aaronŭ Vlădicăĭ Făgărașuluĭ, în mănăstirea Sfinteĭ Troiță, la Blajĭ, Maiŭ 20, 1756, de Dumitru Rîmnicianulŭ.

[Exemplarul poartă iscălitura luĭ Kolosi.]

[Pe V°, Treimea și «sf[î]nta mănăstire de la Blaj», clișeŭ de Vlaicul. Sînt înfățișate o biserică și o clădire, unite împreună, cu două turnurĭ. Prefața e iscălită de «cucearniciĭ în H[risto]s ieromonaho-canonicĭ».]

17. Gheneral-pardon în materiĭ religioase, din 1759.

18. Votiva apprecatio Illustrissimo ac Reverendissimo d. d. Petro Paulo Aaron de Bistra, Dei et apostolicae Sedis gratia in Transylvania et partibus eidem annexis episcopo fogorasiensi, etc., etc., patrono gratiosissimo a typographis balasfalvensibus in gratitudinis et devoti animi signum in onomastico eiusdem nominis diei facta et oblata.

[Pe dos, stampă: sus Treimea, în planul al doilea: «Petru și Pavelŭ» (cu numele lor) și *Aaronŭ* de-asupra stemeĭ de familie cu coiful, vulturul muntean, un șerpe, iar, de-asupra, pălărie cardinalicie. Jos, piața Blajuluĭ cu biserica în fund, în palatul cu două rîndurĭ, apoĭ dealurĭ, căsuțe.]

[1] În *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, cartea nu e descrisă direct.

[Pe p. 2 e lauda episcopuluĭ. Se amintesc «parvuli et magni litterarum ilii cultores qui, non de micis solum, sed de communi etiam mensae tuae pane anni die participant et duplici augmento, spirituali videlicet et hoc temporali, adolescunt in fide et pietate, veluti tenelli surculi in altum crescunt et pro incremento huius ecclesiae per suos moderatores cultivati in dies magis magisque extenduntur, perficiuntur, elevantur. Nos vero qui in hac typographiae officina strenue desudamus, gratia Illustritatis Vestrae sumus quid sumus, tamquam e nihilo erecti.» Citațĭ Cicerone și Seneca. «Praeivêre quidem nos alii sua contestaturi vota, et non animo... Ita in hoc onomastico die, 29 videlicet iunii anni currentis millesimi septingentesimi sexagesimi, Balasfalvae dum demisse vovemus.»

Iscălesc: «humilimi servi Petrus Tekeld cum reliquis typographis». — Blaj, Bibl. canoniculuĭ I. M. Moldovan.

19. Epistola consolatoria ex divinitus inspiratis Scripturis opera Ill[ustrissi]mi ac Rev[erendissi]mi domini P[etri] P[auli] Aaron de Bisztra, episcopi fagarasiensis, ad tempus tribulationum pro sui gregis utilitate collecta et adaptata cumque eiusdem benedictione valachico nuper vulgata, nunc rursus latino idiomate typis edita, Balásfalvae, anno MDCCLXI, per Ioannicium Endrédi, diaconum. [E dedicată luĭ Buccow, intrat în Alba-Iulia, de Buna-Vestire a calendaruluĭ vechiŭ. I-a văzut scrisorile de pace.] Vidimus insuper eodem die quo isthaec ecclesia filio tonitrui sacratum agit diem, sub fulguris tonitruique figuris te Salisburgii pacis auspicari symbola... Opusque quod nuper noster praesul pro interna animarum sibi creditarum pace vulgari sermone ediderat, nunc latine donatum in contestationem perpetuae nostrae cum sancta romana Ecclesia unionis nostraeque adversum te clientalis observantiae pignus, tibi damus, dicamus et offerimus. Clientes infimi scholastici balásfalvenses.

[Urmează epistola Episcopuluĭ către credincioșĭ. Se citează: Mineiul de Rîmnic, Viețile Sfinților, Pravila. «Cum quodam *Nilo,* anno proxime lapso Rimikii *(sic)* in Valachia valachicis

typis vulgato.» La urmă, lista cărților citate, «a non unitis recepti» : Biblia din 1688, Pravila din 1652, Mineiul de Rîmnic, 1737, Triodul din Bucureştĭ 1747, Penticostariul din Rîmnic 1743, Octoihul din Rîmnic, 1750, Orologiul, *ibid.*, 7253 (1745), Liturghia din Bucureştĭ 1747, Mărgăritul din 1691, Viețile Sfinților, Iaşĭ, 1682.]

Blaj, Biblioteca canoniculuĭ I. M. Moldovan.

20. Exordium et definitio sanctae oecumenicae synodi florentinae, ex antiqua graeco-latina editione desumpta et ab Illustrissimo ac Reverendissimo d. P[etro] P[aulo] Aaron de Bisztra, episcopo fagarasiensi, ad sui gregis utilitatem, maius nempe Unionis argumentum, adaptata cumque eiusdem benedictione prius valachico, nunc rursus latino idiomate typis edita, Balasfavae, apud Sanctissimam Trinitatem, anno 1762.

[Dedicație luĭ Buccow, «victor, pacis exarchus», purtător al ramuriĭ de măslin, adevărat Νικόλαος.] Audivimus Te deinceps pro perenni futurae etiam tranquillitatis stabilimento, pleno procerum huius provinciae consensu, nationalem militiam erigere volentem, ad apostolicum Regiae Maiestatis thronum tantisper fuisse regressum. Videmus nunc, post secundum tuum ab eodem apostolico Throno descensum, ipsam Regiae Maiestatis plenitudinem et adversus hanc nationem gratiae et clementiae caesareo-regiae complementum tecum plane descendisse: dum in erigendo praedicto nationali subsidio, novo prorsus, eoque salutari, concordiae modo hoc cum imperio sacerdotium coniunxisti; unde ecclesiastico-politica haec graeci ritus catholici natio, realiter iam pacem possidens, caeterisque eandem nunc et in futurum, te gubernante, procurans, pleno animi sui gaudio ecclesiasticum illum decantare valebit hymnum...: «Gloria in altissimis Deo»... Et, cum, iam firmato per regium quoque assensum hoc tam salutari subsidio, concordiae pacis alumni, iam uniti pedetentim legantur et conscribantur milites, scientes scriptum esse.

[E ruptă pagina următoare.]

Apoĭ prefață a luĭ Petru Pavel Aaron către credincioșiĭ săĭ. Se citează *Pravila*.

Blaj, Biblioteca canoniculuĭ I. M. Moldovan.

21. Xilografie, supt care se cetește: «Icoana preasf[i]nte[ĭ] Născătoareĭ de D[u]mnezeŭ carea aŭ lăcrămat în Ardeal, în sf[ă]nta Mitropolie al Blajuluĭ; anulŭ 1764, Martie 18. Petru P., tip[o]gr[af].

22. *Ceasoslov* din Bucureștĭ, 7275 (1767).

23. *Molitvenic*, 7276 (1768).

24. *Bucoavnă* pentru deprinderea pruncilorŭ la cetanie și la temeiulŭ învățăturiĭ creștineștĭ, iproč cu bl[a]gosloveniia Exțeleanții Sale prea-luminatuluĭ și preaosf[i]nțituluĭ Domnuluĭ Domnŭ G. Grigorie Maerŭ, Vlădica Făgărașuluĭ și alŭ prea-înnălțateĭ chesaro-crăeștiĭ și apostoliceștiĭ Măririĭ sfeatnicŭ dinŭ lăuntru, iproč, iproč, tipărită în Blajŭ, în tipografiia M. B[uneĭ]-Vestirĭ, Fevruarie 16, aniĭ de la H[risto]s 1777, de Petru Popovicĭ Răimničanulŭ, tip[ograf].—Blaj, Biblioteca canoniculuĭ I. M. Moldovan.

25. *Catehismul cel Mare*, cu întrebărĭ și respunsurĭ, alcătuit și întocmit pentru folosul și procopsala tuturor școalelor normăleștĭ a neamuluĭ romînesc, de Gheorghie Gavriil Șincaĭ, directorul și catehetul școaleĭ ceĭ normăleștĭ din Blaj și ceall. În Blaj, cu tipariul Seminariuluĭ, 1783.

Cuvînt înnainte: «Și s'ar fi și rădicat în anul de curînd trecut 1782 școală normălească în Blaj, a căria director fuiŭ însuș orînduit de la înnălțatul crăescul Guberniu». De aceia scrie cărțile de școală. «Ceĭ seracĭ de cariĭ maĭ mulțĭ se află în neamul nostru de cît bogațĭ... M'am sîrguit cît am putut ca de la cuvintele și vorbele ceale tocma romîneștĭ nicĭ cum se nu me abat și depărtez, ci se le aleg, după cum pre unele locurĭ maĭ bine vorbesc romînește decît pre altele, precum am și făcut,— nu pentru altă ceva, fără numaĭ ca prin normă, pre carea după prea-înnalta voe a chesaro-crăesculuĭ Maiestat trăbue se se îndreapte toțĭ oameniĭ, se se îndreapte și se se

sporească şi limba noastră, precum şi a altor neamurĭ. Drept aceaia tu, carele veĭ ceti cartea aceasta, nu me judeca pentru cuvintele şi vorbele care doară ţi s'ar vedea noao saŭ streine. precum aú fácut, fac şi vor face uniĭ cariĭ în viaţa lor nicĭ atîta n'aŭ făcut pentru binele de obşte, ci numaĭ aŭ zăcut şi aŭ cîrtit pre alţiĭ, pizmuindu-le numele şi lauda care pe dreptate le-aŭ căpătat prin lucrurile ceale bune, ceale făcute pentru obşte, ci o ià, o ceteşte, şi, dacă veĭ afla într'însa vr'o sminteală, carea se fie adevărată, o iartă, aducîndu-ţĭ aminte că tu încă poţĭ în multe sminti »

26. *Norma* adecă rînduiala veniturilorŭ patrahiruluĭ care s'aŭ hotărîtŭ prinŭ milostivulŭ crăescu reşcriptumŭ, adecă poruncă înpărătiască ce s'aŭ dat în 23 de zile a luĭ Septeamvrie anulŭ 1784 peantru lăcuitori neuniţĭ de leagea grečască, fie cătane, fie provinţialişte, şi peantru popiĭ lorŭ.

Peantru cununie, fără deschilinire a căsătorii, cea d'inŭtîĭ, de a doaa, saŭ de a triia, tocma şi într'o întîmplare ca aceaia, cîndŭ văduva să mărită după holteaĭ tinărŭ, saŭ văduvoiulŭ îşŭ logodeaşte luĭ-şŭ fečoară, peste totŭ să să plătiască — fl. nem., 30 creiţ[arĭ].

Păntru îngropăčunea prunculuĭ, pănă cîndŭ iasă de şapte anĭ, înpreună cu blagoslovirea api, — fl., 24 crei.

Peantru îngropăčunea feaţeĭ ce au trecutŭ de şapte anĭ în susŭ, fie saŭ bărbatŭ, saŭ femeae, de va fi maĭ cu aveare, 2 fl., — cr.

De va fi de mijlocŭ 1 fl.

De va fi mai săracŭ — fl., 30 crei.

Iară de la ceĭ ce sîntŭ de totŭ săracĭ, nimica plată să nu să ià, ci în darŭ să să îngroape ; şi despre ačasta maghistratuşurile locurilorŭ, şi maĭ mare peste legheoane, şi peste reghimenturĭ acuratŭ să ia samă.

Aceastea slujbe sfinte, care acuma vorŭ veni înnainte, nime altulŭ va fi detorŭ a le plăti, fără numaĭ acela care dinŭ a sa bună voe şi rîvnă li-are pofti.

Fieştecăruia preotŭ, de va chematŭ, afară de paroh, şi va fi la petrecaniia mortuluĭ — fl., 7 cr.

Cine arŭ vrea să sărbiască sărtătoarea (*sic*) saŭ praznicului sfîntuluĭ său, peantru blagoslovirea ferturilorŭ, a grăuluĭ și a colaculuĭ să plătiască — fl., 3 crei.

Peantru molitva și stropirea cu sfeștanie a căsi unde aŭ zăcutŭ muere chendelă — fl., 7 crei.

Peantru o lăturghie — fl., 12 crei.

Care pofteaște rugăčunele celea de patruzăcĭ de zile care să facŭ după sfîrșitulŭ lăturghii, adecă parastasŭ — fl., 30 crei.

Peantru pomelniculŭ morților peste anŭ — fl., 12 crei.

Cîțĭ stîlpĭ a evanghelii vrea cineva să să cetiască peantru mortŭ, peantru totŭ stălpulŭ — fl., 30 crei.

Peantru cetirea a toateĭ psaltirĭ, 1 fl.

Peantru un paraclisŭ — fl., 3 crei.

Cîndŭ umblă cu cruča la Bobotiază pe la căsĭ, botezăndu — fl., 3 creițarĭ.

Care va vrea ca în toate Duminecile în casa sa să să facă apă sfințită, va plăti peste anŭ, adecă peantru 52 de Duminecĭ, în care să va blagoslovi apa 3 fl., 7 crei.

Iară care maĭ ararŭ va pofti ača blagoslovire, va plăti deschilinitŭ pe fieștecare blagoslovire — fl., 3 crei.

Protopopuluĭ, peantru ce va da testamonie la prileğulŭ căsătorii, că s'au strigatu-să în bisearică de treĭ orĭ — fl., 7 crei.

Peantru unŭ sărindariŭ întregŭ 5 fl.

Peantru jumătate de sărindariŭ 2 fl., 30 crei.

Peantru paruzie care de bună voe să face la mănăstirĭ, la parohiĭ, sau la vlădicĭ, ceĭ ce nu sîntŭ porțiașĭ să plătiască 37 fl.

Iară cari sîntŭ porțiașĭ și cătanele de pe la margină, adecă militariĭ, începîndŭ de la strajemeașterŭ în josŭ, paruzie nu maĭ multŭ va plăti fără 12 fl.

Însă ca popi tăcșile, adecă prețurile aceastea, nice a le maĭ rădica, nice după voia sa a le lua, saŭ care n'aŭ fostŭ în običaĭ, a le aduce în luntru, să nu fie slobozĭ, tare să porunceaște.

Mîncările cealea peste măsură, și uspețele ceale cu cheltuelĭ mare, cari să facŭ la praznicile Sfuntuluĭ (*sic*), saŭ a patronuluĭ familii, la nunte, la îngropăčunĭ, și la botezulŭ pruncilorŭ, tocma să oprescŭ, așijdirea și cinstea saŭ darulŭ care

proşti la nunte de la mire şi de la frăţiĭ au fostŭ običnuitŭ a ceare, de'ića înnainte să opreaşte, şi întru atăta să strînge, ca mirele sîngurŭ mireasi peantru încreaderea căsătorii acelŭ darŭ să-lŭ deae, şi nu maĭ multŭ întră proştĭ, ci, de vor fi maĭ bogaţĭ, pănă la 1 zlotŭ.

Iară, de vorŭ fi maĭ săracĭ, pănă la 7 cr. să poată dărui.

La Sibiiŭ s'aŭ tipăritŭ prinŭ Pătru Bart. [După exemplarul în proprietatea mea; 2 foĭ în 8° mare.]

27. *Poslanie* saŭ dreapta oglindă a păciĭ, dragostiĭ şi unimiĭ, prin carele cu dreapte dovedirĭ ceĭ uniţĭ să mîntuescŭ de hulele carele lor li să aruncă, iară neuniţiĭ, nicĭ iriticĭ a fi, nicĭ shismaticĭ, maĭ ales în neamul romănesc, a nu să putea aeve zice, să arată [adaus manuscript: maĭ anteiu latinésce tipărit in Viena, in 1786; opul lui Niceta [1] Horvát, canonicul eclesiarcu a beserici catedrale a Oradii-Mari, érô] acum [*idem:* în limba romana] întăĭ tipărită în înpărătească cetate Vienna, prin cinstitul şi de neam Iosiv de Curţbec, tipograful înpărătesc, la anul de la H[risto]s 1787. Pentru a neamuluĭ rumănescŭ folos şi mîngăiare. [În prefaţă se spune că s'a publicat cartea pentru că «cu acĭastă poslanie prea neamul mieŭ cel întristat şi dosădit a-l înbucura am propus».] Se păstrează numaĭ 168 de pp.

28. Viena, 30 Ianuar 1787. Decretul luĭ Iosif al II-lea pentru serbătorĭ [2]. — În proprietatea mea.

29. *Pravilă de obşte* asupra faptelor reale şi a pedepsiriĭ lor, tipărită în Vienna cu tipariul luĭ Iosifu noblu de Curţbecu, înpărătescul şi crăescul al Curţiĭ tipografu, 1788.

[Ca prefaţă, e decretul imperial din 13 Ianuar 1787.

Pe copertă, se scrie, pe la 1803:] Scrisâ în cathalogul chârţilor lui Petru Rátz.

[1] O scurtă notiţă asupra luĭ (canonic de la 23 Maiŭ 1777, + 8 Februar 1789), în *Enciclopedia romînă,* II, p. 725. Contemporanĭ îl pomenesc între scriitoriĭ bisericeştĭ *(Ist. lit. romîne în sec.* al *XVIII-lea,* II, p. 409 — după Samuil Klein, în revista *Instrucţiunea publică,* p. 72).

[2] V. şi n° 26.

30. Dezvoaltile şi tălcuitele evangheliĭ a duminecilorŭ, a sărbătorilorŭ şi a oareşcărora zile, spre trebuinţa cateheţilorŭ şi a dascalilorŭ neuniţĭ ce să află în mare prinţipatulŭ Ardealuluĭ prinŭ Dimitrie Eustathievicĭŭ, directoriuluĭ şcoalelorŭ neunite naţionaliceştĭ în limba rumănească puse şi întocmite cu blagoslovenia preasfinţi[tu]luĭ domnuluĭ Gherasimŭ Adamovicĭŭ, episcopŭ neuniţilorŭ în Ardealŭ. Să vinde fără legătură cu 14 creiţarĭ, Sibiĭ, la Petru Bartŭ, chesaro-crăesculŭ priviligheatulŭ tipografŭ a cărţilorŭ celorŭ sholasticeştĭ neunite rumîneştĭ, 1790.

[Autorisaţia de tipar a consistoriuluĭ e din 1789 [1].]

31. *Octoihul* din Blaj, 1792.

32. *Calendariŭ* la annul de la Naşterea luĭ Hristos 1794, cari e prost [2], cuprinzănd în sine 365 de zile, făcut spre întrebuinţarea noroduluĭ slaveno-sărbesc şi rumînesc cari se află in Ţinuturile chesaro-creeştĭ a leagiĭ Răsărituluĭ. În Vienna, la slaveno-sărbeasca-romaneasca privileghiata tipografie. Le gat stă cu 12 creiţarĭ.

[Cuprinde, în partea literară:
«Ceĭ doĭ ecscessurĭ a Ameriĭ, o istoriolă adevărată, supra cele doao eşirĭ din măsură a iubiriĭ, tradusă de pre alte limbĭ» [3].

33. Filosofiia cea lucrătoare a rănduialelor dreptuluĭ fireĭ, II, Sibiiŭ, Bart, 1800.

34. Theologhia dogmatică şi moralĭcască, despre taina căsătorieĭ, după învăţătura bunilor credincoşĭ dascalĭ, întocmită cu mărturiĭ din Sf[ă]nta Scriptură, SS. Părinţĭ şi din trădaniia Bisearicii întărită, spre învăţătura cleruluĭ celuĭ tînăr rumînesc aşezată, tipărită . . ., în Blaj, la Mitropolie, anul 1801 [şi cu arabice], cu tipariul Seminaruluĭ [4].

[1] Nu era cunoscută până acum această carte a scriitoruluĭ braşovean, despre care am dat ştirĭ în *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, în *Sate şi preoţĭ* în *Braşovul şi Romîniĭ* şi în vol. precedent (v. tabla comună).

[2] Ordinar, *nevisect*.

[3] Traducere din ale luĭ Clain. Cf. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea* II, p. 172: scrisoare a luĭ despre această ediţie.

[4] Altă traducere a luĭ Clain. Cf. *ibid.*, II, pp. 169-70.

35. 1805. «Rugăcĭune în vreame de foamete şi de războiu.» — Tipărită.

36. Povăţuirea către economia de cîmp pentru folosul şcoalelor romîneştĭ celor din Ţeara-Ungurească; Buda, 1806, Tipografia Universităţiĭ.

37. *Polunoştinţa* din 1808.

38. Forma cleruluĭ şi a păstoruluĭ bun, după învăţătura Domnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s, păstoruluĭ celuĭ bun, pilda SS. părinţĭ şi dascalĭ, cu strădanie, etc., Ioann Bobb..., aşezată în Blaj, la Mitropolie, anul 1809, cu tipariul Seminariuluĭ.

39. A Thomiĭ de la Cămp, de urmarea luĭ H[risto]s patru cărţĭ..., tipărită în Blaj, la Mitropolie, anul de la H[risto]s 1812, cu tipariul Seminariuluĭ.

[Prefaţa e iscălită de «Vlădica Ioann» (Bob). Urmează o dedicaţie către el, semnată de «ceĭ maĭ micĭ între preoţĭ, fii Exselenţii Tale, canonicĭ a Scaunuluĭ episcopesc, profesorĭ: Vasilie Filipan, a canoanelor, Dimitrie Vaida, a moralişuluĭ şi a pastoralişuluĭ, Dimitrie Caian cel maĭ tinăr, a dogmaticiĭ, Theodor Pop, a SS. Scripturĭ, Gavriil Stoica, al dogmaticiĭ al doilea... Binevoind Exselenţiia Ta ca ăcastă cărticea, cu chieltuiala Exselenţii Tale tipărită, să o dărueştĭ cleruluĭ spre învăţătură, supt titulu examenilor acestuĭ an, aĭ poruncit noao celor ce învăţăm şi procopsim tinărul cler în ceale de lipsă la treapta preoţii, să punem aciia theseşurile învăţăturiĭ [1].»]

40. *Triod* de Blaj, 1813.

41. *Euhologhiul* de Blaj, 1815.

42. *Strastnic* de Blaj, 1817.

43. *Deutsch-wallachische Sprachlehre* de Molnar, ediţia a 3-a; Sibiiŭ, 1823 [2].

[1] Şi pentru această traducere a luĭ Clain, v. *o. c.*, II, p. 412.
[2] V. *o. c.*, II, p. 289.

44. *Biblioteca romanească*, partea I, 1829, «cu închipuirea prinţipuluĭ Dimitrie Cantemir». Dedicaţie către Mitropolitul Dionisie. Colaborator al luĭ Carcalechi e Bojincă. Se anunţă că cele 12 părţĭ costă 4 flor., 48.

Se începe cu Istoria Romanilor. Bojinca maĭ anunţă: «Diregătoriul buneĭ crescere». Urmează Viaţa luĭ Dimitrie Cantemir. Se pomeneşte Barbu Văcărescu, «cel ce aŭ cinstit 90 de miĭ de leĭ la scoalele Bucureştuluĭ». La Pesta, de vre-o cincĭ-şese anĭ, «în tot anul să află cîte 15 pănă la 25 de studenţĭ românĭ cu deosebite talenturĭ». Se cer burse pentru alţiĭ. Se laudă pictorul C. Leca, care e abia de un an la Viena.

Volumul II e din anul 1829. Dedicaţia se face luĭ Grigore *de* Băleanu. Cuprinsul e: Istoria Romanilor, Istoria luĭ Radu Şerban, traducerĭ din nemţeşte.

Volumul III, din 1830, e dedicat luĭ Alexandru Filipescu, «ca un iroŭ pentru dreptul patrii». Dă «Cuvîntarea de rugă ciune a naţieĭ romaneştĭ către străluciţiĭ boerĭ a Ţeriĭ-Romaneştĭ şi a Moldavieĭ, întocmită de Emanuel Gojdu, jurat a Ungarieĭ, la tabla cr. advocat»: «Voĭ, dreptelor stîlpărĭ romaneştĭ, voĭ adevăraţilor strănepoţĭ a mult-vestiţilor Romanĭ, aţĭ înfrînt pe vrăşmaşĭ... Aveţĭ doaă prinţipaturĭ binecuvîntate de Dumnezeŭ, aveţĭ din însuşĭ sînul naţieĭ voastre doaă căpeteniĭ stăpînitoare, aveţĭ patriĭ fericite care cu însuş pămîntul Hanaan se pot bărăbări, aveţĭ o limbă naţională dulce şi prea-plăcută, carea e cea maĭ credincĭoasă şi cea maĭ de aproape fiică a vecheĭ limbĭ romane». Vine apoĭ un studiu despre Mihaĭ Viteazul, de Bojinca.

Volumul IV, din 1830, e dedicat luĭ Veniamin Mitropolitul. Urmează Istoria Romanilor şi Istoria luĭ Mihaĭ Viteazul. Iarăşĭ se laudă C. Leca, care a zugrăvit moartea luĭ Mihaĭ Viteazul «pe o pînză de un cot şi jumătate de mare», dăruind-o şcolilor din Bucureştĭ. «Dialog între doĭ tinerĭ romaneştĭ.» În el se arată starea lucrurilor în principatul muntean: «Ţaraniĭ sau plugariĭ sînt foarte supuşĭ şi apăsaţĭ de zapciĭ... O academie [în Bucureştĭ], întru care am avut şi eŭ norocire a auzi ecsamene de obşte în 20 Iulie 1827, întru

care aŭ fost de faţă şi prinţipul în cel maĭ mare ţeremonie, cu toţĭ boeriĭ patrieĭ, ascultînd în limba patrii filosofia, retorica, gheografia, loghica, gheometria, alilodidactica (înprumutata-învăţătură), dar, cînd aŭ venit la legile romane, aŭ fost cea maĭ mare prevedere, şi cu lacrămĭ ascultă tot însul legile strămoşilor noştriĭ Romanĭ; aceluia ce numaĭ o picătură de sînge de Roman aŭ avut, i-aŭ pricinuit cea maĭ mare zi de bucurie, dînd toţĭ profesoriĭ cîte o cuvîntare publică, din care s'aŭ şi tipărit în Filosofia românească ce s'aŭ tipărit de d. profesor Efrosin Peteca, şi una ce s'aŭ zis de d. profesor Simeon Marcovicĭ se vede în partea a trèa a biblioteciĭ [1]». Şi altele se vor da. — Venitul vechiŭ al şcoliĭ era de 130.000 de leĭ pe an; s'a adaus acum cu vre-o 60.000 de la venirea ca efor a luĭ Alexandru Filipescu. Barbu Văcărescu a dat 90.000 leĭ «pentru înmulţirea cărţilor româneştĭ». «Mare mulţămire să aducem răposatuluĭ Lazar, că dînsul aŭ început a sămăna grîul cel curat, din care acum secerăm». Acuma se hotăresc 500.000 de leĭ pe an pentru şcolĭ. «S'aŭ făcut în Slatina şi Craiova, unde să dă învăţăturĭ înnalte. — Ce profesor este acel Grigorie Pleşuianu, că văz multe cărticele româneştĭ de dînsul, pentru luminarea neamuluĭ? R. Un tinăr prea învăţat şi scolar al răp[osatuluĭ] Lazar, şi acum o se tipărească tot acel tinăr şi *Telemahu* româneşte cu 24 de icoane. — Eŭ auz, frate, că acolò ar fi un lucsus foarte mare. — R. Cu adevărat mare şi nesuferit, dar şi la acĭasta nu sînt de vine Romîniĭ, ci Greciĭ, că eĭ aŭ adus mîndria între Romînĭ şi aŭ stricat portul cel romanesc naţional, şi l-au prefăcut în cel turcesc, dar acum şi acesta se va îndrepta.» — Despre spitalele bucureştene: Pantelimon, Cişmeaoa luĭ Mavrogheni, clădită pe un loc dat de Banul Grigore Băleanu. «Auz că [Banul] are un patriotismos mare, şi am cetit

[1] E întitulată «Cuvînt ce s'aŭ zis la deschiderea şcoaleĭ naţionale din Bucureştĭ, în 1827, Sep[temvrie] 15 de d. Simeon Marcovicĭ, profesor de matematicĭ în numita şcoală.» Se spune că Marcovicĭ a învăţat şepte anĭ în Paris, «care fără greşală poate să să numească săvîrşirea omeniriĭ». «Limba, numele năravurile şi chear portu nostru sînt dovadă netăgăduită pentru cea maĭ proastă şi ticăloasă fiinţă că ne tragem cu adevărat din Romanĭ.»

și într'o «Povățuire a Tinerimiĭ», ce s'aŭ tipărit în Buda [1], și iĭ este dedicată, unde văd că multe vrednicíĭ de laudă ar fi făcut. R. Acest nobil cu adevărat este născut pentru apărarea și norocirea patrieĭ, că nu caută nicĭ-un interes de metal, ci numaĭ dreptatea neamuluĭ și luminarea tinerimeĭ romane.» Are un fiŭ Hatman și altul la Paris. Se laudă Iancu Văcărescu, «un Anacreon romînesc». Se vorbește despre tipografia Mitropolieĭ «și cea politicească privileghiată, supt eforia a doĭ vrednicĭ boerĭ». *Curierul* se tipărește la Mitropolie. Se pomenesc ca iubitorĭ de literatură Gheorghe Oprian și C. Breboveanu, «negoțitoriŭ, regulat»: «Pe acest om deacă l-ar cunoaște Stăpînirea, cu adevărat i-ar încredința finanțul negoțătorii, fiind Român adevărat și pentru patrie aprins.» Din partea sa, Solomon e un «adevărat ostaș romănesc, cavaler și comandant catanelor romăneștĭ». Nu se uită Mitropolitul Veniamin și Asachi. Se menționează pentru Moldova Tipografia Mitropolieĭ unde se tipărește *Numa Pompilie*, cea de la Neamț, unde apare *Descrierea* luĭ Cantemir. Biblioteca promite din partea eĭ «Viața luĭ Ștefan-cel-Mare», «Călătoria lui Martineli la Paris» (întîia oară dată la lumină de Zaharia Carcalechi).

La urmă vin prenumeranțiĭ, între cari la Iașĭ: «De mărit neam născuta Doamnă Maria de Drăghicĭ..., Domnul Vasilie Alecsandru..., Marele Postelnic Manolache Drăghicĭ, Marele Agă Constantin Drăghicĭ..., Căminarul Costachi Negruț..., Sărdarul Grigorie Drăghicĭ..., Sărdarul Vasilie Drăghicĭ... Botoșanĭ: dumnealuĭ Ioan Dimitriu, psalt si dascal școalelor naționale.» Se anunță «Fabule în versurĭ de d. Moisi Bota» (Buda)[2]. De același, Cuvînt la instalarea episcopuluĭ Nestor Ioanovicĭ, «Calendariul romănesc cu litere latineștĭ de d. Stefan Niagoi» și *Antropologhia* luĭ Vasicĭ, «mediținăr» [3]. Anunță și un calendar cirilic pe 1831, cu lupta luĭ Huniade «și cu poveștĭ de a luĭ Napoleon Bonaparte», pentru 24 cr.

[1] V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea,* II, p. 526.

[2] Cf. *ibid.,* II, p. 471.

[3] A apărut la 1830, în adevăr. Cartea are numaĭ prenumeranțĭ din Ardeal și Ungaria.

de argint, «Doĭ prunci părăsiţi, o istorie morală de I. Theodori» şi *Telemacul* luĭ Pleşoianu.

45. [1829.] Calendar (pe al doilea an) cu litere latine, dedicat luĭ «de bunu genu nàscutu-lui Domnu Georgiu Mucio, localu-lui-directoru a scole-i romanesci şi grecesci din Pesta, qua adevàratu-lui patronu al aquestu-i calendariu». Ieşind şi anul trecut, «sàntà datorintià darè a fi am ţénut... Şi despre aquésta am fostu cercetat, qua ţesetura aquestui calendariu si o invrèstesu, unu sau doi ani, şi cu scrisóre-a cirilicéscá, qua o méḑílocire, prin quaré mai uşor şi fórà[1] di[feren]tià fieşque quare Romanu, tràgènd folosu-l din iel, sà se agiungà doritu-l scopu.» Urmează un «Dialogu séu vorbire intre invéţiàtoriu şi scolariu despre Romani şi Romàni séu Daco-Romani». Are şi ilustraţie : o casă cu doĭ cînĭ şi soarele, cu devisa : «din întuneric lumină». Aruncă cuvîntul Rumun (ràspîndit «prin flocoasele gurĭ ale unora»), citînd prea lăudata istorie a nemuritoruluĭ Petru Maior» şi aducînd înnainte pe «collisali» = căluşarĭ, precum şi versurile despre eĭ făcute, la jocul a unsprezece flăcăĭ, «la începerea bătăli franţosescĭ».

«Saltă, măĭ Romane, saltă,
Ca jucarea cea naltă,
Jucarea cea rumanească,
Fiecine s'o cunoască.
Aşa Romulus striga,
Cu picioru 'n pămînt da,
Cu soţiile ce-avea,
Cînd citatea o făcea.»

Termină cu urărĭ pentru Împăratul Francisc. Răspuns şi la cartea germană din 1827, Buda, a luĭ S. T. : «Arătarea că Vlahiĭ seaŭ Rumîniĭ nu-s de viţă Romaniĭ, şi că rădăcină aceaia din limba lor slavenească mesteçată cu talianească nu se urmeaze, — din linbă nemţască pre cea rumîniască întoarsă şi cu maĭ multe mărturie înmulţită prin S. T.» (traducere a uneĭ cărţĭ din 1823). «Autorul eĭ se numeră între Aristoteliĭ (nebuniĭ) a seculuĭ noăsprezece, a căruia creerĭ prin doctoriile nalt învăţatuluĭ domn Damasţin T. Bojinca din anul 1827 şi 1828

[1] Unele din aceste semne, ca în cuvîntul de faţă, aŭ forma de virgulă.

deplin s'aŭ vindecat.» Citează, decĭ, de acesta, «Animadversio in dissertationem hallensem sub titulo: Erweiss, dass die Walachen nicht roemischer Abkunft sind, etc., vom k. Rath v. *** 1823 editam. Respundere desgursetor (?) la cìrtirea que in Hale in anu 1823 sub titulo: Aretare quumche Romanii ambe-loru Dacii nu sùnt viţà de Romani, de cr. Consiliar, de *** fàcutà [1]». Discuţie despre numele «Vlah». Controversă dacă trebuie să se scoată buchile. «Aceasta nu noĭ, fătul mieŭ, vom face, ci timpul... Literile nu fac legea, ci sînt numaĭ unele sămne prin care însămnăm vorbele limbeĭ. Că de ce poartă el vestminte frăncescĭ aŭ turcescĭ, de ce cumpără în casa sa vase şi scule de la vînzătorĭ de altă leage, aŭ doară este el pentru aceia Frănc seaŭ Turc? (p. 111)... În Bucovina se află un lesicon şi o gramatică cu literile latine de Măria Sa (fie-ertatul) consilier Budai, a cărora urzire, după cum uniĭ din persoanele cele luminate cu sciinţă (care le aŭ văzut) mărturisesc că eşirea la lumină acestor duoă cărţĭ va lua înteiŭ loc [2].» Citează gramatica din Sibiiŭ a luĭ Eliad. Face glume cu grupa litere = literatură, de o parte, iar, de alta, slove = slovenire. La urmă se arată folosul literelor.

O altă parte dă statistica Romînilor şi Sîrbilor din diecesele Arad (292.897, faţă de 11.621), Timişoara (254.540, faţă de 170.432) şi Vîrşeţ (220.746, faţă de 28.959). Vin apoĭ «o istorie» (anecdotă), «epigrame, monoloage». Tocmaĭ la capăt: «Scurta ortografie a linbeĭ daco-romană cu stremoşescile latinescĭ litere, 1829» (şi în nemţeşte). Se ceteşte un: «Imprimatur de I. Theodorovits», din 13 Octombre 1828. Nu lipsesc nicĭ modelele de caligrafie latină.

46. Diregătoriul buneĭ creştere, spre îndreptarea multor părinţĭ şi folosul tinerimeĭ romane ţesut de Damaschin T. Bojîncă, Buda, 1830.

47. Trista predicare care la îngroparea Ecţelenţii Sale prea-luminatuluĭ şi prea-mărituluĭ domn Ioann Bobb de Kapolnok-Monostor..., în luna luĭ Octomvrie, la 7 zile, 1830, în

[1] V. *o. c.*, p. 265.
[2] V. *ibid.*, pp. 302-3.

s. mînăstire a Blajuluĭ s'aŭ cuvîntat de Theodor Pap de Ujfalu, 1830, Sibiiŭ, Hochmeister.

[Se pomenesc nepoata luĭ Bobb, Hristina Dunca, şi fiiĭ eĭ, apoĭ Gheorghe Bob, paroh şi vice-protopop în Turda. Numele de Ungurĭ sînt scrise cu litere latine.]

48. «Widerlegung der Abhandlung welche unter dem Titel vorkömmt: «Erweiss dass die Walachen, etc.» [1], verfasst von E. Murgu»; Buda, 1830.

49. Poemation de secunda legione valachica sub Carolo barone Enzenbergio. Magno-Varadini, excusum in officina typographica Ioannis Tichy, 1830.

50. Psalmiĭ traduşĭ din evreieşte de canonicul Teodor Pop; Blaj, 1835.

51. Preatenul saŭ voitoriul de bine al pruncilor şi al tinerimiĭ romaneştĭ, o carte de cetire foarte folositoare, care pre sama şcoalelor şi a noroduluĭ romanesc din nemţie spre romanie aŭ tradus-o I. M. Mecheşĭ, paroh evanghelicesc la Ruscĭoriŭ; Sibiĭ, 1837, Hochmeister.

52. Cărticica năravurilor bune pentru folosul şi trebuinţa tinerimeĭ, de pre nemţie în romînie întoarsă de Moisi Fulea, directorul şcoalelor neuniţilor din Ardeal, protopopul 2-lea a Sibiiuluĭ şi consistorial asseassorul; Sibiiŭ, 1837, Gh. Klosius.

---

[1] V. maĭ sus, n° 45.

II.

INSCRIPȚIĬ ÎN ORDINEA ALFABETICĂ.

I.

Abrud.

A. Biserica unită.

1. Pe un *Antologhiu* din 1737: 1.

Aniĭ D[o]mnuluĭ 1738, lun[a] luĭ Maiŭ în —, de acĭasta scriem să să ştie cum acĭastă sf[ă]ntă [carte s'a cumpărat] în 28 fl. ungureşt[i] de l[a] popa Ierimie din Cluj, şi o aŭ cumpăratŭ Abrudeniĭ besereci lor, şi bani ce aŭ rămas saŭ cari i-aŭ lăsat răpăosaţiĭ c[t]itor[ĭ] aĭ s[fin]teĭ besericĭ Abruduluĭ cu pomenire veşnică: Gĭurca Dumitru, nemeş din oraş, 1, şi Toma Simion din satul Abruduluĭ; şi jumătate s'aŭ dat dispre partea oraşuluĭ, jumătate dispre par[tea satuluĭ], pîntru ca să le fie pomană veşnică [a celor] numiţ maĭ sus. Luna şi zioa sintu scriş maĭ sus. Tobiiaş pop[a] Nicolae cel tinăr din Abrud.

Acĭasta carte iaste a sfinteĭ bisericĭ unite din Abrud, fiindŭ parohŭ sfinteĭ bisearicĭ Tobiasŭ Alexandru, şi diiacŭ fiindŭ eŭ la bisearică: Nicolae Popovicĭ, Cicmăian [1] *(sic)*, şi lăcuitoriŭ în casa sfinteĭ bisearicĭ.

S'aŭ scrisŭ de mine, smeritul şi mult-păcătosul robul luĭ D[u]mnezeŭ Nicolae Popovicĭ, Cicmăian; Dicheamvrie 24 zile, anno 1800.

Ich schripsis Nikolaus Pop von der Abrudban, Tsikmujan.

2. *Catavasieriul* din 1824.

3. Pe *Chiriacodromiul* din 1699: 2.

Acĭasta sfîntă şi d[u]mneziască carte ce să chiiamă Cazanie iaste a sfinteĭ bisearicĭ unite din Abrudbaniia, fiindŭ într'a-

[1] Din Cigmăŭ.

ceaia vreame preot Tobiasŭ Alexandru, în zilele înnălțatuluĭ Inpăratŭ Franțișcus . . ., a. 1800.

4. *Evanghelia* din 1817.

3. 5. Pe un *Evhologiu* din 1784:

Acĭas[ta] carte iaste a [păr]inteluĭ popa Alexandru Tobias, paroh în Abrudŭ; 1801.

6. *Penticostariul* din 1743.

7. *Polunoștința* din Rîmnic (?).

8. *Strastnicul* din 1817.

9. *Triodul* din 1813.

B. **Biserica ortodoxă.**

4. 1. Pe o icoană la catapeteazmă:

S'aŭ zugrăvit de Dimitrie Dimitriu zug[rav]; 1838.

5. 2. În *Mineiul* de pe Ianuar:

[1786], fiindŭ dascăl eŭ, Ioan Popovicĭŭ, normalișŭ neunit, ot Aprudŭ.

6. 3. În cel de pe Mart:

1822. Teleguț Toader, din satul Abruduluĭ, dascal . . . Broina Todor.

S'aŭ scrisŭ de mine . . . Necolae Popovicĭ, Cicmăian, ucenicul j. Ioan Fulea de la Belgradŭ, fiindŭ dascal neunitŭ eŭ înŭ Abrudbaniia . . . Moisi Nistea, paroh la Bucĭumĭ . . .

7. 4. În cel de pe Maiŭ:

1782. Dascăl Avraam Muntean, unit.

8. 5. În cel de pe Iunie:

[1803], m'am întocmit eŭ cantorŭ.

9. 6. În cel de pe Novembre, din 1778 (1779):

Sf[i]nții Sale părinteluĭ protopop Ghedeon Nichiticĭu.

Acest sfânt Mineiŭ iaste a sfinteĭ bisearicĭ a legi greceștĭ neunite din slobodulŭ și priveli̇ghiatul oraș Abrudbania, fiind parohĭ la acĭasta sfântă bisearică pe vreamea cînd s'aŭ cumpărat aceastea 12 dărabe de Mineae Iosif Adamovicĭ și popa Petru, din Feaneș mai nainte lăcuitoriŭ, și, după răpăosarea popi Petru aŭ fost paroh la acĭaste parohie popa Ioan Micŭ de la Vinŭgard, care popa Ioan Mic numaĭ în doĭ anĭ aŭ fost aicĭa parohŭ, și de aicĭa s'aŭ mutat paroh la Sibiel, în Mărjinime, și după răpăosarea și a protopopuluĭ și paro-

huluĭ Iosif Adamovicĭ, pă care bine aŭ voit D[u]mn[e]zeŭ a-l chema la veacĭnicile sale lăcaşurĭ, la 26 Ianuarie 1790, într'acestaş an 790 s'aŭ preoţit fecĭorul săŭ Nicolae Adamovicĭ pe parohia acĭasta neunită Abrudbanii, şi lîngă numitul preot Nicolae Adamovicĭ la 22 Maĭ 1799 s'aŭ aşezat preot şi paroh la acĭastă parohie şi Dimitrie Adamovicĭ, tot fecĭor răpăosatuluĭ protopop Iosif Adamovicĭ.

[1788, dascăl Nicolae Adamovicĭ.]

7. *Octoihul* din 1760.

8. Pe un *Penticostariŭ* din 17—: 10.

S'aŭ scris de mine smeritul şi mult păcătosul Gheorghie Popovicĭ, dascal normalicesc şi cantor neunit în vestit oraş Abrudbania.

Todor Huţovicĭ din Poenĭ.

Gheorghie Popovićĭ din Deva, dascal normalicesc.

9. Pe un *Triod* din 1761: 11.

La anul 1817... s'aŭ văndut pătrariul de grîŭ, care ţine 24 de copurĭ, aicĭ în oraşul Abrudbania cu 24 de zloţĭ..., şi cucuruzul cu 20 şi cu 21..., funtul de carne de vită cu cîte 12 crăiţarĭ, carnea de porc cu cîte 30 crăiţarĭ, dar carne de porc foarte arare orĭ să afla, că nu era cu ce ţinea şi îngrăşa porciĭ. În vreme acĭasta umbla banĭ înpărăteştĭ: pulînce, galbinĭ de aurĭ şi husoşĭ, adecă... banĭ de hîrtie, aşa numită valută. Iară şi cu banĭ de hîrtie aşa-numită băncută... Scumpeatie crescusă şi să lăţisă, încît murea oameniĭ de foame.

[În 1804 s'a pus] «frasănul cel de lîngă crucea de piatră a răpăosatuluĭ şi, ca în viaţa, protopopuluĭ neunit eparhii Abruduluĭ, Iosif Adamovicĭ, şi a preoteasiĭ acestuia, răpăosatiĭ Almăşan Marinca, dript oltarul bis[e]riciĭ... Casile luĭ Bălos Nicolae... Ceĭ trăĭ frasinĭ... Trăoşul [=fînaţul] doamniĭ Răcoşoi...

[1837]: slobod şi preveleghiat oraş...

[1805]: Ex libris sanctæ ecclesiæ disunitæ græco-catholicæ abrud-banyensis. Petrus Szumutz, parochus cornensis...

Maĭ în ĝos subscribenşul...

[1817, visita Împăratuluĭ Francisc şi a Împărăteseĭ.]

Aŭ fost spre vedere şi la Roşia la băĭ şi anumit la cetatea.

(22 August st. v.), la amiazăĭ, întorcându-să iarăşĭ aicĭ în oraş. [Apoĭ merge la Zlatna.]

II.

Abrud-Sat.

12. 1. Pe un mormînt:

Aicĭ s' odihneaşte r[ăposatul] în D[omnul] Costandin Bidiguţ, a[niĭ] vieţiĭ] 80; s'aŭ mutat din lume, Octomvrie întiia zi, anul 1828.

2. Pe altul, Bidiguţ Ioanas, 1826.

3. Altul, din 1813.

4. Pe altele: Drumariŭ Elisabeta, 1827.

5. Nicolae Bălăguţ, 1827.

6. Şi altele din veacul al XVIII-lea.

7. Icoane la catapiteazmă din 1790-4, cumpărate de Mece Gavriilŭ. Una e făcută în «1794, de măna mea cĭa de ţărnă, Simeon Silaghi, zugrav», ajutînd şi Cenuşe Osiv cu şese zloţĭ.

13. 8. În altar, pe o icoană:

Oprea zugrav, la Răşinarĭ; 1820.

9. Ladă dată de Vucea Gheorghe şi Moisi Zamfira (scris în ungureşte); 1765.

10. Antimis din 1773, cu data adausă pe tipăritura [v. vol. XII, p. 301, nº XVIII], din 1762.

14. 11. Pe un antimis manuscris:

S'aŭ o sfinţit jertvelnicul Domnuluĭ şi Montuitoruluĭ nostru I[su]sŭ H[risto]sŭ întru Uspeniia preasf[i]nteĭ de D[umne]zeŭ Născătoareĭ şi fecĭoreĭ Marieĭ în Abrudfalva, în vremea stepăniri preaputerniculuĭ Îm[părat] Iosifŭ şi Craiuluĭ d[o]mnuluĭ Iosivŭ al doilea, cu b[la]gos[lo]venia şi lucrarea d. preasf[i]nţituluĭ e[pisco]pŭ neuniţilor în marele prinţipat al Ardealuluĭ, Ghedeonŭ Nichiticĭ, în anul 1787,... luni luĭ Iunie, adecă spre zioa Sf[î]ntuluĭ ... Eusebie ep[isco]p[u]lŭ de la Samosată[1].

12. Pridvorul, cu anotimpurile zugrăvite, e din 1798.

13. Vasile Aaron, *Patimile luĭ Hristos*[2], 1805.

14. *Antologhiu* din 1766.

15. *Apostol* din 7251 [1743].

16. *Evanghelie* din 1760.

17. *Molitvenic* din 7250 [1741].

15. 18. Pe un *Octoih* din 1760:

[1] Cf. vol. XII, pp. 301-2, nº XXII.

[2] V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* II, p. 472.

Aciastă sf[i]ntă și d[u]mnezeiască carte anume Octoihu iaste a sf[i]ntei biserecĭ din satul Abrudului, a biserecĭ[i] neunite și s'aŭ scris aice într'aciastă carte cu mîna mè, anume Ioan Punoți, dascalul oraș Abrudŭ, luna Maĭ în 5 zile, leat 1783. Preot popa Lazarŭ Ștefŭ.

[Pomeniți:] Simulețŭ, Todor din Buceșŭ, hoțŭ.

19. Pe niște *Cazaniĭ* din 72--8: 16.

În vreamea cireșilor s'aŭ scris cu zamă de cireșe, la ano '1805; ce minune mare; faină tintă: luna luĭ Iunie.

Eŭ am venit preot la aciastă bisearică a satuluĭ Abrud la ani 1785, Aprilie 28.

Popa Nicolae Huțovicĭ. Satul Abrud.

Teodorus Telegutz, ludimagister Abrudfálvi.

20. Alt *Octoih* din 1760, al «luĭ Prodan Solomon, cantor, dieac».

21. Pe un *Penticostariŭ* din 7251 [1743]: 17.

La annu 1848 preste vară mare înpărăchiiare s'aŭ făcut întră națiile țărilor, și mare frică purta una de alta. Numaĭ Atotputearnicul să ne miluiască și să ne păzească de răŭ.

La 1834 se înseamnă preotul N. Popovicĭ.

III.

*Agnita[1].

Pe un manuscript din «Piiatra Zŭminteliĭ», la început: 18.

Aciastă carte care cuprinde întru dănsa maĭ multe Vistieriĭ ale sufleteștiĭ dohtoriĭ, din care neamul părinteștiĭ meale patriĭ, s'aŭ tălmăcit prin ceale de lutŭ măna mea cea nevrednică; care carte umplăndu-să dă focul dragostiĭ, și cu Savva Marcea o o tribui pentru sine, acum o aŭ hărăzit-o părinteluĭ popiĭ Crăciun, parohul[u]ĭ din Agnita, pentru ca să aibă datorie a-l pomeni la jertva ce nu săngerază, pentru ertarea păcatelor dum[isale] și neamuluĭ dum[isale]. S'aŭ dat în Brașoŭ, [1]790, Maĭ 10. Savva Baciŭ tineru... Fiind de față și eŭ dascalul Radul Duma, căntărețul biserici ot Braș[ov][2]; și mart[ur].

M'am învredni[ci]t și eŭ mult-păcătosul și nevrednicul, la biiatele bătrîneațele meale ceale de 73 de an[i] și 40 de zile,

[1] Cu steluță se înseamnă cărțile văzute la Exposiția din Sibiiŭ.

[2] V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, pp. 324, 410.

de am cetit pe acĭastă sf[ăn]tă carte, și am aflat mulțĭ mărăcin[ĭ] înghimpoș într'ănsa, dară cleaștele credinți ceĭ pravoslavnice le trage din gura hulitorilor ca pe măseaoa cea plină de durerĭ din gura celua ce sînte durearea.

Smeritul și mult-păcătosul Theodor Dălbea, paroh în Daneș; 1813, Ian[u]ar 24.

Volna Pitiș, paroh Bolgar[sec].

Acĭastă carte s'aŭ petrecut citindu-să toată de mine, popa Savvul Deișoreanul, de satul Merghindeal, și s'aŭ petrecut la anul 792, și am însemnat fiind în Agnita; 792, Maĭ 28 zile.

La anul 1812, Aprilie 5 zile, am cetit acĭastă carte toată, popa Crăcĭun Feacheaticĭ ot Șoimuș, nameasnicul tractuluĭ de sus al Cetățiĭ-de-Baltă, și aș fi scris și maĭ mult, — dar să răcea mămăliga.

La anul 1789, Noem[vrie] 3, de când s'aŭ stricatŭ capela Grecilor [din Sibiiŭ], și s'aŭ dus la bisearica cĭa noao.

Popa Savva Popovicĭ ot Rășinariŭ, asesor cons[istoriumuluĭ] ep[iscopesc].

IV.

Aiud.

1. *Apostol* din 1814.
2. *Evhologhiu* din 1784.
3. *Liturghiĭ* din 1807.
4. *Mineiŭ* din 1838, dat în 1852.
5. *Triod* din 1813.
6. *Strastnic* din 1817.

V.

Alba-Iulia (Bălgrad).

A. Biserica neunită din Maierĭ.

19. 1. Pe un mormînt:

Suptŭ acestŭ mormîntŭ iaste... Mihaĭ..., și aŭ răposat la anul 1806.

20. 2. Pe altul:

Supt acĭastă cruce iaste în Domnul să odihneaşte ştiutoriul păstor parohul Maerilor, preotul Stoica Ioan...

3. De-asupra ușiĭ cu litere latine: 21.

S'aŭ zidit la 1795 in hramul S. Troitze.

4. Pe un *Antologhiu* din 1766: 22.

1768, Dechemvrie în 3 zile, în noaptea spre m[u]cenița Varvara, căndu amŭ fostŭ la preoțiia și s'o arătatu o vedeniie în notea d'înŭtăĭ, la dieaconiie, că umblamŭ singurŭ pintr'o grădină, și era u răpă, și grădina era totu plină de pomĭ înfloriţĭ, și pe ğosŭ era totu florĭ, și eŭ umblamŭ singuru pitre florĭ. Iară a doao noapte, la preoțiia, amŭ văzutŭ în visŭ acĭasta vedenie, că mă dusăĭ după obicĭaĭ în biserică, și aflaiu doĭ arhiereĭ bătrănĭ în biserică; arhierei era amăndoĭ cu barbe sure, unulŭ ca altulŭ de o potrivă. Și mă luară amăndoĭ arhierei, și mă dusără în miğloculŭ biserici, aproape de sfecĭnecele cele marĭ, și ținea amăndoĭ cu mănile o corună toată de aoru, frumoasă, camŭ veche, mucedă, și o ridicară amăndoĭ arhierei coruna cĭa de aoru, și o pusără în capŭ la mine, și întră coruna în capŭ la mine pănă la ğumătate nasulŭ. Și eĭ totu ținea de corunî amăndoĭ, și eară o luară dinŭ capŭ de la mine. Și amŭ eŭ amŭ zisŭ: căcĭ o luațĭ corona? Iară arhierei grăiră cătră mine: că nu este a ta, ci este a Craiuluĭ Apafi Mihaiŭ. Eŭ zisăiŭ că n'aŭ fostu Craiŭ aicĭa, că icĭa iaste Țara-Rumănească, ci aŭ fostu la noĭ în Belgradu. Eară eĭ zisără: aicia o fostu întăĭ. Acĭasta vedenie cine ar putea să o dezlege plinu de Duhulŭ Sfăntŭ? Popa Nicolae neunitu; la Belgradu întări[t]...; 1768.

5. *Apostol* din 7251 [1743].
6. *Cazaniĭ* din 7256 [1748].
7. *Evanghelie* din 1760.
8. *Evhologhiul* din 1729.
9. *Liturghiĭ* din 7267 [1759].
10. *Mineie* de Rîmnic.
11. *Molitvenic* din 7276 [1768].
12. *Octoih* din 7282 [1774].
13. *Penticostariŭ* din 1743.
14. *Psaltirea* din 1764.
15. *Psaltirea* din 1820.
16. Pe un *Strastnic* din 1753: 23.

Dată «sfinti bisericĭ neunite aĭ Maerilorŭ Belgraduluĭ . . .; 1784, Martie în 29».

B. Biserica unită din Maierĭ.

24. 1. Pe o icoană la catapiteasmă:

ѡ владко х[ристо]ксе аз рабь твои [= o Doamne Hristoase, eu robul tău] Iosif ermonah, zograf, leat 7225 [1716-7].

2. *Antologhiu* din 1766.

3. *Apostol* din 1725.

4. *Catavasieriu* din 1777.

5. *Evhologhiu* din 1784.

25. 6. Pe un *Molitvenic* din 17—:

Ecclesiæ græco-catholicæ Majoriensis.

7. *Molitvenic* din 1764.

26. 8. Pe un *Octoih* din 17—:

Monasterii B. V. Mariæ Anuntiatæ.

9. *Octoih* din 1750.

10. *Penticostariŭ* din 1743.

11. *Penticostariŭ* din 1768.

12. *Strastnic* din 1753.

De la seminariul Sf. Treimĭ.

13. *Triod* din 1731.

14. *Triod* din 7290 [1782].

15. *Triod* din 1813.

C. Biserica neunită din oraş.

1. *Catavasier* grecesc şi românesc, Sibiŭ, 1817.

2. *Ceaslov* din 1777, tipărit de «protoiereĭ Mihailŭ Strilbiţchi, ecsarhŭ Mitrop[olii]».

Notă din 1839 că e a «sfinteĭ neunite bisearicĭ a Grecilor din oraş Belgrad».

3. *Evanghelie* din Sibiŭ, 1806.

27. 4. Pe o *Liturghie* din Iaşĭ, 7267 [1759]:

Aŭ datŭ Nicolae 10 zloţ camîtă la Ioan Tomaş până la târgul Bălgraduluĭ, păntru 50 de zloţŭ, fiind eŭ chizeaş, popa Avraamŭ, şi pentru acĭasta am însămnat . . .; 1809.

28. 5. Pe unul din *Mineiele* de Rîmnic:

Acest Mineĭ şi cu celea 11 ce sînt, s'aŭ dăruit sf[i]nteĭ bisearicĭ neunite din ooraş Belgrad, la bisearica grecĭască, şi hramul Buneĭ Vestirĭ iaste; anno 1807 . . .

29. 6. Pe cel de August:

Sin theo [= σὺν Θεῷ], în Bălŭgradŭ, în 27 Dichemvriu.

Dăruitu-s'aŭ aciastă sŭfântă carte dă Sŭfinția Sa părintele Neofitŭ arŭhimandritu, ca să fie dă pomenire la sŭfânta beserică neunițilorŭ, prin mine, Stoan Chițulŭ.

7. *Octoih* din 1750.

8. *Triod* din 1761.

D. **Biserica unită din Lipovenĭ.**

1. *Antologhiu* din 1737.
2. *Octoih* din 1817.

V.

Alțina.

[C. 1770.] Conscripția fameliilorŭ rumâneștĭ neunite în Scaunulŭ Nocrihiluĭ, în protopo[p]iatul Săcă[rîmbuluĭ]: 30.

Numele satuluĭ.	Numărul caselorŭ.	Numele și polecra fameliilorŭ.	Numărul fameliilorŭ.	Văduviĭ, văduvele.
Alțina	1.	Simion Frăticĭ	1.	
		Opre Frăticĭ	2.	
	2.	Opre Tecoță *(bis)*	3. 4.	
	3.	Stan Tatu	5.	
	4.	— —	6.	Măcinca Tătoe.
	5.	Ioanŭ Tecoță	7.	
	6.	Matheiŭ Jimănu	8.	
	7.	Stan Bucșe. I. Bucșe	10. 11.	
	8.	Matheiŭ Petrișor	12.	Opre Tatu.
		I. Petrișor	13.	
	9.	Matheiŭ Mărie	14.	Nițu M[ărie].
		I. Mărie		
	10.	Gavrilă Băsărabă	15.	
	12.	Radu Brezae	17.	
		Matheiŭ Morariŭ	18.	
	13.	Matheiŭ Căzan	19.	
	14.	Todor Preda	20.	
	15.	Nicu Prede	21.	
	16.	Mană Prede	22.	
	17.	Todor Tichidileanu	23.	
	18.	Matheiŭ luĭ Jimănoe	24.	

Numele satuluĭ.	Numărul caselorŭ.	Numele și polecra fameliilorŭ.	Numărul fameliilorŭ.	Văduviĭ, văduvele.
Alţina	19.	Irimie Tatu	25.	Mă[rie].
	20.	Ion Toma	26.	
		. . . .		
	25.	Toderu Marcu	31.	Stana.
	26.	Toma Mărgineanu	32.	
	27.	Simion Baltă	33.	Măria.
	28.	Mihăilă Toda	34.	
	29.	Mihaiŭ Bucșe	35.	
	30.	Pătru Comanicĭ	36.	
	31.	Niţu B[r]ezae	37.	Eva Brezăoi.
	32.	Opre Brezae	38.	
	33.	Ene Bîrsan Gociŭ	39.	
	34.	Nicu Caman	40.	
	35.	Onea Rău	41.	
		Simionu Diiaculŭ	42.	
	36.	Pătru Tatu	43.	
	37.	Siion Bărsan	44.	
	38.	Opre Ștefan	45.	
	39.	Toder Bàrsan	46.	Toder Lungu.
	40.	Toma Mihaiŭ	47.	
	41.	Todere Berezae	48.	
	42.	Simion Brezae	49.	
	43.	Ion Moraru	50.	
	44.	Moisi Jimăn	51.	
	45.	— —	52.	Opre Mihaiŭ.
	46.	Opre Tatu	53.	
	51.	Toder Jimăn	59.	
	52.	Matheĭ Băsărabă	60.	
	53.	Ion Faurŭ	61.	
	54.	Danŭ Monda	62.	
	55.	Ionŭ Jimăn	63.	
	56.	Matheiŭ Bărsan	64.	
	57.	Adreiŭ Moraru	65.	
	58.	Văsiiŭ Corneaciŭ	66.	
	59.	Opre Băsărabă	67.	
	60.	Todere Bărsan	68.	
	61.	Aranea Lazarŭ	69.	
	62.	Stan Tecaţŭ	70.	
	63.	Costa[n]din Petrișor	71.	
	64.	Stan Băsărabă	72.	
		Ion Băsărabă	73.	
	65.	Toma Monda	74.	

Numele satuluĭ.	Numărul caseloru.	Numele şi polecra fameliilorŭ.	Numărul fameliilorŭ.	Văduviĭ, văduvele.
Alţina	66.	Ion Dobră	75.	
	67.	Ion (Iova) Toder	76.	
		Săva Toderŭ	77.	
	68.	— —	78.	Ioonú Bărsănănoe *(sic)*.
	69.	Pătru Petruşorŭ	79.	
	70.	Simionŭ Bucşe	80.	
	71.	Matheiŭ Bărsan	81.	
	72.	... [Mond]a	82.	
	73.	— —	83.	Comăneasă.
	74.	... Stanmăe (!)	84. 85.	
	79.	— —		Toder Dragată.
	80.	Sta[n] Rogoza	90.	
	81.	— —		Lica Rogozoe.
	82.	Micle Frăticĭ	91.	
	83.	Toder Jimăn	92.	
		Nan Ighiştofeanu	93.	
	84.	Dumitru Petrişor	94.	
		Ion Petrişor	95.	
	85.	Opre Căzăn	96.	
	86.	— —		Ionă Căzănoe.
	87.	Avram Pascu, Ţigan	97.	
	88.	Pătruşu	98.	
		Crîcĭunu Pătruş Ţ.	99.	
	89.	Gheorghie Nan Ţ.	100.	
	90.	Avraĭ [= Avran] Ţ.	101.	
	91.	Nan Ţ.	102.	
	92.	Lepădat	103.	
		Gheorghie Ţ.	104.	
	93.	Tradafir Ţ. Trif	105.	
	94.	T[r]adafir Ţigan	106.	
	95.	Rosolim Ţ.	107.	
	96.	Pavel Ţ.	108.	
		şi Tascu	109.	
	97.	Achim Rată	110.	
	98.	Ion Rată	111.	
	99.	One Nuni	112.	
	100.	Avram Rotă	113.	
	101.	Stan Ţ.	[114.	
		Pătru Rotă	115.	
	102.	Fili Trifu	116.]	

VI.

Apoldul-de-jos.

A. Biserica de lemn.

31. 1. Pe o icoană tipărită:

Icoana schituluĭ Prodromul moldoromanesc, acum din noŭ se preznueşte Botezul Domnuluĭ, 1858, la bisĕrica ci să zideşti în Sf. Munte Athos.

32. 2. Pe uşa din pronaos în naos, înnăuntru:

În numel[e] Tatăluĭ şi a Fiiuluĭ şi a Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ aminŭ zugrăvitu-s'aŭ acĭastă sf. biserică în zilele înnălţatuluĭ Înpăratŭ Iosiv al doilea, fiindŭ arhiereŭ neunitŭ d. Sofronie Chirilovicĭ, pro[to]po[p] Dobrotă ot Poiană, şi s'aŭ zugrăvitŭ de Simonŭ zugravŭ ot Craiova, cu cheltuială şi purtarea de grije a titorilor s[finteĭ] b[isericĭ] Ionŭ Bălteanu, Ionŭ Lazărŭ, Iosivu Bălteanu, Ionu Căndea, Moisi Buta; 1772, Avgustŭ în 10.

33. 3. Pe aier:

A plătitu Mariia luĭ Moisi Romanu, înpreună cu fie-sa Ana, 1821.

4. *Apostol* din 1814

5. *Adunarea Cazanilor* din Beciŭ.

34. 6. Pe un *Ceaslov* din 1715 (?):

Acestŭ cĭasoslovŭ l-amŭ cumpăratŭ eŭ Comanŭ Dragomiru, i la beseareecă la Chişŭ-Apoldŭ.

7. *Chiriacodromiu* din 1732.

8. *Evanghelie* din 1806.

9. *Octoih* din 1750.

10. *Penticostariŭ* din 1743.

B. Biserica cea nouă.

35. 1. Pe catapiteazmă:

Ioan zugravu [ot] Poiană, anu 1820: aŭ plătit Onea Tomi Rădoae.

36. 2. Pe un tetrapod:

Cu ajutoriu Sfinti Troiţă s'aŭ făcut prin pornirea luĭ Ioan Cojocariŭ, şi aŭ plătit de înpreună cu alţĭ făcătorĭ de bine acest sfînt iconostas, din 18 Fevrorie 1828. Ioan Hîndorean, zugrav, Poiană.

37. 3. Pe un *Antologhiu* din 17—:

Să s[ă] ştie de r[ă]ndul aceştiĭ sf[in]te cărţĭ anume Mineĭ, şi cine l-aŭ [cu]mpărat anume, care să vor scrii: Stancĭul Mănit cel tin[ă]rŭ, Stanu al Stancĭuluĭ Mănit treĭ strămbe, la Simtionu al luĭ Dumitru luĭ Mih[ă]ilă ban[ĭ] treĭ strămbe, la Ilină a luĭ Coman Mănit 50 de banĭ, la Bucur Onofie 50 de banĭ, la Moga Opriianŭ treĭ strămbe, la Ilie Opriianŭ, la Bucur Opriianu un florint,—cel bătrăn; la Bucur Opriianŭ cel tinăr..., la Ion Opriianŭ, la Oprea Sucĭul . . ., la Bucur luĭ Stanu Şerbu, la Coman Negru, la Ioanuşu Prodan, la Moga Şufan, la Stan Ghi . . ., la Opriianŭ a luĭ Ion Dobrotă din Dealŭ, popa Ion treĭ măriiaşĭ, Bozdog, la Ion al popi Maniŭ, la Oprea Nicoară, la Istenie al Opri Nicoar[ă], la Ion Dobrot[ă], la Bucur Nicoară, la Oprea Hăndoreanul, la Ionăşu Onofie, la Bucur Bozdogŭ, la Oprea Opriianŭ de la Podurĭ, la Ion Negru, la Bucur Bogdan, la Mihăil[ă] Şof[rea], la Ion Ba..., ...lea Jini, [po]pa Maniu, Mihăil[ă] Banŭ, Mihăil[ă] Băjea cu genere-săŭ; la Bucur Strărpu, la Moga Mitoe, la Coman Făntăn[ă], la Ion Banu din Hondor, la Oprea Şerbŭ, treĭ strimbe . . ., la Coman Banŭ cel tinăr, la Părăi[an] [al D]ragoli, la Ion Băj[ea], la Dumitru St. . . ., şi aşa . . . cumpărătoriĭ să fie slobozĭ . . . să fac[ă] . . . ştirea . . . a săm[in]ţii lor . . ., undeva să o dezlepească [dela] sămănţa lor care o cumpărat şi fără de voia lor cine o're lua, să fie afurisit . . . Anul Domnuluĭ 1756, m[esi]ţa Fevroarie în 25 de zile. Şi după acĭasta s'aŭ milostivit Ion Orăşteanu, înpreună cu soţiia sa Stană şi toţĭ aĭ dumisale căsacĭ, de l-aŭ cumpărat şi l-aŭ dat de la aceştĭ omenĭ, şi l-aŭ dat sf[i]nteĭ beseareci a Apolduluĭ-de-jos, la cea neunită . . ., anume popa Căran. Şi s'aŭ scris acĭastă sf[ă]ntă carte fiind de faţă eŭ protop[o]p, Ion Dobr[o]tă ot Poiană . . . 30 de florinţĭ. 1768, mesiţa Noemvrie doaozecĭ şi şas[e].

4. *Triod* din 1761.

C. **Biserica unită.**

1. Pe un *Apostol* din 7281 [1773]: 38.

Să să ştie precum acĭastă s[făn]tă carte o au cumpărat Tudur Fleşeariul ot Apold-de-jos cu zeace florinţĭ şi o aŭ dat s[fin]teĭ beseareci ceiĭ neunite a Apolduluĭ-de-jos . . . Cine s'ar ispiti a o dezrădăcina de la neunita acĭastă beseareca, să-ĭ

fie a să teame de afurisitura de ceĭ 318 părinţĭ... Şi anul Domnuluĭ 1765, Sept. în 4 zile, fiind jude Ion Vormanul, juraţĭ Ioan Bălteanul şi Tudur Nicoară cel tinăr.

39. 2. Pe un mormănt:

Hospes memento quod fueram non sum. Kis-Apoldia. Mox nil eram, sed nunc sum quod fueram...: post breves maior ero. G. E. P. MDCCXXIII.

40. 3. Pe un *Antologhiu:*

Pomelnic: Prie, Ană, Salomie, Văsiiŭ, Kuje, Simtion.

4. *Chiriacodromiul* din 1699.

5. *Octoihul* din 7214 [1706].

6. *Psaltirea* din 1709 *(sic).*

41. 7. Pe *Triodul* din 7234:

Sfăntă besărică să nu fie slobod a lua... Scris-am eŭ protopop Gheorghie Dăianul în anul 1730, în luna luĭ Dechemvrie în 4 zile.

VII.

Amlaş.

42. 1. Pe o cruce:

Mateiŭ zugravu, Vale; leat 1811, Ovthovrie 12. Acĭastă s[fǎn]tă respetie o aŭ plătitu robul... *[prinsă în strană].* Respetie luĭ Is[us] H[risto]s.

43. 2. Pe icoana Sf. Nicolae:

Acĭaste sfinte icoane le-aŭ plătit Ioan Chiparŭ din Sălişte, cu muiarea sa Brăduşe, ca să le [fie] pomană lor şi lă tot neamul lor; 1829.

Vas[ile] zugr[avul]; Ianuar 3, 1822, Săliște.

44. 3. Pe un *Antologhiu* moldovenesc din 1803, ctitorĭ:

Omşu Pavelu, Achim, Bucur Cocariŭ, Coman Chiparŭ, Oprea Clisa, Ioan Morariŭ. De la Tilişca: Jurca al Jurcĭĭ, Ilie Grecu, Oaşu Bîrzanu, Vasălie Cîndrea. De la Galeşu... Simion Luduranu, Ioan Loamnăş.

45. 4. Pe o *Cazanie* din 1792:

Oraţie Crăcĭunuluĭ.
Decĭ tu, spată dînpenată [grasă],
Şi tu, şuncă dafumată,
Eşĭ afară
Din cămară
Să nu mînecĭ înt'astă sară

Cel cîrnațu murat
Ce e bine pipărat.
Da pogoră de pe pingă,
Da să nu să prea așa frigă,
Că e maĭ bun, maĭ mustos,
Cumu-ĭ rumen, fript frumos.
Încă ceva voiŭ maĭ spune
Heangleșile [prăjiturĭ cu oŭ și unt, lipiĭ] încă-s bine,
Toate celea[-s] gata pe mîne,
Socotimu că voru fi bune.
La olaltă să venimu,
Nașterea să prăznuimu
Pentru nașterea luĭ H[risto]s,
Să ne fie de folosu.
Amin.
Și o cupă doao de vinu,
Să avem voia deplinu.

Doamne Iis[sus]e H[ristoa]se,
O H[risto]sul meŭ,
Tu eștĭ rază prea-frumoasă,
O H[risto]sul meŭ,
O prea-mare împărate,
O H[risto]sul meŭ,
Și rază prea-luminată,
O H[risto]sul meŭ,
Cumu din ceriŭ te-aĭ pogorîtu,
O H[risto]sul meŭ.

5. *Evanghelie* din 7258 [1750][1].
6. *Penticostariŭ* de Blaj, din 1808.
7. Pe un *Strastnic* de Blaj, din 1804: **46.**
Acĭastă carte s'aŭ cumpăratŭ la anul 1816, fiindŭ preotŭ Athanasie Sava.
8. Pe un *Triod* de Blaj, din 1813, ctitorĭ: **47.**

[1] Cf. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, I, p. 514.

Cine va fura această carte, să fie afurisit de Dumnezeŭ, şi va meare în Iad.

Şi zice:

Lasă-mă, drace, că acè căce am făcut, n'oiŭ maĭ face.

Aceste cuvinte le aŭ scris Ioan Oprea din Amlaşu.

48. Cumpărat supt preotul Atanasie. Ctitorĭ:

Dan Chiparŭ, Oprea Jitiian, Ioan Bloţ, Nicolae Jurj, Gheorghea Rosca, Nicolae Sirbu, Dan Soră, Alexandru Lupea, Ilie Soară, Bucur Măğan, Ioan Ştireacĭ, Dumitru Răsoŭ, Coman Galăş, Oprea Hăşigan, Dumitru Răcucĭ, Toma Rus, Ioan Zealc, Iacov Schiopu, Dumitru Barbu, Alăman Hîra, Dumitru Bîrză, Ioan Cĭuca, Bucur Cristu, Oprea Borcea, judele de la Sălişte.

Şi s'aŭ răscumpărat în judecata lu Oprea Borcĭa.

Sălişte, 27 Fevruarie 816.

Şi s'aŭ scris prin noĭ maĭ sus numiţĭ, şi s'aŭ plătit Triodu înpreună cu Straznicu cu banĭ 55 zloţĭ.

Aceaste 2 dărabe de cărţĭ ... s'aŭ dat la beseareca de la Amnaş prin ştiinţa noastră a preoţilor de la Sălişte, P. Ioan Pv. [1] şi Dumitru Răcuciŭ, ostănitoriŭ p. Nicolae Pv. Sălişte, diaconu Moise Pp., Popa Danil Pp. ostănitorĭ.

VIII.

Arad.

A. Biserica episcopală.

1. *Ceaslov* din 1753.
2. *Cazanie* din 1797.
3. *Evanghelia* luĭ Şerban-Vodă.
4. *Liturghiĭ* din 7276 [1768].
5. *Penticostariŭ* din 7275 [1767].

IX.

Arpaşul-de-jos.

A. Biserica neunită.

49. 1. Pe poartă inscripţia din 17 — :

2. Pe turn, una din 1823.

[1] Popovicĭ?

Ambele aŭ fost înnoite la 1877.

3. De-asupra uşiĭ: 50

Cu ajutoriul luĭ D[u]mnezeŭ şi cheltueala poporuluĭ întregŭ cu c... zicînd[u]-mĭ, la Sf[ă]nta Evanghelie, la Math[eĭ], c. 17, asemenia este Înpărăţiea Ceruluĭ comoriĭ ascunsă în holdă, care aflîndu-o omul ascunsă, şi de bucurie merge şi toate cîte le are, le vinde şi cu[m]pără holda acia, asemenea este şi poporul acesta prin cumpărarea acestuĭ clopot; s'aŭ ostenit şi aŭ dăruit: parohul Ioanne Cucu aŭ dat 20 f. v. a., Ioan V. Pavel 40, Gf. T. Şandor 30 f. v. a., d. pretorĭ Toma Ţip 10 f. şi G. Gavrilă 10 f., I. Irimie Vas, Vasile Cucu, Ion Iojă Leancu, Vasile C. Bogdan, Toma T. Boer, Nicolae Ij. Dobrin, Vasile S. Bogdan, Vasile N. Vas, I. Irimie Raţ, etc.

4. Alta din 1844, alăturea.

5. Tot acolo, chipul luĭ «Ioan Vas, paroh al Arpa[şuluĭ]».

6. Pe un *Antologhiu* din 1777: 51.

Acestŭ sf[ă]ntŭ Mineiŭ este cu[m]păra[t] de mine ermonah Isaiia Arpăşanu de jos, lăsat măn[ă]stiri mele în veacĭ, să n'aibă nime a-l luoa aŭ a-l mişca de la această măn[ă]stire a mea, care iaste hramul Sf[i]nteĭ Adormir[i] a Precisti...; 1756, marţ (?) 7 zile.

7. Pe un *Octoih* din 1709 [! = 7240], tipărit de Stoica Iacovicĭ: 52

Să s[ă] ştie că acestŭ Octoih... din Arpaşu-de-jos, şi l-am cumpărat pe seama sf[i]nteĭ mănăstirĭ de la Arpaşu-de-jos cu a mea cheltuială, neajutorindu-mă nimenea, şi după moartea mea las cu blăstămŭ, orĭcine s'ar întămpla din preoţĭ, să rămăie la sf[ă]nta mănăstire, păn va sta beseareca...; 7242 [1733-4].

8. Pe un *Triod* din 1731: 53

Să s[ă] ştie că acĭastă sf[ă]ntă şi d[u]mn[e]zeiască carte ce să chiamă Triod, l-am cumpărat eŭ popa Ion snă popi Rad din Arpaşŭ-de-jos şi l-am cumpărat pe seama sf[i]nteĭ mănăstirĭ de la Arpaşu..., [să n'aibă] a o muta airea...; 7242.

9. Pe o *Evanghelie* din 1723, notă de la acelaşĭ, cu data de 7236 (1727-8).

La pomelnicul de lemn: 54

Sanson, Măgdălina, Isaac, Samoil, Eva, Asinefta, Iosiv, Evdochia, Hangu, Filip, Lazar, Martha, Rahira, Irimie, Lupu,

Domnica, Zaheiŭ, Safta, Severina, Simeon, Rucsanda, Şărban, Paraschiva.

55 10. Pe un *Chiriacodromiu* din 1699:

Să s[ă] ştiia că am dat eŭ popa Stan ot Porumbac[ul]-de-sus 8 florinţĭ vonaş Opri ficĭoruluĭ popi Aldea din Arpaşu-de-sus.

Însemnare de la «Neculae a luĭ Neculae zugravu».

B. Biserica unită.

56. 1. Pe un *Antologhiu* din 1745, în pomelnic:

Ion, Binca, Ioachim, popadiia Măriica, popadiia Anghela.

2. Pe un *Apostol* din 17 —, însemnare că s'a luat de maĭ mulţĭ, între cari «Costandin dascal din Arpaş de jos», la biserica Arhanghelilor Mihail şi Gavriil, «în anul 1777, Martie zil[e] 6».

57. 3. Pe o *Evanghelie* de la 1742:

A popi Vasilie de la Arpaşul-de-jos, şi o am cumpărat-o de la Mihail Şăbişanul cu florinţĭ ungureştĭ 15, şi, cine ar cerca a face vre-o scandălă, să fie afurisit [sec. al XVIII-lea].

58. 4. Pe un *Penticostariŭ* din 17—:

Acĭastă sfăntă şi dumnezeiască carte ce să chiamă Penticostariŭ, datu-o-am eŭ Spiridon monahul, ce am fost chelarŭ la sf. episcopie, nepoţilor mieĭ, anume Dumitru i Radul . . ., în zilele prea-sf[i]nţituluĭ părinte chir Climent, episcopul Rîmniculuĭ; Ianuar 29 dni [1738-48].

5. *Triod* din 1761.

X.

Băseştĭ.

59. 1. Pe *Apostolul* din 1784:

După testamentarie dişpoziţie căndva în Domnul răpăusatuluĭ dieconuluĭ popiĭ Gherghie l-aŭ cumpărat rămasa soaţa sa, Popŭ Petca, pă sama s[finteĭ] beserecĭ de la Ilişfalva, în anulŭ Domnuluĭ 1785.

2 *Evangheliile* din 1776.

60. 3. Pe alte *Liturghiĭ* din 1775:

Dătorie de banĭ: la Flontaşĭ Flore zece zloţĭ, şi iară tri zloţĭ la nora Raduluĭ, un zlotu la Lupu Rusuluĭ, doozecĭ de potorĭ la Marcăş Ilie, un zlot şi doozecĭ de potorĭ la

Ursuțu i Făntănese, tri zloțĭ la ginerele luĭ Niculae, doĭ zloțĭ și dozăcĭ de potorĭ la Gigul, zece zloțĭ la Natu, zece zloțĭ... La Varja 3 zloțĭ.

Acĭastă sf[ă]ntă carte o'ŭ cumpărat Homorodan Anuță pomană luĭ popa Ghiorghie de Bărgău-de-sus, anul 1794, din Blaju.

4. Pe *Liturghiile* din 1775: 61.

Popa Vasilie, parohŭ în Șuncuta-Mare din vidicul Chioaruluĭ... Popa Grigorie, paroh și v.-protopop al Băsăștilor...; anul 1808.

Acĭastă sf[ă]ntă și d[u]mnezăiască liturghie o am cumpăratŭ cu șepte măriеșĭ eŭ popa Vasiliie dinŭ Șuncuta-Mare, dinŭ varmeghie Chivaruluĭ, ani D[o]mnuluĭ 1778, Martie zile 6.

5. Pe un *Mineiŭ*: 62.

... Fără numaĭ a mieŭ mărădic; iară cine o arŭ lua fără voe mè saŭ a pruncilorŭ mieĭ, să fie afurisitŭ.

[Alta.] De moșu-meŭ rămasă, pre tată-meŭ, adecă pre domnul Pop Petru de la Beseștĭ, care aŭ slujit cinstita varmeghea Solnoculuĭ-de-mijloc, cu solgabirăirea 25 dă anĭ, ca birăŭ de tablă 3 anĭ, perțeptor crăesc 12 anĭ, vițișpan 13 anĭ; pă lîngă acĭasta dă Exelențiia Sa Ioan Bob, Vlădica Făgărașuluĭ, aŭ fost rînduit fi-curator bisericilor Sălajuluĭ, în carălă s'aŭ și răpăusat în Domnul, în anul 1823, Deșemvrie 13 zilea. Care cartea, precum de moșu-mneaŭ rămasă tătînea-meŭ, de Domnia Sa rămasă mie și soru-mè..., în vecĭnica pomeanirea pă sama beserici din Beseștĭ. De străparea *(sic)*, păntru maĭ încredințare celor viitor[ĭ] cu iscălitura numeluĭ meŭ a o cunoștea a fi adevărată. Pap Imrea, fiul răpeosatuluĭ în Domnul Pop Petru și notariuș de cinstea al varmeghii, în anul 1824, Aprilis a 3-a zi.

6. Pe un *Molitvenic* din 1741: 63

Ioan Prodan aŭ venit popă în Ortelec, 9 zile Agust 1819. Mihaĭ Gura așișderea, în anul...., Avgust în 25, am priimit s[fănta] preoție.

7. Pe un *Octoih*: 64.

[Dat bisericiĭ de] jup. nemiș de Băsăștĭ Pop Zaharie Mihail... Preot Dimitrie Moga, zioa... luĭ August, anul 1803.

65. 8. Pe un *Octoih mic* din 17—:

[Cumpărat] driptŭ 8 florințŭ și un măriiaș, și o amŭ datŭ în măna luĭ popa Ionu din Șerediiŭ, să aibă a ne pomini la leturghiia; de va muri popa Ionu și vor mărădi din feciorĭ, a[ŭ] di[n] rodina luĭ popi, să fie în brănca lor, de nu vor fi din... popi. Alta, de să va străca legătura cărțăĭ, să o lege unde va fi carte; cine o va vinde să fiia proclet de 318 de sf[i]nțĭ ce aŭ fost în Vănecheia [1]. Anulŭ 1797, 19 Iunie.

Acĭastă s[făntă] carte anume Ohutoihŭ, aflăndu-să suptŭ zapisŭ stricatŭ și viclianŭ, săbornicește am judecat ca să rămăe vecĭnicu — săboruluĭ, popa Ilie parohŭ din Țiganĭ.

9. *Penticostariŭ* din 1808.

66. 11. Pe un *Strastnic* din 17—:

... Sfinti Troiță de la Blaj, cinstituluĭ protopop Grigorie de la Băsăștĭ cu alŭ săŭ telșigŭ, ani 1796, Iulie zi[le] 3. Acĭastă carte anume Strağnic cumpărîndu-o moșu-meŭ cu a sa teltuială, carele tătîne-meŭ rămîindŭ, de tată-meŭ mie și soru-mè fiind rămasă, noĭ cu înțălegere noastră și a maichi noastră Rácz Susána, în veğnică pomenire o lăsămu pă sama besereci de Băsăștĭ, unde și tată-meŭ s'aŭ *(sic)* și moșu-meŭ s'aŭ răposat, sînt îngropațĭ. Scris-am în annul 1824, 3 Aprilie, Papp Imrca, fiiul răposatuluĭ în Domnul Pap Petre, care aŭ fostŭ fi numituluĭ protopop Pap Grigorie.

67. 10. Pe un *Triod* din 1771:

Acĭastă carte s'aŭ datŭ... beseareci unite din satŭ Traniș, varmeghia Solnoculuĭ-de-mijlocŭ, anul 1782, Aprilie, prin mine, Iacov Aron.

XI.

Becleanul Bistrițeĭ.

68. 1. Pe o tablă:

Hanc s. ædem in honorem veri Dei sub reg. Aug. Cæs. Francisci II ex gratioso indultu I. possessoris, scilicet Ill. d. C. S. Cæs. r. et ap. Maiestatis Camerarii Francisci Bethlen aeqve *(sic)* ac Ill. d. suæ uxoris, B. Banffi Susanæ, Ill. d. c. vid. Kristinæ Kemeny, Ill. d. c. vid. Dusardin Borbaræ, item

[1] După slavonul: вь Никеи.

sp. d. Sigismundi Jekei, archidiacono Constantino Gyulai et popa Maxim in agentibus, cursu 4 an. Sütö Pintya, mutuo consensu suæ uxoris, Topan Varvara, propri[o ære construere fecit].

2. Pe catapiteazmă: 69

Benedixit Excell. Ill. ac. Rev. d. Ioannes Babb, eppus Fag[arasiensis].

Marjan Tohder Malin, etc. [ungureşte].

3. Pe un *Antologhiu* din 1766: 70

Să se ştie că amŭ datŭ pe acestŭ Mene[iŭ] eŭ popa Ilie dinŭ Păuca, amu datu 25 de florinţĭ, le-amŭ luatu de la Dumitru dascălu dinŭ Cocova [c. 1790].

4. *Apostol* din 1802.

5. Pe o *Evanghelie* din 1776: 71.

Acĭastă sf[ăntă] evanghelie aŭ cumpărat-o, pe sama Frăţii sale p. Maxim Şuteŭ Pintea cu opt flori[nţĭ] de la mine, Koztantin Ghiulai, protopopul Betleanuluĭ, 12 7bris 1803. După aceaia iară aŭ rămas la stăpînu cel dintîe păntru datorie cu care să află popa Maxim.

Acĭastă sf[ăntă] evanghelie am vîndut-o pe sama besearici Betleanuluĭ cu şasă zloţĭ şi patru şuştacĭ..., banĭ de argint, şi s'aŭ cumpărat cu bani besearici: pentru aceaia acĭastă sf[ăntă] evanghelie de aztăz înnainte nime să nu îndrăznească a o înstrăina de la besearica Betleanuluĭ, supt grea afurisanie. Sig[natum] Bethleni, 25ª Augusti, a[nno] 1825. Constantin Ghiul[ai] protopop.

6. Pe un *Molitvenic* din 17—.

Pachomii Szilasi, anno 1827.

7. *Liturghiĭ* din 1713.

8. *Molitvenic* din 1815.

9. *Octoih* din 1770 (dublu exemplar).

10. *Penticostariŭ* din 1768.

11. *Psaltire* de Sibiiŭ din 1791.

12. Pe un *Strastnic* din 1753: 72.

Scris-am eŭ popa Ioan, paroh în Beclean, că în Sămbăta Paştiilor aŭ fost Sfn. Gheorghie, anul 1793.

Eŭ Cean Ştefan din Racla.

11. *Triod* din 1771.

XII.

Becleanul Făgăraşului[1].

1. *Liturghiĭ* din 1713.

2. Pe un *Molitvenic* din 17— (la urmă: «s'aŭ datŭ în tiparŭ prin îndem-
73. narea cuviosuluĭ între ermonahĭ chir Grigorie iconomulŭ Mitropoliĭ):

În Cernatul-de-jos, la anul 1830, Iulie 25, după cărindarul nostru, aŭ fost arsură, de aŭ ars 50 de casă, şi cu totul aŭ ars olaturĭ 268, şi aŭ ars şi turnul Ungurilor, de aŭ căzut şi clopotul jos, doao, de s'aŭ topit.

Aciaste pravile am luat de la popa Ioan Bucşa, la anul 1818, în patru zile Iunie, eŭ popa Mihail Cărăcă, paroh la Alşo-Cernatŭ.

3. *Octoihul* din 1750.

4. *Oglinda* omuluĭ celuĭ din lăuntru, cu cheltuiala fraţilor Bîţcovenĭ; 1835, Bucureştĭ.

5. Pe *Noul Testament* din Bălgrad:

† Aciastă sf[ă]ntă carte Ev[an]gh[e]lie iaste a mea, a popiĭ luĭ — *[şters]* ot Holbav.

6. *Triodul* din 1761.

75. 7. Pe un manuscript de catehism, «Înnainte Pîşire»:

Acest Catihisis mare l-am căpătat de la derectoriţa, de cinste, Sibiĭ, 5 Noemvrie 812. Simeon Jinar, normal[icesc] dascal la Sibiĭ[2]. [Manuscris de] Otecĭnic de via[ţa] preapodobnicilor şi celorŭ de Dumnezeŭ purtătorĭ părinţiĭ noştri...

[Dăruit la Beclean de parohul Ioan Taflan; 1806.]

XIII.

Beiuş.

B. Biserica unită.

1. *Antologhiu* din 1745.
2. *Catavasieriŭ* din 1793.
3. *Catavasieriŭ* greco-romîn din 1818.
4. *Evanghelie* din 1817.
5. *Liturghiĭ* din 1807.
6. *Liturghiĭ* din 1756.
7. *Octoih* din 1750.

[1] Cărţile vechĭ se află în păstrarea păr. paroh.

[2] V. vol. XII, cap. II.

8. Pe un *Strastnic* muntean din 1767, note din 1770: 76.

Ağutat-aŭ cu banĭ în preţu cărţi, ca se le fie pomană pă viţă, pă sămînţă, pănă a şepte sămânţă :

P. Ion din Cumpani[3].

Peter Gheorghie.

Chişŭ Istoc.

Dan Gĭuğu, işpan.

Chişŭ Pal Ursŭ aŭ dat. Pavel Ilisie, Creţŭ Vasolie Şpanu, Laza Petru Erdö, birăŭ, popa Vasalie din Şuncuiuş. De tăţĭ banĭ de pomană s'aŭ datŭ într' acĭastă carte florinţŭ 4, iară 6 florinţĭ aŭ plinit popa Dimitrie Papolţi, ani 1770, în luna luĭ Septemvrie în 14 zile.

De cîndŭ aŭ răposatŭ chirŭ Grigorie Vidrai, protopopŭ alu Beainşuluĭ iprocĭ, în luna luĭ Martie, în 28 zile, în anulu 1782. Ioanŭ Popovici, dascalu şi cantoru la Beaişŭ.

9. Pe un *Strastnic* din 1773: 77.

Acestŭ sf[î]ntŭ Strajnicŭ s'aŭ datŭ pă sama băsericiĭ ceĭ pravoslavnice din Beiuşŭ, de pomană, de ğupănulŭ Borchi preţiptoriul, ca să-ĭ fie pomană în veacĭ, în luna luĭ Martie în 21 de zile, în anulŭ 1784, anno Domini 1783.

Acestă sfântă carte s'aŭ dat pă sama beserici ceĭ pravoslavnice unite din Beinş, de pomană, de ğupănul Borciuĭ perţeptoriul, ca să-ĭ fie pomană în vecĭ, în luna luĭ Martie în 21-a de zile, în anul 1784. Ioannes Popovics cantor (?) g: r: cath[olicu]s; Bellenies.

S'aŭ dăruit sfinteĭ pravoslavnici băseareci din Vaşcoh, de spre partea Ţăriĭ Ungureştĭ, eparhie a Mării Sale frateluĭ episcop Mosei[1], pomană şi pomenire vecĭnică; din Blaj, de la Mitropolie, dzile 28 Noemvrie 1779. Vl[ă]d[i]ca Grig[orie] Maerŭ[2].

10. Pe un *Strastnic* din 17— : 78.

Ioanŭ Popovicĭ ludimaghistrŭ; 1784.

Acĭastă sfântă carte este a besereci ceĭ pravoslavnice de la leage grecească din Beiuş, şi cine o a fura, să nu ştie deaştide gura.

[1] Moise Dragoş, de Oradea-Mare.

[2] Autograf.

[3] Compania grecească.

11. *Triod* din 1800.

B. **Biserica neunită.**

79. 1. Pe o carte slavonă străină:

Scris-am eŭ popa Iosifu în aniĭ de la H[risto]s 1733, când au fost blagoveşteniile în zua de Paştĭ, şi aŭ şi brumat pă la zua de Ispas; şi atuncĭ la acest anu am începutu a face beseareca cea rumăniască, când aŭ fostu strănsŭ toată varmegiia de aŭ prinsu vidicul Beiuşuluĭ maĭ multu de 80 de oamenii, şi aŭ robit 12 săptămănĭ, şi pă unii i-aŭ dus la Oradie, să robască acolo, şi pre alţiĭ bătutu şi i-aŭ slobozit; şi atuncĭ aŭ şi peritu 4 omenĭ, cariĭ aŭ furatu caĭ şi aŭ fugit cu mueri: pă doĭ i-aŭ tăiat, iară pă doĭ i-aŭ spănzuratu; şi atuncĭ amu legatu Psaltirea de noaoî, fiind popă în Beiuşu.

[1814.] Într'acesta annŭ de cu primăvară aŭ fostŭ mare bătae la Galia, că de totul aŭ bătut şi surpatŭ binea-credinciosul Alexandru Pavlovicĭŭ, Înpăratul Muscalilor, pe sumeţul şi falnicul Bonaparte Napoleon, Înpăratul Frăncilor, carile asăminea era luĭ Darie şi luĭ Poriŭ cu măndrie şi cu sumeţie, şi l-aŭ izgonit din Scaun, şi l-aŭ trimis rob la ostrovul Elba. [Scrie preotul Nicolae.]

80. 2. Pe un manuscript:

Înştiinţare cându amŭ încredinţat miriasă în Şebişu, la ani Domnuluĭ 1769, iară căsătorie deplină la ani 1770.

3. *Evanghelie* din 1697.

81. 4. Pe o *Evanghelie* din 1723:

1783, Ἰανουαρίου 26, τοῦτο τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον εἶναι τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς τῶν ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Μπελένεσιν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν πραγματευτῶν ῥωμαίων, καὶ ὄχι τῶν οὐνίτων. Καὶ γέγραπται δι' ἐμοῦ τοῦ Μάρκου Δημητρίου εἰς Μπελένεσιν, ὄντος τότε διδ[ασκάλου] χρόνους δώδεκα: ἔστω εἰς μνήμην [≐1783, 26 Ianuar. Această dumnezeiască şi sfîntă Evanghelie este a mănăstiriĭ căpeteniilor de îngerĭ Mihail şi Gavriil, care este la Beiuş, a pravoslavnicilor creştinĭ negustoriĭ grecĭ, şi nu a Uniţilor. Şi s'a scris de către mine, Marcu Dimitriu, în Beiuş, fiind eŭ atuncĭ dascăl, de doĭsprezece anĭ: să fie spre amintire].

82 5. Pe un *Octoih* din 7214 [1706]:

1781, Iulie 12. Acĭastă carte amŭ luatŭ ieŭ Athanasie a luĭ Hagi Gheorghie din Beinşu de la Iancu din Mizieşu, a luĭ popa Romanŭ, şi o Psaltire la olaltu.

6. *Penticostariŭ* din 1743.

XIV.

Berivoiul-Mare.

A. Biserica neunită.

1. Pe o icoană de la catapiteazmă: 83.

Ionŭ zugravŭ ot Turcheş; 1789.

2. *Antologhiu* din 1786.

3. *Apostol* din 1784.

4. Pe *Cazaniile* din 7256 [1748], Rîmnic: 84.

Acĭastă sf[ă]ntă Cazanie este a mea, a popi Ioan Rădule, din Berivoĭ-Mare, neunit.

5. *Evanghelie* din Bucureştĭ, 1775.

6. Pe un *Octoih* din 1742: 85.

Să s[ă] ştie că acestŭ Octoih l-am cumpărat eŭ popa Şărban, pe banĭ bunĭ, florinţĭ 10, şi l-am cumpărat de la popa David din Berivoiŭ-Mic de pe baltă, şi l-am cumpărat eŭ popa Şărban Răzeanş [criptogramă], în anul 1763.

Acest Octoih l-am cumpărat eŭ popa David ot Berivoiŭ-Micŭ cu 10 florinţĭ şi 5 potorĭ şi un banŭ.

B. Biserica unită.

1. Pe un *Antologhiu* din 1777, Bucureştĭ: 86.

Dăruit-am eŭ Mateĭ Novac acest Mineŭ la sfinta biserică la Berivoiŭ-Mare, ca să fie ale sfinteĭ bisăricĭ în vecĭ, sfănta be[se]recă să aibă a le stăpăni, sfinti besericĭ le dăruesc, iar nu altul, nimuruĭ, să nu abă a să face nimin stăpăn pă aceste cărţĭ, Mineiŭ, şi un Treod, şi un brăŭ care să încu[e cu paf]tale de argint, ale sfinte[ĭ] bes[e]recĭ, să fie în vecĭ pomenirea părinţilor noşti. Şi pentru credinţă ne am pus şi pece[tea] pe cestea, ca să fie ale sfinte[ĭ] beserecĭ Berivoiŭ-Mare. Eŭ Mateĭ Novac, Mart 1, 1782.

2. *Evanghelie* din 1742.

3. *Triod* din 7277 [1769], Bucureştĭ. Notiţă ca şi maĭ sus.

XV.

Berivoiul-Mic.

A. Biserica neunită.

87. 1. Pe catapiteazmă:

Ioanŭ zugravŭ ot Turcheş; 1789, Fev. 6.

88. 2. Pe un *Apostol* din 1774, însemnare din 1820, de la «Thoader Popovits, daskal normalist si compactor de kertz». Iscălește și Vasile Fulea.

Acĭastŭ sf[ă]ntŭ Apostol iaste a părinteluĭ Ruvim ermonah..; anul 1792. Eŭ cel maĭ jos iscălit, fiindŭ rănduit la bisearica cea vechie în Berivoĭ-Mic, m'aŭ chemat părintele Ruvim ca să scrie toate cărţil[e] căte le are, și le-am scris cu afurisanie, de s'ar întămpla o primejdie ca aciaia, măcarŭ să ferească D[u]mnezeŭ, și le-am însemnat toate.

1792, Agust 5. Eŭ popa Iosifŭ Ţiţu din Săscĭorĭ.

89. 3. Pe *Cazaniile* din 1768:

Acĭastă caz[anie] s'aŭ d[at de] M. Logft., 1783, Iunie 25.

90. 4. Pe o *Evanghelie* din 1775:

Acĭastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască evanghelie este a mea, anume Chira Iaoan, și am dat pă ià talere 6. Leat 1785, Octomvrie 20 zile.

Cînd eram în Bucureștĭ, la dum[nea]luĭ Banu Ghica [1].

Să se știe cînd m'am călugărit eŭ Iustin la leat 1785, Dech[e]mvrie 2. [Hirotonit preot de Grigore Sidis [2], la Mitropolie], fiindŭ cu lăcuinţa în sf[ăn]tul lăcaș Robaia schit sud Argeș, find stareţŭ în vìiaţă de obște Sf[i]nţiia Sa părintele Savva eroschimonah și în sf[ăn]ta măn[ă]stire cea mare în Argeș findŭ arhimandrit sf. părintele Parthenie. Acestea am scris ca să să știe... S'aŭ scris de mine nevrednicul și maĭ micul între iermonaș [iscălitura].

5. *Octoih* din 1742.

6. *Penticostariu* din 1800.

91. 7. Pe un *Triod* din 1771:

Acestŭ sf[ă]ntŭ Triod l-aŭ dat Mihaĭ Tănasie din Comana-de-jos biseareci ceĭ noao din Berivoiŭ-Mic, anu 1792.

[1] Dimitrie, fratele luĭ Grigore-Vodă decapitatul și tatăl luĭ Grigore Dimitrie-Vodă și Alexandru Dimitrie-Vodă.

[2] Asupra luĭ, v. tabla la *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea.*

8. Pe un *Testament Noŭ* din Bălgrad se arată că e dăruit de un căprariŭ de grănicerĭ din Orlat, David Belo.

B. **Biserica unită.**

1. Icoană din 7255 [1747].
2. *Antologhion* slavon din 1643.
3. *Apostol* din Bucureştĭ, 1784.
4. *Evanghelie* manuscrisă de pe la 1500.
5. Pe un *Mineiŭ* slavon, brîncovenesc, ctitorĭ : **92.**

Bajan, Duca, Vasilachi, Ivan, Haraba, Avramu, Merăuţ, Văsiĭ Tichileşt.

6. Pe *Minologhiul* din 1781, Blaj, luna Septembre: **93.**

.... L-aŭ cumpăratŭ poporaniĭ, boeriĭ şi nemeşiĭ din Berivoiŭ-Mic spre trebuinţa besearicii unite de legea grecească, cu banĭ bunĭ de argintŭ, 25 florinţĭ, mense Aprilis, die 1ma, 1812.

7. *Octoih* mic din 1578.

Pe el se adaogă un Crez, din care în grabă am putut extrage atît: **94.**

Crezŭ într'unul Dumnezăŭ, tatălŭ putiarŭnecul, făcătoriul ceriuluĭ şi al pămăntuluĭ, văzătorulŭ tutorŭ şi nevăzuturiulŭ, şi într'unul Domnul nostro Is[us] H[risto]s, fiiul Tatăluĭ, născuto, ci de în tată nevăzutŭ; venit-aŭ maĭ denainte de tote viacurile, lumină de în lumină, Dumnezăŭ dereptu ....

8. *Psaltire* coresiană slavo-romînă, deosebită de cele cunoscute, precum se vede din ce urmează (ps. 45): **95.**

Dumnezeŭ noao scăpare şi putearea, ajutoriŭ în scrăbĭ, ce ne aflarî foarte; dereptŭ aceaia nu ne spămîntămŭ căndŭ turburî-se pămîntulŭ şi se bagî munţiĭ într' inema Mărieĭ; sunarî şi turburarî-se apele lor.

9. *Psaltire* slavonă coresiană [1576].

Pe ultimele foĭ, — dintr'o legendă a Sfinteĭ Paraschiva: **96.**

Săntŭ o creştină botezată, numele-mĭ iaste Petca. Şi zise celu înpărat cătră ià: Nu grăi aşa, ce maĭ bine te pleacă Dumnezeuluĭ mieŭ şi te închină luĭ de face-te-voiŭ Doamnă şi împărătească caselorŭ meale. S[fă]nta Vinerĭ răspunse şi zise luĭ: Anatima numele celuia ce grăiaşte aşa [cătrе] tine. Şi atunce mănię-se cel înpărat şi zise slugilor luĭ: Prindeţi-o, de o legaţĭ şi răstigni-o-vrem în cruce ca şi D[u]mnezeul eĭ, şi vedea-[v]rem: folosi-ĭ-va. Atunce S[fă]nta Vinerĭ răŭ g... şi

zise: Doamne, Dumnezeulŭ mieŭ, caută şi spre mine, să nu laude-se dracii spre [tine]; şi trimeate îngerul tăŭ cu a... lorŭ tale, şi miluiaşte sufletul mieŭ. Şi plecă se cu faţa la pământu, şi rugă-se cu în psalom de îns... ire, şi zise: judecă, Doamne, ceia ce luptă-se cu mine. Şi, la sfrăşitul rugăciuneeĭ psalomuluĭ, sculă-se şi zise: Amin. Şi iară zisia apoĭ: să laude-se şi eĭ cu tine, Doamne. Şi atunce în acela cĭas ivi-se ٥ٍ .ٍ naurŭ [=un nourŭ] din ceriŭ şi eşi uîn vihor mare deîn aur [= nour], şi luò-se o piatră mare foarte diîn el, şi o purta văntul ca o frunză, şi suna, şi atunce ivi-se îngeru Domnuluĭ înnainte eĭ, şi rupea legăturile de în [mă]nile eĭ, şi grăi cătră ià, şi zise: [nu] te teame; cela ce dă sila domnuluĭ, înpărat[uluĭ]. ||

Denainte şi plecì-se... rĭ de lacrămele eĭ... acel înpărat şi... [mul]ţĭ oamenĭ... nu te închinĭ Domnieĭ... trăia acel înpărat... [între]bă-o şi zi[se]... răspunse... || şi atunce s[fă]nta... [că]tră el şi.. te... închinător... şi s[făn]ta... credea întrăînsul... toţĭ oameni... [t]inerĭ în ceĭ... || ce-ĭ fa[c] de ple...

97. 10. Pe un *Triod* din 7208 [1700]:

Triod, carte de slujba sfinteĭ adevărateĭ bisearecii Răserituluĭ, [a pravosla]vniciior creştinĭ o închină şi o dă domnealuĭ... [C]ostan[din Cantacuz]inò Vel Stol[nic] [1] bisearecii rumăneştĭ.

Acĭastă sfîntă carte dată de blagocestivul boiar din Ţara-Rumînească, şi [pentru] miiloştenie, şi pentru veacinică pomenirea [de cel ce este] scris maĭ sus [dumnealuĭ] Costandin Stolnic Cantacuzino.

[Leagă Ivan Ostaşu], 1742 în 23 de zile.

XVI.

Beşimbav (Beşimbac).

98. 1. Pe o anaforniţă:

Să s[ă] ştie că aŭ datu Petcu, Dumitra. Paulus Abrahamj; 1695.

99. 2. Pe un clopot:

[1] Cunoscutul scriitor.

Cu ajutoriulŭ luĭ D[u]mnezeŭ noĭ săteaniĭ din Beşimbacu amŭ făcut acestŭ clopotŭ la anulŭ 1770.

3. Pe un alt clopot: 100.

Gloria în excelsis Deo; 1718. Dobre Ioan Koina.

4. Pe icoană din 1708: 101.

Matheĭ zug[ravul].

Acĭasta icoană aŭ plătit B[o]goslovă mon[ahia], popa Costandin, Mihaĭ, Ionŭ, Samoilă, Ghiorghie, Merinŭca, Bucur.

5. *Carte* de învățăturĭ creștinești, 1806, Blaj.

6. Pe *Cazania* luĭ Varlaam: 102.

S'aŭ adus Polonĭ robĭ în Țara Oltuluĭ, în anul 183—, luna luĭ Maĭ 25 de zile.

Ion Bolovanŭ ot Beşibavŭ.

Popa Ion Bolovanu ot Beşibavu.

Acĭastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezeiască carte anume Poucenie aŭ cumpăratŭ Radul Bolovan. [Afurisenie,] şi de sfănta înpărăteasa noastră Maica nostă Preacestă.

7. *Liturghiĭ* din 1775.

8. *Minologhiul* din 1781, Blaj, al Vlădicăĭ Grigore Maer.

9. Pe un *Molitvenic* de la 17—: 103.

† Să să ştie că acestŭ molitvănic l-amŭ cumpăratŭ eŭ smeritul şi multŭ-păcătosulŭ robul luĭ D[u]mnezăŭ, şi l-amŭ cumpăratŭ din Bucureştĭ dereptŭ costande zeace, banĭ bunĭ de argint, şi l-amŭ dat părinteluĭ popeĭ Crăsteĭ, de poman[ă], eŭ Toma Făgărăşanul, şi l-am legatŭ cŭ Davidŭ, snă popa Neagoe ot selo Dol-Comana, căndŭ aŭ fostŭ cursul anilor de la Adam pănă acum 7192, iară de la H[risto]s 1684.

10. *Penticostariŭ* din 1743.

11. *Psaltire* din 1784.

12. Pe un *Strastnic* din 1753: 104.

Să s[ă] ştie cá acĭastă sfăntă şi d[u]mnezeiască carte anume Strastnic l-aŭ cumpărat Beşimŭbăceni, să fiie al sfinteĭ bisericĭ . . .; leat 1753, Aprilie zile 8.

XVII.

Bistrița.

1. Pe *Biblia* luĭ Bob: 105.

. . . Simionetiĭ, din prețu căsiĭ ceĭ căplăneştĭ[1], care era a

[1] A capelanuluĭ.

protopopuluĭ sîngur s'aŭ... în Bistriţa, şi aşa aceĭ treĭzăcĭ de zloţ, care i-aŭ dat pe acĭastă sf. Biblie nevoeaşte....

106. 2. Pe *Cazanile* din 7250 [1742]:

E libris Ioannis Major.

Protopop Costandin Făgăraş, nepot popi Thomiĭ din Făg[ă]raş, meas[i]ţ[a] Septem[vrie] 9 dni; 1748.

Apoĭ o notă, ştearsă, cu privire la preotul din Voila.

107. Acĭastă carte o am cumpărat, fiind de vînzare, anno [1]796.

108. 3. *Cazanii* din 1791, cu notiţă că sînt date

de la popa Vasile Horhodar de la Arcalie, cu 14 florinţŭ vonaş, şi bani să aŭ datŭ în măna feti popi Toma în ziua de Răsali... Şi falonul l-aŭ lăsatŭ pomană la biseric[a] de la Hrube, să fie a biserici.

109. 4. Pe o *Evanghelie* din 1742:

Acĭastă sf[ă]ntă ev[an]gh[e]lie s'aŭ cumpărat de jupănulŭ Ionică Iberaiteru[1] din Bistriţă, şi cu[m] o aŭ cumpărat în banĭ bunĭ, să-ĭ fie pomenirea după aceia, fără un mărieşĭ doĭsprăzece florinţĭ, pentru sufletulŭ dumisale şi a soţuluĭ dumisale, şi a toată rudenie, şi nimene să nu îndrăznească a o muta saŭ a o vinde de la sf[ă]nta biserică a Măerenilor de la Bistriţă; afurisit să fie unul ca acela care va îndrăzni a o lua saŭ a o vinde. Marturĭ: Petre Rebrişoreanu, Moroşan Grigore, Vasile, în anul [1]797, Februarii 3 den.

Acĭastă sfănt[ă] vanghelie o amŭ văndutŭ eŭ Oprea din sat popi Vasilie din Gĭulateleac, cu banĭ b[unĭ].

5. *Liturghie* din 1807.

Apoĭ o notă, ştearsă, cu privire la preotul din Voila.

6. *Evhologiu* din 1784.

7. *Octoih* din 1712, dat în 1725, de fata Parascheva.

110. 8 Pe un *Penticostariŭ* din 1768:

În anul 1780 s'aŭ cumpăratŭ acĭasta sf[ă]ntă carte Penticostariŭ cu 13 florinţŭ vonaşŭ la sf[ă]nta bisiarica a Bistriţiĭ, şi prin multă osirdie şi îndemnul mieŭ p. On. s'aŭ plătitŭ de aceştiĭ bunĭ creştin[ĭ] săracĭ, poporani Maeri Bistriţi, să le fie pomană lorŭ şi la tot neamul lor, în vecĭ să fie aĭ biserici nemutată; ajutătorĭ şi ctitoriĭ aceştiĭ cărţĭ: Şi d'intăĭ

[1] *Überreiter*, curier.

sintăm aceştie: Eŭ popa On., Ioanŭ diiac, Tănasie diiacŭ, Petru Cozmi, Floare Petri, Nichita Ghindian, Moisi Solovăstru, Ghio[r]ghie Selenar, Rusŭ Gavrilă, oameni care au cumpăratŭ clopotul cel noŭ la biserica Bistriții, aceştiĭ toţii aŭ îndemnatŭ de acĭastă carte s'aŭ cumpăratŭ; D[u]mnezeŭ să-ĭ pomenească la Înpărăţie cea cerească.

În anul 1780 s'aŭ milostivitŭ Ecxelenţiia Sa d[o]mnul Vl[ă]dica Maer Gligore şi aŭ datŭ potirŭ noŭ, discosŭ, pocroveţe la sf[ă]nta biserică a Bistriţ[i]. să fie pomenit, şi în vecĭ să fie a biserici. Şi prin multă osărdie şi rugare noastră a preoţiilor s'aŭ datŭ, şi multă usteninţa părinţilor Al[e]cxandre Fiscuti, s'aŭ adusŭ din Blajŭ.

De acumŭ pănă în vecie
Mila D[o]mnuluĭ să fiie,
Să eşimŭ din sărăcie.
Много грешию P. On., Bistriţiĭ.

9. Pe un *Strastnic* din 1773: 111.

Lupul Senfoleanul şi cu Florleiianesă aŭ plătit 4 scăndurĭ şi un stăpŭ... One Bunbul..., Cilimon..., Aldrofan Onusii..., Mafteĭ Vădanci.

Acestŭ Strasnicŭ iaste cumpăratŭ de săraci Maeri Bistriţi la sf[ă]nta biserică în vecĭ, să fie a biserici nemişcată.

10. Pe un *Triod* din 1771: 112.

Acĭastă sf[ă]ntă carte, anume Triodŭ, am cumpărat săraci oameni Maeri Bistriţ[i], cu preoţi şi diiaci de la Bistriţa: pop One diiacŭ, Petre Cozmi fătŭ, protopopŭ Alexandre Fiscoti, să fie a biserici în vecĭ, nemişcată; 1782, Fevrarie 8 zile.

XVIII.

Blaj.

A. Biserica parochială.

1. La iconostas, icoane din 1776.
2. *Evanghelie* de Blaj, din 1817.
3. *Liturghiĭ* din 1807.
4. *Minologhiu* din 1781.
5. *Octoih* din 1807.

B. **Capela luĭ Bethlen.**

113. 1. Pe o icoană la catapiteazmă :

S'aŭ zugrăvit de Grigorie Ranite de la Craiova, Sep. 20, 1764.

114. 2. Pe un *Triod* din 17—:

Acĭastă carte [ce se zice] Triod aŭ dat Stana muerea Opri la sf[ă]nta beaser[e]că a Galeşuluĭ pentru fecĭorul care s'aŭ [prăpădit].

C. **Catedrala.**

115. Pe catapiteazmă :

Stefan Toreţchiĭ, zografŭ aradschiĭ [1].

XIX.

* Bobîlna.

116. Pe *Noul Testament* din 1648 :

Să să ştiia c'aŭ luat acĭastă carte fratele pop Ion din . . . de la pop Saiia, banĭ 5, uricŭ meredic dinainte în Rapoltŭ, la casa luĭ. Mărturie : întăiŭ, popa Pavel, a doa Lască . . ., a trè Lucacĭu Ursul . . . .

XX.

Boholţ.

Biserica neunită.

1. *Alfavita sufletească.*

117. 2. Pe un *Antologhiu* din 1745 :

Acestŭ sfăntŭ şi d[u]mnezeescŭ Mineĭ iaste al smerituluĭ preot anume Radu din Satu-Lungŭ ; acĭasta am scris pă vrea[mea] cănd vrea să s[ă] închiză Braşovul, Maĭ 13 zile, l[ea]t 1756.

[Copie după Cazania luĭ Varlaam.] Acĭastă Cazanie este a sfinteĭ bisericĭ neonite a Boholţuluĭ întru pomenire vejnică, şi cine ar îndrăzni a o înstreina, va fi proclet şi anaftema cu toată casa luĭ, şi ceia ce vor îndemna a o ţinea....

[1] Din Arad.

3. Pe un *Apostol* din 17—: 118

Aŭ datŭ Nicolae birșagu flor[in]țĭ 2 p[e]ntru tată-su. Protopopu Vasil[e].

4. Pe *Cazania* luĭ Varlaam: 119.

1745, Iun. 8 zile. Acĭastă carte la besear[ica] Buhorțuluĭ. țiindu-să ficĭoriĭ popi [Mi]haĭ, că ar hi la eĭ, pe opt florințĭ; aŭ avu[t] judecată cu săteaniĭ cu Bohorțeaniĭ, și, neputănd jura, aŭ rămas cartea slobodă a săteanilor și a beseareciĭ de l[a] Bohorțu; care lucru fiind înnaintea mea, daŭ și eu acest[ă] scrisoare a mea pentru credința. Protopop Man[ea] Monea Vințeanul.

An 7242, 1734, Iul. în 6 zil[e] [criptogram].

5. Pe alt exemplar din *Cazania* luĭ Varlaam: 120.

Să să știe că acĭastă Cazanie o am cumpărat eŭ popa Ioanŭ Popovicĭ, parohul unitŭ dinŭ sat Boholț, ficĭoru popi Irimie, tot din Boholț, cu 12 florințĭ ungureștĭ, ca să fie a mea și a copiilorŭ meĭ de moșie, nu de la copii părinteluĭ popa Mateĭ dinŭ satŭ Calbornŭ, în ano 1803, luna Maĭ 24.

6. Pe o *Evanghelie* din 1742: 121.

Să să știe că acĭastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască evanghelie o amŭ cumpăratŭ eŭ anume ermonahŭ Zosimŭ, ficĭorulŭ luĭ St[a]ncĭŭ Crețu din Părăŭ, cu florințĭ 15, și o'm datŭ la biseareca Boholŭțuluĭ ca s[ă]-mĭ fie de pomenire. [La afurisanie, adușĭ înnainte și Maica Precista și Sf. Ion Botezătorul.] Scris-am eŭ popa Ion de la Boholțŭ, în luna luĭ Decheamŭvrie în 5 zile, de la Zidirea Lumi 7285, del[a] H[risto]s 1777; aminŭ.

7. Pe o *Evanghelie* din 7258 [1750]: 122.

De la ficĭoru popi On din Băla, cu 9 mări[a]șĭ și șasă potorĭ.

8. Pe o *Evanghelie* din 1844, ca ctitorĭ: 123

Zachi Zaharie paroh, Gheorghie Zaharie paroh, Ioan Ioanta dascal, Moisze Maerul corator, Ioan Bîlbă corator, Vasilie Bîja corator.

9. Pe un *Octoih* din 1750: 124.

Acĭastă sf[ăntă] și dumnezeiască carte ce să chiamă Octoif, iaste al mieŭ, al preotuluĭ pop Samoil din sat Hurez, din Țara Oltuluĭ, și l-am cumpăratu cu preț florinț vonaș 15;

pentru acĭasta am scris cą să să ştie; anul Domnuluĭ de][a] H[risto]s 1751, iar de la Facere 7259, luna luĭ Aprilie 17 d.

10. *Penticostariŭ* din 7290 [1782].

11. *Propovedaniile* luĭ Petru Maior. Iscălit «Ioan Zsoante gocman», în 1834.

12. *Triod* din 7277 [1769].

XXI.

Brad.

A. Biblioteca gimnasiuluĭ.

125. 1. Pe *Alfavita sufletească*, Sibiĭ, 1803:

Aicĭa am scris eŭ Dimitrie Diiacu din Hărăŭ; am scris în luna luĭ Aprilie, în 8 zile, 1808.

Acĭastă carte este a luĭ pop Lavrentie, 1824.

S'aŭ scris în Horăŭ, 20 Inuoriurĭ.

Nu iaste bine să să fircăluiască pre cărţile cealea folositoare.

126. 2. Pe *Mărgăritul* fraţilor Greceni:

Acĭastă sfântă carte ce să numeşte Mărŭgăritŭ... Şi or cine s'ar îndura să aibă dragoste asupra aceşti sfinte carŭte, să o citească, să aibă dragoste către dinsa, să fie slobod şi neoprit a o citi, dar afară din Orăş[tie să nu să dea].

S'aŭ dat acĭastă sfântă carte în zilile luminatuluĭ Domn şi stăpânitor a totă ţara Ardialuluĭ —, fiindŭ Vlădica preosfinţitul chir Dionisie.

... Anno Domini 1791.

3. *Noul Testament* de la Bălgrad (fragment).

4. *Polunoştinţa* din Timişoara (acefală).

5. *Sinopsisŭ* adecă cuprindere în scurtŭ a ceiĭ vechĭ şi a ceiĭ noao Scripturĭ (de Atanasie de Alexandria), 1783.

B. Biserica.

127. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Cu ajutorul Tatăluĭ şi al Fiuluĭ şi al Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ, aŭ făcut acĭastă sf[ân]tă biseärică întru cinstea Adormiriĭ de D[umne]zeŭ Născătoareĭ Marieĭ, fiind Înpărat Iosif al 2 şi fişpan varmeghii Zărand Măria Sa Ladislaus Marafi; şi s'aŭ făcut cu osteneala tot satul[uĭ], la an. l[eat] 1783, Iun. 2.

2. *Triod* din 7234 [1726].

XXII.

Braşov.

A. Biserica Sf. Nicolae.

1. Inscripţiile de la intrare sînt date în Stinghe, *Istoriĭa besérecei Şcheilor*, Braşov, 1899; apendice.

2. Pe o icoană: 128

сиа икона сотвори рав божю Петрь снь Іакоб внѸк Хаџи Сте-фан Костандин ... и поставлаю во храм сттго Ник... [=această icoană a făcut-o robul luĭ Dumnezeŭ Petru fiul lui Iacov, nepotul luĭ Hagi Costandin..., și a dat-o la hramul Sf. Nicolae; c. 1680.]

3. Pe alta, de pe catapiteazmă: 129

Înbrăcat acĭas[tă] sf[āntă] icoană de dumn[ealuĭ] jup[ănul] Ioan Lebu i dum[nealuĭ] jup[ănul] Dum[itru] Čurcu; fecit Iohannes Benckner, a[nno] 1783.

S'aŭ ferecat acĭastă icoană cu chelt[uiala] dum[isale] j[upān] Theod[or] Ivan i dum[isale] j[upăn] Dimitrie Moisi, anno 1785, d[ie] 30 Iuni.

4. Pomelnic: 130.

... La anul 1753, Sep[temvrie] 1 d. s'aŭ înnoit acest pomealnic alŭ sfinteĭ bisearicĭ de la Bolgaria Braşovuluĭ unde iaste hramul Adormiriĭ Preacĭst. și al sf. făcătoriuluĭ de minunĭ Nicolae. S'aŭ scris de pă un izvod de la anul 7184 [1676].

Io Neagoe Voevod i gspjda ego Despina i snă ego Theodosie, Io Radul Voevod i gspjda ego Voica, mo[na]h[ia] Sofronia, Neacșa i dăștir. ego Anna Б. i snă ego Vlad Voevod, Io Petru Voevod, Io Pătrașcu Voevod i gspjda ego Voica i Mariia, Io Petru Voevod, Io Alexandru Voevod, Io Petru Voevod Dimitrie i gspjda ego Soltana, Ioannŭ Voevod i snă ego Radulŭ, Io Gheorghie Voevod i gspjda Safta, Io Alexandru Voevod, Io Aaronŭ Voevod i gspdjda ego Stanca i snă ego Bogdanŭ.

Pomenească D[oa]mne sufletele robilor tăĭ: Io Mihaĭ Voevod i gspjda ego Stanca, Io Nicolae Voevod i sestri ego Floriica, Io Stefanŭ Voevod i gspjda ego Maria, Io Radulŭ Voevod, Şerbanŭ i gspjda ego Elena, Io Mateĭ Voevod i gsjda ego Elena, Io Vasilie Voevod i cead ih, Io Evstratie

Voevod i gspjda ego Dafina, Io Duca i gspjda ego Nastasia i cead, Io Grigorie Voevod i gspjda ego Maria, Io Şerbanŭ Voevod i gspjda ego Maria i cead ih Solomonŭ, Anna, Io Costandinŭ Voevod i gspjda ego Mariica i cead ih Nicolae, Ancuţa i cead ih, Io Grigorie Ghica Voevod i gspjda ego Zoi i snănovi ih, Io Grigorie Ioan Voevod, Io Costandin Mihaĭ Gehan Voevod Rac[o]viţ[ă].

Pomelnecu boerilor Rac[o]viţeştĭ, însemnat de acum, den leat 1807, Fevr. 16.

† La leat 1774, cînd atuncĭ aŭ răposat aicĭ în Braş[o]v răposata întru fericire mumă-mea şi s'aŭ îngropat la biserica cea mare din Scheiŭ[1], şi de atuncĭ s'aŭ făcut aşăzămînt ca pe tot anul să i să dea din casa noastră la biserică cîte tl. cincĭzecĭ, ca să fiie pentru pomenirea răposateĭ şi acelorlalţĭ răposaţĭ, şi de la mormînt să nu lipsească candila şi fácliia la sfintele slujbe; căt pentru aceia să daŭ aceştĭ banĭ de maĭ sus arătaţ, şi, fiindcă pomelnicul cel vechiŭ s'aŭ răpus, pentru aceia, acum de întămplarea vremi aflăndu-ne noĭ aicĭ, am însemnat de iznoavă toate numele răposaţilor cum şi a celor iĭ, ca să să pomenească.

Ceĭ răposaţĭ:

Dumitrachi, Despa, Sultana, Dumitrachi, Efpraxiia monahì, Mihail, Mihaiŭ, Marga, Theodora, Casandra, Andronache, Bălaşa, Ioan, Ana, Ioan, Elena, Radul, Mariia, Chesariie arhiereŭ, Mariia, Filacton iereĭ, Ana, Mariia, Mihaiŭ Voevod, Ana Doamna şi cu tot neamul lor.

Ceĭ vii:

Dumitraşcu, Smaragda, Gheorghiie, Despa, Costandin, Dumitrachi, Sevastì, Mihail, Ana, Alexandru, Emanuil, Gheorghie, Costandin şi cu toată sinodiia lor.

Dimitrie Racoviţă Ban.

Aicĭ am însemnat şi un rănd de odăjdiĭ ce am dat la biserică, adică:

Odăjdiile:

Un felon de stofă grea cu fir galben. Un stihar de atlazu

[1] V. *Braşovul şi Romînii.*

piersiciŭ cu floricele, un patrahir iar de stofă galben cu fir, cu şireturĭ dă fir păn prejur şi cu cĭucurĭ iar dă fir. O pereche rocaviţe, iar de stofă galbenă, o bederniţă iarăş de stofă galbenă, asemenea cu şăreturĭ de fir păn prejur şi cu treĭ cĭucurĭ, un aer iarăş de stofă galbenă asemenea, dooă procoveţe de atlazu piersiciŭ cu floricele.

Acestea le-am făcut şi le-am dat aicea la biserica cea mare din Scheiŭ, unde este îngropată răposata întru fericire mumă-mea, ca să-ĭ fie pentru pomenirea răposaţilor părinţilor noştri. Dar am pohtit şi pă părinţiĭ preoţĭ de aicĭ de la biserică, ca acestea să le aibă maĭ la păstrare, iar nu să le metahirisască is urdinarica[1], ci la praznicile înpărăteştĭ şi la sărbătoriile cele marĭ să le metahirisască la sfintele slujbe, şi nicĭ să le înstrăineze la vre o parte pe afară, păn alte locurĭ saŭ prin alte sate, ci să fie numaĭ trebuinţa biserici ceĭ marĭ de aicĭ din Scheiŭ, acĭasta. 1808, Iulie 10.

Dimitrie Racoviţă Ban.

Maĭ însemnăm acum şi aicĭ ca să să ştie că, întămplăndu-se la leat 1810, Sept[em]v[rie], dă s'aŭ mutat către Domnulŭ şi răposatulŭ întru fericire tatăl mieŭ, dum[nea]luĭ Banulŭ Dimitrie Racoviţă, tot aice la Braş[o]v, unde s'aŭ şi îngropat iarăş la biserica cea mare din Scheiŭ,—drept aceia prin aşăzămănt am maĭ făcutŭ şi noĭ adăogire pe tot anulŭ ca să să dea dă la casa noastră încă tl. cinzecĭ, ce să dà maĭ denainte pentru pomenirea răposateĭ moaşeĭ noastre, precum maĭ înnapoĭ în ceialaltă foaie să arată însemnatu aşăzămăntu acesta, dă răp[osa]t[ul] tată-mieŭ, care să face tl. una sută pă tot anul a să da dă la casa noastră la biserică, pentru pomenirea răposatuluĭ tată-mieŭ şi a moaşă-mè şi a celorlalţĭ răposaţĭ, şi dă la mormănturĭ, atăt alŭ tată-mieŭ, căt şi alŭ moaşa-mè, să nu lipsească candile şi făcliia la sfintele slujbe, că pentru aceia sănt daţĭ aceştĭ banĭ dă maĭ sus arătaţĭ. Asemenea să fie ştiut că am maĭ hărăzit la biserică pentru pomenirea răposatuluĭ tată-mieŭ şi o sfăntă cruce frumoasă, ferecată cu argintu şărmă, şi poleită cu auru; am maĭ adăogat către aceste la bi-

[1] Εἰς οὐρδιναρικά, de ordinar.

serică încă tl. doaăzecĭ pă tot anul, ca să-ĭ maĭ dea dă la casa noastră, pentru ca să-ĭ fie datorĭ preoţiĭ să-ĭ facă o sfeştanie pă toată luna, la mormăntul răposatuluĭ tată-mieŭ, şi să-ĭ pomenească. Aşa dar am trecut şi numele răposatuluĭ între ceĭ morţĭ, la pomelnecu nostru ce să vede înnapoĭ însemnatŭ, şi adevărat supt iscălitura răposatuluĭ tată-mieŭ, ca să să pomenească. Şi am adeverit şi noĭ aciastă condică dă noul aşăzămăntu ce am făcut.

Dum[itrachi] Rac[oviţă] Log[o]f[ăt]. 1810, Noemv[rie].

131. 5. Alt pomelnic:

S'aŭ prefăcut acest pomelnic de pre altulŭ la anul 1828, asemenea cu celŭ veĭchiŭ, întocma cu toate numele; iară văleatul celŭ veichiŭ nu s'aŭ găsitŭ.

[Aicĭ şi] Scarlatŭ Voevod, Păuna..., Alexandru Voevod, Doamna Ecaterina.

132. 6. Pe chivot:

1768, Ghen[arie] 12, chielt[uiala] faceri acestŭ sf. chivot est[e] de dum. Hağ[i] Radu Pricop şi de dum. Ioanŭ Lebu, dar argintul e[ste] de la biserică.

133. 7. Pe o cruce:

Hagi Radu inaşu, Şandru inaşu, Hagi Dumitru Cĭurcu, Todorŭ Cĭurcu.

134. 8. Pe cununiĭ:

Aceaste cununì le-aŭ făcut Pătru Gĭut[u]l, şi le-aŭ dat s[fi]nti bisărecĭ de pomean[ă]; 1709; ot Scheaĭ, să-ĭ fie.

135. 9. Pe alte cununĭ:

Aceste cunun[ĭ] de dascalul Pătru, anno 1742, dăruit[u] s'aŭ.

136. 10. Pe o icoană:

Radu, Elena, Nicolae, Nicolae; Buc[u]reştĭ, 1807, Aprilie 10. Dinu argintar.

137. 11. Pe icoana Mîntuitoruluĭ, în biserică:

Această sf[ă]ntă icoană făcutu-o-aŭ roaba luĭ Dumnezeŭ Ilinca fata popeĭ luĭ Ghiorghi; 1688.

138. 12. Pe icoana Maiceĭ Domnuluĭ:

S'aŭ făcut la anul 7072 [1564] de robul luĭ D[umne]zeŭ Dimitrie, Ilinca i fiica dum. Stanca. S'aŭ înoit la anul 7269 [1761] de robul luĭ D[u]mnezeŭ hağ[i] Radu Pricop, hağ[ica] Anastasia i fiica dum. Mariia.

13. La paraclis, pe o icoană: 139.

Otdama *(sic)* leat 7164 [1656], msța A[p]ril dni 8.

14. Pe alta: 140.

Făcutu-s'aŭ acĭastă sf[ă]ntă iconă dă robu luĭ Dumnezeu Ioan sinŭ Dumitru Croitoriŭ; [c. 1650].

15. Pe catapiteazmă: 141.

Iancul zugrav, Ioan zug[ra]v.

16. Pe locul bisericiĭ celeĭ vechĭ: 142.

Fiindcă în locul acesta aŭ fost biserica Bolgarilor cea veche, așa în locu sf. preastol s'aŭ ridicat acĭastă sf. cruce în zilele stăpăniri Î. Î. nostru Franțisc II, cu blagoslovenia preaosf. arh[iereuluĭ] nostru Gherasim Adamovicĭ, spre ajutor creștinilor.

17. Pe cruce: 143.

Acĭast sf. paraclis, 1795, s'aŭ zidit din temelie și s'aŭ zugrăvit cu toată cheltuiala diiac Costandin Boghina.

18. La fîntîna de lîngă biserică, pe o cruce: 144.

În zilele sf. Troițe înnoitu-s'aŭ acĭastă sf. cruce în zilele Î. C. Mr. Terezii, și în zilele Î. Înpăr[atuluĭ] nostru Iosef II de dom[nul] căpitan Ilie Bird, înt[ru] vecĭ[ni]ca pomenire, anul de la H[risto]s 1780, în 22 d. r. d. i. s. 7.

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu săvărșirea Duh[u]luĭ Sf[ăn]tŭ rădicatu-s'aŭ acĭastă sf[ăn]tă cruce întru cinstea hramuluĭ a Sf[i]nteĭ Troițeĭ ceĭ nedespărțite, în zilele înn[ă]lțatuluĭ Înpăratu C. R. *[litere latine]* VI . . . an 1738. Fiind comăndir în Ardeal Serenisămul graf Gheorghius de Lubcoviț, de robul luĭ D[u]mnezeŭ Căpitanu Ilie Birt i roba luĭ D[u]mnezeŭ Neacșa i snă ego Ilie, Radul.

B. Biblioteca bisericiĭ Sf. Nicolae.

(msse slavone.)

1. *Cuvîntărĭ*. Poartă începutul titluluĭ luĭ Petru Șchiopul.

2. Pe un *Mineiŭ* de Ianuar: 145.

ѡт Пѹтнѹю сіє книг, ѡт молдакскою [= de la Putna această carte, din Moldova].

3. Pe un *Mineiŭ* de Mart-August: 146.

Să s[ă] știe de cănd am scris eŭ Costia dascal, snă pop Staicu ot Brașov, vleat 7187 [1679].

Eŭ Cr[a]stea dascal.

почес мсца ген. и съкршис мсца мр. къ лѣт ҂зпи [= s'a început în luna luĭ Ianuar, şi s'a mîntuit în luna luĭ Mart. în anul 7088, 1580].

Dăruit de popa Mitro, pentru sufletele protopopuluĭ Constantin şi mameĭ luĭ, Maria, la 7137 [1629], Februar 16.

Acelaşĭ a maĭ dat:

в. книг: Єфрем Сирин и Катакѹзин [= 2 cărţĭ: Efrem Sirul şi Cantacuzino].

147. 4. Pe un *Mineiŭ* de Novembre:

изволенїемъ оца и поспѣшенїемъ снъ и съвршенїемъ стго дха написа сѧ сїа книга въ днїи благочъстиваго и хрстолюбиваго гсдна всех земли Ѹггровлахїиском Іѡ Нѣгое Воевода и того повелѣнїем и при прѣосщеннѣмъ архїепскпѣ кѵр Макарїи новомъ въ настолнѣмъ градѣ Тръговищи, и приложи его гсдн Іѡ Нѣгое Воевода къ новѫѧ митроп[о]лїѫ; идеже написасе в лѣт ҂звке [= cu vrerea Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sfîntuluĭ Duh s'a scris această carte în zilele bine-credinciosuluĭ şi de Hristos iubitoruluĭ Domn a toată Ţara Ungrovlachieĭ, Io Neagoe Voevod, şi cu a luĭ poruncă, şi supt preaosfinţitul archiepiscop chir Macarie cel noŭ, în cetatea de Scaun a Tîrgovişteĭ, şi a închinat-o Domnia Sa Io Neagoe Voevod la noua Mitropolie; unde s'a scris în anul 7025; 1517].

Însemnare de la «Miloş Mehedinţul» (secolul al XV-lea).

† Млстїю бжїю прѣѡсщени митрополит кѵр Серафим.

Млстїю бжию прѣѡсщенаго митрополит кѵр Михаил.

148 5 Pe un *Mineiŭ* de Novembre (1530-50):

Дѡ зде писа грѣшни Новакъ, вѣчнаа моу памеṭь [=până aci a scris greşitul Novac; veşnica luĭ pomenire].

A fost a Mitropolituluĭ Filipopoleĭ.

149. 6. Pe un *Molitvenic*:

Dat de popa Constantin fiul luĭ popa Mihu, fiul luĭ popa Dobre, nepotul de fiŭ al erm[onahuluĭ] Timofteĭ, fiul luĭ popa Petru, fiŭ luĭ popa Alde, fiul popeĭ Petru celuĭ bătrîn.

[A dat şi altul:] понеж и дрѹѕжии матвиц(ік)ы сѫт дали ѿ прѣѿчъ нго предобре едннъ рѫкописан, дроугыи дроукованъ, типарникъ; ѿ всѣх сѫт три матвицы дали ѿ

сьродникь иныχ [=căcĭ şi alte Molitvenice sînt date de străbunul nostru prea-bun: unul manuscript, altul în tipar; de toate sînt treĭ Molitvenice date de rudele noastre]; 7138 [1630], Ianuar 21.

S'a cumpărat cu 13 zloţĭ tătăreştĭ de la diacul Ion şi Efrem ѿ Влашкои земли, вь дни благочьстиваго гспдна Петрꙋ Воевода еже прїеде ѿ Порти, в лто по ҂зчг, мсца ап. к днь [= din Ţara-Românească, în zilele bine-credinciosuluĭ Domn Petru Voevod, care a venit de la Poartă [1], în anul 7093 [1585], luna April 20 de zile].

7. Pe *Vieţile Sfinţilor* (manuscript de la inceputul secoluluĭ al XVI-lea) pe Decembre: 150.

исписаχ аз многгрѣшны Васїи даскал ѿть ста цркѡк ѿ Шкѣи, мсца дек. к днь, в лѣт ҂аχче [= am scris eŭ mult-greşitul Văsiiŭ dascălul de la sfînta biserică a Şcheilor; luna luĭ Decembre 20 de zile, anul 1695].

8. Pe altul: 151.

Să [să] ştie că am scris eŭ Văsiĭ snă Hoban, msţa Ghen[arie] 14 dni, care am fostŭ diec la biserec[a] ot Şcheĭ; 7159 [1651].

C. Biserica grecească.

1. Hic recubant Stephani 152
Iuvenis valida ossa, triennis.
Stephanus magnas iu-
venis de stemate natus,
Hic obiit floreus iuvenis,
Tellure remota a genitore
George procul Caminar Vakareko.
Die 12-ma Mart. 1823.

2. Cu acĭastă peatră în cornurĭ cĭoplită 153.
Brancovan Elena e acoperită,
Tînără de anĭ doaăzecĭ şi doĭ,
De Domnul chemată fiind înnapoĭ.
Îşĭ aşeză trupul în groapă cernită,
Întru obidare nespusă gătită.

[1] Urmaşul săŭ, Mihnea.

Abiea trecu anul de cînd fu răpit
Şi Cantacuzeno, al său soţ iubit.
Unul după altul întorcînd din lume,
Arată că vîrsta şi vestitul nume,
Frumuseaţea, avearea sînt deşertăcĭune:
Toate prav, cenuşe, toate putreziciune.

Braşov, 18 Martie 1809.

154. 3. Aicea odihneşte robu luĭ Dumnezeŭ Neacşu Guţu Pană de la Bucureştĭ.

3 Avgust 1812.

155. 4. Ὁ τρυφερώτατος βλαστὸς Στολνίκου Γρηγορίου ᾧδε κεῖται, Γεώργιος, ὁ ἐκ Βουκουρεστίου. μῆνας δὲ ἓξ σὺν ἔτεσι δύο ἐν κόσμῳ ζήσας, ἀπῆλθε πρὸς τὸν Κύριον, τῶν ἐν γῇ μὴ φροντίσας· 1821, Ἰουνίου 5· τοῦ' πύκλην δὲ Παλλάδης.

Adecă :

Prea-gingaşul copil al Stolniculuĭ Grigore aicĭ zace : Gheorghe, din Bucureştĭ, care a trăit şase lunĭ peste doĭ anĭ, [şi], vieţuind după cuviinţă, a plecat spre Domnul, despreţuind ale pămîntuluĭ; 1821, Iunie 5.—Al său prieten: Paladi.

156. 5. Basarab Emanuel princeps de Brancovan altus
Felix hic iaceo plaudoque sacro Deo.
Hic requiesco, ducum genus alt' ab origine natum,
Praestantes titulos, nobile stema gerens;
Sexagesimus est mihi tertius annus in orbe,
Dum mihi magnificum contexerit ossa sepulcrum,
Quo simulacra levo Elysiumque peto,
Nec cessare velis benedicere, docte viator;
Fas etenim est tibi, cras hoc quoque carpere iter.
Vir utique fatis Phoebus delapsus Olimpo,
Lux fuerat tenebris pura Corona tuis.
Die 24-ta Aprilis [1811].

157. Πλάξη δὲ κεύθει τὸν Δοσίθεον νέκυν, ἀρχιεράρχα πρόσθεν Οὐγγροβλαχίης, ᾧ πάτρα κώμη Πογδοριάνη πέλεν. Τυχὼν δὲ τιμῶν ἔν τε Βουκουρεστίοις καὶ ἐν κρατίστῃ Ῥωσσίᾳ, πλείστων ὅσων ἔτη

[1] Copiile mi-aŭ fost date de d. Neagoe Popa, profesor.

διώσας, πλεῖν ἢ ἐννάκις δεκαγέ[ν]ης, ἀγεπτιῶς ἐνοικήσων πόλῳ, πράξεις δὲ τὰς τοῦ δ'οὐκ ἂν ἐξείποι λόγος. Ἐν Στεφανουπόλει, τῇ 14 Δεκεμβρίου 1826.

Adecă:

Această piatră cuprínde pe răposatul Dosofteĭ ce a fost Mitropolit al Ungrovlachieĭ, a căruĭ obîrsie e satul Pogdoriana. Şi, dobîndind locurĭ de cinste în Bucureştĭ şi în preaputernica Rusie, trăind anĭ mulţĭ, peste nouăzecĭ, spre a locui veşnic în cer (?), iar faptele luĭ cine ar putea să le spuie prin cuvinte. Braşov, 14 Decembre 1826.

Pentru acest n[r] am avut şi o copie a d-luí Neagoe Popea, profesor. — Toate lămuririle se pot găsi în volumul *Braşovul şi Romîniĭ*.

Inscripţiile de la beserica Sf. Nicolae se dau în anexele *Ist. besériceĭ Şcheilor*, tipărită de Sterie Stinghe.

D. **Adaos**

(din Arch. de Stat din Buda).

Extractus summarius demonstrans numerum familiarum 158.
vallachicarum in universo districtu saxonicali coronensi existentium, iuxta singulorum subsequentium locorum libellos confrontatorios, anni militaris 1761-2 confectus:

Prejmăr: 129. Hîrman 63. S. Petru 44. Bod 64. Feldioara 117. Vereşmart 60. Măgheruş 50. Satu-Noŭ 23. Crijba 88. Apaţa 49. Vidambac 52. Kereztenyfalva 79.

— [Altă statistică din aniĭ 1760.]

În districtul Braşovuluĭ: Braşov 661, făr văduve, 6 preoţĭ. Satulŭ Bacĭfalu: 88 f., 1 pr., fără bisericĭ. Satul Turchişul: 156 f., 2 pr, bis. Satul Lungŭ, satul Cernatulŭ: 127+80 f., 2 pr., bis. în primul. Satul Tărlungeniĭ: 92 f., 1 pr., bis. Satul Purcăreniĭ, satul Zezinul: 84+16 f, 1 pr., bis. în primul. Oraşĭ Prejmerul: 96 f., 1 pr., bis. Satul Hermanul, satul Semŭ-Petru: 63+34, pr. 1+1, bis. în primul. Satul Bodul, satul Hálchiiŭ: 55+40 f., 1 pr., bis. în primul. Oraşĭ Feldioara, satul Rodbavul: 69+38 f., 1 pr., bis. în primul. Satul Apaţa, satul Măeruşĭ: 32+42 f., 1 pr., bis. în primul. Satul Crizbavul: 60 f., 1 pr., bis. «nu iaste», iar apoĭ: «pro. 1». Satul Noŭ: 20 f., f. pr. şi bis. Reunit cu Crizbavul. Satul Vlădeniĭ, oraşĭ Cotlea: 160+80 f., 3 pr., bis.

în primul, iar «pr. 1». Satul Vălcanul: 84 f., 1 pr., bis. Satul Ghimbavul: 41 f., 1 pr., bis., «iaste întru atărnatŭ *(sic)*». Satu Tohanul: 178 f., făr văd. pr. 2, bis. Satul Zărneştiĭ: 364 f., 6 pr., 2 bis. «Din sus de Bran»: 543 f., 11 pr., 7 bis. «Din jos de Bran»: 155 f., 2 pr., ajutorĭ 2, 2 bis. Răjnovu: 151 f., 2 pr., bis. Satul Cărstiianul: 82 f., 1 pr., biserică.

XXIII.

Bucium.

159 1. Pe un *Apostol* din 7251 [1743]:

Acest sfănt Apostol l-am dat la sf[ă]nta bisearică la Buciumĭ, la care iaste hramul Sf[i]nti Troiţ, care o am zidit eŭ Hagi Isaiia ieromonah, şi am maĭ scris la list 25: caută de vezĭ ce spune, ca să nu cazĭ supt blestem.

Eu Hagi Isaiia ermonah dinŭ Mărginenĭ.

Ani Domnuluĭ 1747, Maĭ zio întăĭ.

Să s[à] ştie de căndu am cumpărat acest Apostol sf[ă]ntŭ eu Isaiia ermonahul de la părintele Vl[ă]d[i]ca de la Mitropoliia Bucureştilor derept florinţĭ 8 . . ., l-am cumpărat eŭ odată pe munca mia . . . De s'ar tămpla să-l lasu la vre o beseareca, să fie acolo pănă la o hărtie, saŭ la preot, el iară să-l dia la preot, iară la mirenĭ nicĭ de cum să nu să dia; iară cine l-ar vinde saŭ cine arŭ strica acĭastă scrisoare a mia, să fie afurisit şi de mine păcătosul, şi să s[ă] prăpădiască ca Sodomul şi Gomorul.

Isaiia iermonah Tempia . . . Ilina, Aldia, Bucura.

2. *Antologhiu* din 1745.

160. 3. Pe *Cazania* luĭ Varlaam, iscălitura: C. Ivanovicĭ, 1759. Apoĭ:

Să s[ă] ştie de căndŭ aŭ untrat Neamţiĭ în Ţar[a]-Rumănească de aŭ făcut jav, 1737. Eŭ Iacov ot Bucĭum.

4. *Octoih* din 1746.

5. *Penticostariŭ* din 7251 [1743]

[illegible] 1761.

7. Manuscriptele luĭ Alexandru Dascălul.

8. Pomelnic din 1665.

9. Catastif al bisericiĭ pentru aniĭ 1684-1813.

10. Mineie manuscrise de Radu Duma, 1780.

* Evanghelie manuscrisă de Radu Tempea (1722).

XXIV.
* Budila.

Pe o *Cazanie* a luĭ Varlaam; 161.

сїа книга скѣзаχ ѡкасик Карп дїак, кь лт. ҂зрпз, мсцѣ декє. к [= această carte a legat-o Carp diacul, în anul 7187 [1679], luna luĭ Decembre 20].

Legatu-s'aŭ acĭast[ă] Cazanie acum a doa ora cu chieltuela dumnealuĭ Stefan Sămbotin şi jup[ănesiĭ] dum[nealuĭ] Dumitra, pentru pomenirea dumnealuĭ şi a părinţilor dumnealuĭ; şi acĭastă sf[ă]ntă carte este dăruită sf[i]nteĭ bisericĭ de la satul Budila, pentru învăţătur[ă] şi ascultarea tutoror oamenilor; 1774, Avg[ust] 23, Braşov.

XXV.
B u i a.

Pe o *Liturghie* fără început (incipit: «Rănduiala vecernieĭ celeĭ marĭ»): 162.

Acĭastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezeiască carte, anume Liturghiia, iaste a mea, a luĭ Mateiŭ diiaculŭ de la Buia, cump[ă]rată cu banĭ buni, cu şase florinţe, în anul de la H[risto]s 1771, de la Stan diiaculŭ de la Sadŭ.

XXVI.
Bungard.

1. Pe un mormînt din tindă: 163.

'Ενθάδε κεῖται δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ιωάννης Μάρκου ἀπὸ Μεσοποια... ; 1763, 'Ιαννουαρίου [=aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Ioan Marcu din Mesopoi...; 1763, Ianuar].

2. *Antologhiu* din 1737.

3. Pe un *Chiriacodromion* din 1699: 164.

Şi acĭasta să ştie toţĭ preoţiĭ, din în preotu în preotŭ, cariĭ vor fii la acĭastă sf[ă]ntă beseareca din Bungardu, iar Sfinţile Voastre alte pomealnice streine să nu maĭ scrieţ întru acĭastă carte a nostru, fără numaĭ ce am scris noĭ, a noşti să s[ă] pominească, iar cine maĭ pă de asupra fără de voia noastră are scrie pre alţĭ streiniĭ întru acĭastă pomeană a noastră, Dumn[e]zăŭ va plăti unul ca aceluia. Acĭasta am scris stăpănul aceştiĭ sf[ă]ntă carte.

Ianoș Bálaș, secret[a]riul rum[ă]nescŭ al cetățiĭ Sibiiuluĭ.

Acĭastă sf[ă]ntă páucenie iaste a mia, anum[e] a luĭ Ianoș Log[o]f[ă]tuluĭ, să s[ă] știe; aui 1706, ms. Făr. 20...zapis precum acĭastă sf[à]ntá carte a mea care nime altul hăbă (!), ce iaste a mia numaĭ, și, unde mi să va tămpla moartea mea, să mă îngrope din lontru în besearecă. Și cartea acıasta să fie aceĭ besearece; întru carea besearecă mă vețĭ astruca pre mine și pre soțul micu, Mariia: Ianoș Bălaș, scriitoriul cel rum[ă]nescŭ al cetățiĭ Sibiiuluĭ, am scris ca să s[ă] știe.

165. 4. Pe un *Mărgăritar* din 7194 [1686]:

Acest Zlatoust iaste al mieŭ, al pop[i] Gheorghie del[a] Bungardŭ, voleat 1731, 7239.

Și mii-au rămas de l[a] tată-mieŭ popa Macavieiŭ.

Acest Zlatoust est[e] al meu al popi Ion Aron de la Bungard, și mi-au rămas de la socrul meŭ popa Gheorghie. Scrisamŭ eŭ popa Ion Aron de la Bungard, anul 1766.

Acest sfănt Màrgărit îl las la fiiu-meŭ Gheorghie Aron; scris-am eŭ popa Ion Aron de la Bungar; 1770.

166. 5. Pe un *Penticostariŭ* din 7251 [1743]:

1765, Martie 1-iŭ. Acĭastă s[făn]tá carte eŭ amŭ cumpăratŭ, Ianache Theodoran Cincu, și o amŭ datŭ de pomană la sfănta biserica noastră a Bungarduluĭ, unde și răposatulu mieŭ, Dumnezau să l pomenească, Theodoran, și răposata maică-mea, Dumnezeu să o pomenească, Hrisantiia, care la acĭastă biserică s'au îngropat.

167. 6. Pe o *Pravilă* de la Govora:

Eŭ popa Ion ot Bungard; 1737.

7. *Triod* din 1730.

* 8. Protocol din 1811.

168. * 9. Pe o foaie de Evanghelie amestecată în *Triodul* de la 1731, din Poplaca:

Ἐτοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τὸ ἀφιέρωσεν ὁ Λάζαρις εἰς τὸ Μπουνγάρι εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ μνημόσυνον τὸν πατέρα του Δραγκάν, τὴν μητέραν του Χαμχάνα, νὰ μνημονεύονται τὰ τρία ὀνόματα ἐν ἑσπέρᾳ, καὶ πρωΐ, καὶ μεσημβρίας. Ἔτος τῆς Σ[ωτη]ρίας ἡμῶν 1691, Σεπτεβρίου 15, ἀπὸ Ἀδάμ 7200[1].

[1] «Această evanghelie a dăruit-o Lazăr la Bungard, la biserică, pentru amintirea tătîne-săŭ, Dràgan, a mameĭ sale Hamhana, ca să se pomenească cele

XXVII.

Calborn.

A. Biserica neunită.

1. Însemnare de zugrav: 169.

† Slavă unuia D[u]mnezau în Troiță că ne-au ağutat de la începutŭ pănă la sf[ă]rșitu, de amŭ făcutŭ acestŭ sf[ă]ntŭ lucru de mănă de țărănă la anulŭ 1813. Sava zugravul.

2. *Apostol* din 7251 [1743].
3. *Cazanit* din 1768.
4. *Octoih* din 1750.
5. Pe un *Triod* din 17—: 170.

Acĭasta să să știe [că acest] triod iaste cumpărat de robul luĭ D[umne]zăŭ Coman Grecu din —, cu roaba luĭ D[umne]zău Măriia, cu ban drepțĭ 15 florințĭ, dat de pomeană sfinteĭ beserici ceĭ din Calbor, ca să nu să înstrăineză.

[Nume:] Mărica; iar purtător de grijă să fie popa Ilie, iar în vreamea slujbi neoprită să fie tuturor, și cît preoț să vor afla în Calbor, păn va trăi acĭastă carte să facă pomenire... Anul 7262 [1753], luna luĭ No[e]mvrie 20.

Și am scris eu popa Ilie ot Calŭbor.

B. Biserica unită.

1. Pe un *Antologhiu* din 1752: 171.

Protopop Ionașcŭ Mone dinu Veneția-de-gios, Av[gu]st 22 zile. Acĭastă besericĭ o a făcut protopop Iona[ș]cŭ, din Vineție-de-gĭos, cu cheltuiala cu toată, iară cu agĭutorul satuluĭ, fiind domno în Cincul-Mare Suriș Marton și sfatul luĭ, Ion Grecuțu, de în zilele Înalțatuluĭ Împărat Carolos VI; să pomenească în vecĭ părințiĭ noștriĭ: Iuon, Ana, Isăil[ă](?), Ion, Anca, Ana i ced moi [copiiĭ mieĭ] Manea, Iuon, Marica, Mara, Ancă, Salomie, Ana, Iona, Samoil, Ion; 1737, die 7 8-bris. Rarionces *(sic?)* Nicolae... est.

2. *Apostol* din 1766.
3. *Ceaslov* din Sibiiŭ, 1807.
4. Pe un *Chiriacodromiu* din 1699: 172.

Vreme frîmoasă și caldă ca în dricu veri (1859).

treĭ nume sara, și dimineața, și la amiazi. Anul Mîntuirii Noastre 1691, Septembre 15, de la Adam 7200 [1691].»

5. Pe o *Evanghelie* din 1776, iscălit: Moise pop[a]; 809.
6. *Evhologhiu* din 1764.
173. 7. Pe *Liturghiile* din 7255 [1747]:
S'aŭ încăsătorit la anul 1809.
174. 8. Pe un *Octoih* din 1750:
Prin d[u]mnezeesc ajutoriŭ mă aflu aceştiĭ cărţĭ legătoriŭ,

Precum maĭ în jos să va arăta,
Şi numele mieŭ îl voĭ însemna.
Iară cine din streinĭ s'ar ispiti
Acĭastă carte a o primi,—
O am legat eŭ dascalul
Simion de la Mitropolia Făgăraşuluĭ.
Iar orĭcine s'ar afla, mi cărţĭ
Maĭ da, bucuros le-aş lega.

S'au legat ano 1800, Martie 21 zile.

9. Pe un *Penticostariŭ* din 1768, la 1864, menţiunea inundăriĭ Dîmboviţiĭ.
«Nice un fîrtariŭ de most n'aŭ eşit din strugurĭ.»
«Foarte zile frumoase şi calde.»

175 10. Pe un *Triod* din 7234 [1726]:
[În 1838] aŭ zdrobit piatră pe la Calbor foarte tare, holdele pe dudet şi după deal, şi vearzeale, şi în sat, şi cucuruzile pe rîmăturĭ, cu coasta din preună, şi viile pe supt meal, şi toate legumile le aŭ zdrobit..., gînşte s'aŭ prăpădit de potop, garduri s'au rupt de ghiaţă şi de ape multe.

Al luĭ Samuil iermonah pa[a]cli[s]iarul ot Mitr[opolie].

176. Acĭastă sfântă carte o am cumpărat eŭ Ion grămatic de la părintele Samoil în talere doao pl., 1754; şi aŭ fost martor părintele Afuftasie, şi părintele Bogoslov, şi aŭ zis să aibă — învăluială acest fecĭor anume Ion ... Samoil, iermonah al sfintiĭ Mitropoliĭ, ca să să ştie; leat 1754.

Vremurĭ de ploaie (1858).

177. Anul 1858 aŭ fost foarte rodos, şi stupi încă aŭ roit bine, dară de la Simpetră n'aŭ maĭ căst nice o picatură de miere, de s'au prăpadit de foame. De abia adună de s'or fi băgat a 10 parte în tot Ardial... Toomna aŭ fost foorte secetoasă, de numaĭ pe la Simiedriu, 3 zile, aŭ putut plugari sămîna grîu cel de toamnă, şi apoĭ îndată aŭ căst zăpadă.

11. Pe un *Triod* din 1774: 178
«Lumina luni cîndu-ĭ cu pîntecile în jos şi cu coarnele la diial urmează moişte...
«Nu geroasă, saŭ nu vinturoasă »
«O vreme saŭ un potop.» «Podencĭu» = podeţ. «Zioa de Dragobete.» «Vreme timpurie» = bună.
«Aşa un ger de tare, de tot într'una aŭ ţinut.»
«Pifniţă.» «Picĭoicile toate.» Nume: Roban. «Sfinţitul de iarna.»

XXVIII.

Caransebeş.

Biserica din cimitir.

1. Pe un mormînt, afară: 179.
Aicea odihneaşte roaba luĭ D[u]mnezăŭ Martha, fămeia a j[upănuluĭ] Manoilea Stancovicĭ, lăcuit[or] în Caransebeş, care aŭ vieţuit 50 de anĭ; aŭ răposat în 17 Martie, anul D[o]mnu[luĭ] 1815.
2. Pe altul: 180.
Aicĭa odihneşte robul luĭ Dumnezeŭ Balacĭ Băju, fostu negoţitor în Caransebeş, aŭ vieţuit 70 de anĭ, şi s'aŭ mutat la vecĭnicele lăcaşurĭ în 26 August 1823; lăngă dînsul odihnesc şi doo soţiĭ de 1-a şi a 2 a căsătorie a dumisale, Anna şi Talia, fie lor veacĭnică pomenire şi odihnă întru Înpărăţia ceriurilor; cu a treia soţie, anume j. Stanca, au vieţuit 20 de anĭ.
3. Pe un al treilea: 181.
Pomeneşte, D[oa]mne, pre robi tăĭ aceştea care sănt mutaţ la odihna cĭa veacĭŭnică întru Înpărăţiia ceriuluĭ, j. Martin Rusu, fostulŭ negoţitor în Caransebeş, vieţuind anĭ 53, şi aŭ răposat în 22 Iunie, ani di la H[risto]s 1825; j[upănea]s[a] Costanda, socra sa, aŭ răposat în 25 Iulie, ano 1820, — cu familiia dumnealor să odihnesc aicea.
4. La altar: 182.
Zugrăvitu-s'aŭ acest sfănt oltar, cu tămpla înpreună, în zilele şi stăpănirea prealuminatuluĭ şi stăpănitoriuluĭ nostru Domnu Domnul Iosif cel de al doilea, Înpăratuluĭ Romanilor, Craiuluĭ Hungarilor şi al altor ţărĭ, fiind în zilele acestea arhiepiscop şi Mitropolit Scaunuluĭ Carloveţu Escelenţia Sa

domnu Moisi de Putnic, cu blagoslovenie și îndemnarea ocărmuitoriuluĭ acești eparhiĭ Înnalt Preaosfinţii Sale domnul Iosif Ioanovici de Șacabent, pravoslavniculuĭ episcop al Verșeţ[uluĭ], Caransebeșuluĭ, fii[n]d protopresviter Gheorghie Iorgovi[cĭ] și namesnic Theodor Ilievicĭ; Septevrie 8, 1787.

Cf. Andreiu Ghidiu și Iosif Balan, *Monografia orașuluĭ Caransebeș*, Caransebeș, 1903 (extras din «Foaia diecesană»). p. 27.

183. 5. La strana din stînga:

În annul 788, în rezmeriţa cea cu Turcul, au fost tare stricată zugrăvitura besearicii ceștia de Turcĭ: pentru aceia acuma de a doao oară în zilele prealuminatuluĭ Înpărat Franţișcus I, fiind ep[i]sc[op] al Verșeţ[uluĭ], Caran[sebeșuluĭ] Ecselenţia Sa Domnul Peter Ioanovicĭ de Vidac și protoprezviter al Caransebeșuluĭ Ioann Thomiciŭ, iară cu toată cheltuiala d[u]mnealuĭ jupînuluĭ Manoilo Stancovicĭ și a jupîneseĭ d[u]mnealuĭ Martha, născ[ută] Ioanovicĭ, iară s'aŭ priînnoit la anul de la H[r]isto]s 808, Octov[rie] 15. Ecaterina, Elena.

V. *ibid.*, p. 28.

184. 6. La proscomidie:

Pomenește, Doamne, și zugraviĭ: Ion zug[rav], Ioan zug[rav], sin ego, Ion ucenic. Iulie 10, 1787.

Cf. *ibid.*, p. 28.

185. 7. Pe sfînta masă:

† Aciestu sf[ă]ntŭ prestolŭ s'au facutŭ cu chieltuiala domnuluĭ Ioannu de Groza laitinantŭ alŭ slăvituluĭ chesar -cr. valah.-illir. reghimentŭ, și s'aŭ dăruit sf[i]nteĭ bisearicĭ din Caransebeșu, hramuluĭ Sf[ă]ntuluĭ Ioannŭ Botezătoriulŭ, cu bl[a]goslovenia preaosfinţituluĭ ep[is]c[o]pu alŭ Caransebeșuluĭ și al Verșeţuluĭ d[o]mnuluĭ Vichentie Popovicĭ, pentru pomenirea veacinică a părinţilorŭ luĭ, Avraamŭ și Anna, în 13 zile a luĭ Augustŭ anulŭ 1780.

Fototipie, *ibid.*, p. 26. — Acolo v. și alte inscripţiĭ din această localitate.

186. 8. De-asupra unuĭ mormînt:

Aicea odihnescu ceĭ la ceale vecĭnice lăcașurĭ mutaţĭ robi luĭ D[u]mnezeŭ Iova Iacob postmaistor, carele după petrecerea de 76 annĭ întru acĭastă viiaţă s'aŭ dat sufletul săŭ în mînele făcătoriuluĭ în 3-lea Martie 1779, și Anghelina, soţiia luĭ, carea aŭ vieţuit 60 de anĭ, și în 3-lea Ianuarie 1782 aŭ ră-

posat; dinpreună și fiiĭ lor Iova Iacob, carele în vîrstă de 30 de annĭ s'aŭ mutat la ceale vecĭnice, în 30-lea August 1785, Iovanca, carea după 26 de annĭ a vieții sale au răposat în 21-lea Aprilie 1789, și Nicolae Iacob, negoț[itor], carele, viețuind 69 de annĭ, aŭ răposat în 1-lea Aprile 1838; cărora s'aŭ pus acest monument de următoriĭ lor spre vecĭnica aducere aminte.

Ctitor Ioann Sîrb, iub[ilirter] caprariŭ.

XXIX.

Cetatea-de-Baltă.

A. Biserica unită.

1. *Apostol* din 1814.
2. *Cazania* luĭ Varlaam.
3. *Evanghelie* din 1760.
4. *Molitvenic* din 7255 [1747].
6. *Octoih* din 1792.
5. *Octoih* din 1825.
7. Pe un *Penticostariŭ* din 1808, mențiune că s'a cumpărat de «Stoian Vasilie, preot unit Ceteți-de-Baltă, la anul 837».
8. *Psaltire* de Sibiŭ, 1806.
9. *Triod* din 1771.

B. Biserica neunită.

1. Pe o icoană: **187.**

Nicolae zugrav sin Ionŭ [c. 1750].

2. Pe o *Cazanie* slavonă din c. 1550: **188.**

Să s[ă] știe, eŭ Ionŭ Inochentie, cănd amŭ șezut în casa moș popi; leat 7259 [1751].

Să știe de cănd am venit din Moldova eŭ Ion, vă leat 7181 [1673].

3. *Evanghelie* din 1776.
4. *Evanghelie* manuscrisă din secolul al XVII-lea.
5. *Octoih* de Blaj, 1783.
6. *Psaltire* de Bălgrad.
7. *Strastnic* din 1773.
8. *Triod* din 1800.

XXX.

Cîlniciș (V. Delarĭ).

XXXI.

Cîmpenĭ.

A. La parohul ortodox.

189 Pe un ms.: «Rănduiala ispovedanii»:

La S[fă]ntul Nicolae aŭ murit Domnul episcopul Ghedeonŭ Nichiticĭ, şi, rămăind eŭ ipofdiiacon, în primăvara aŭ venit poru[ncă de la] Înpăratul să meargă di[eciĭ] la preoţie la Timişora, şi săptămăna cĭa mare o plecat, şi în 12 zile pre 100 doĭ ne-aŭ preoţit răposatul Vlădică Petrovicĭ; şi la Mesteac[ăn] am fost preot în 6 anĭ de am slujit; la Abrudfalva am vent preot la anu 1795, Aprilie 22 de zile.

Popa Nicolae Popo[vicĭ], paroh neunit Abrudfalva.

B. Biserica ortodoxă.

1. Icoană făcută cu cheltuiala luĭ «Dandea Andilină». «Nicolae Corchiş pictor».

2. *Antologhiu* din 1781.

190. 3. Pe un *Catavasier* din 1818 se arată că lipsise «prin răpirea saŭ furarea a unuĭ om fără cunoaşterea luĭ Dumnezeŭ». Dat de Bobar Sanfira Corcheş.

Asemeneaş cine va face, să-l bată şi să-l afurisască toate cîntările care-s într'acĭastă carte... Eŭ Samoil Corcheş, fiind şi eŭ deac şi cîntăreţ. Corcheş Nicolae, gornicul de pădure la Sohodol, cu soţia dumnealuĭ, spre lauda luĭ Dumnezeŭ aŭ cumpărat acĭastă carte.

191. 4. Pe *Cazania* luĭ Mihaĭ Racoviţă, 1742:

Acĭastă carte cu nume Mineiatul s'aŭ cumpărat de răpăosatul Moruţŭ Onuţu, cu zîce numărăturĭ, de pomian[ă] şi de învăţătură acestuiaşĭ poporu de sat Căenpean[ĭ], numitiĭ beserecii din dealurĭ, în anul 1768, Martie 20 de zile, prin măna popiĭ Ion Morar, Cănp[eanĭ].

5. *Evanghelie* din 1817.

6. *Mineie* de Buda, dăruite de Mihon Gavrilă, Orlea şi Gligorie Avram, «Leah Ilie, cu soţu săŭ Sîmziiana», «Mucĭa Ion a luĭ Toma».

Însemnare că la 7 Novembre a fost întunecime de soare («aŭ rămasŭ fără vedeare»), de «Mihăeţ Niculae Holea, înpreună cu soţu-săŭ Ilona».

7. *Mineiŭ* pe Septembre, Buda, dat la 1806 de «Patiţă Petru şi cu fiiul săŭ Patiţă Ispas, înpreună cu soţiile lor», cu 7 zloţĭ, 20 kr. «În Cîmpenĭ saŭ Topanfalva» «Vasilie Motora, paroh la Cîmpenĭ.»

9. Pe un *Octoih* din 1792, Motora scrie: 192.

Și s'au cumpărat prin mine de la dumnealuĭ biräul Sabăŭ Pătruț, din Cămpenĭ, cu 15 florințĭ...

În numele a Sfinteĭ Troițe și pomenirea tuturorŭ sfințilorŭ, spre vecĭnica pomenire, din oareșceva aflare, ca de de 10 zloțĭ, nu s'aŭ înghițitu într'alta, ci iarășŭ s'aŭ dat pe acĭastă sf[äntă] carte, la 4 Iulie 806.

Adecă acĭastă aflare aŭ [fost] a numiti preutesi a luĭ popa Vasilie Motora ; n'aŭ vrutu a u îngropa în pămăntŭ saŭ a u pune în vistieriea sa cu nedreptul, ci i-aŭ datu pe acĭastă, ca să le fie pomenire, și celuea ce aŭ muncitu pe ban[ĭ] și i-aŭ pierdutu, și dănșiĭ, că i-aŭ aflatu și i-aŭ datu pe acestu odor bisericesc întru vecĭnica pomenire a tuturor neamurilor lor și a celor ce i-aŭ îndemnat, ca să fie la sf[änta] biserică a neuniților în Cămpenĭ, fiind preoțĭ la biserica satulu Vasilie Motora, Ion Corchiș și Costandin Morariŭ.

9. Pe un *Octoih* slavon : 193.

Scris-am eŭ diac Ghiorghie de la Indol pe acest Oftaiŭ a besere[ci].

сїа ѡскезан. пан Пашкꙋл ѿ Кьмпѣни и подрꙋжїю его Ꙗкса, и даде его кь стаа цркви ѿ Кьмпѣни, да бѫдет кь малѫ и кь памет емꙋ и родтелем им, и катѡ ҂зрм, мсца ноек. ке, к дни Раколци Геѡргїе країо нашемꙋ, ꙋ манастир Стефанка, при егꙋмен ермѡнах Ꙗѳанасїе ѿ молдавскои земли ; сам писах многѫ нищѫтѫ и наꙋчила мѫнастарс. ѡскѣзати како можим питалом сѫ ськї... ї... ; и быст архїепскпь Генадї митрополит белград. и всѣ земли ардѣлскои[1].

Acĭastă carte anume Anghelest, cu îndemnarea D[u]huluĭ Sv[ă]ntŭ aŭ înnoit Timone Antonie, pentru ertarea pocatelor, inică *(sic)*, soțul săŭ, anume Marinca ; și aŭ dat 100 de ban[ĭ]

[1] «Aŭ legat aceasta dumnealuĭ Pașcul din Cîmpenĭ și soția sa Acsa, și aŭ dat-o la sfînta biserică din Cîmpenĭ, ca să fie spre rugăciunea și întru pomenirea luĭ și a părinților luĭ ; și în anul 7140 [1631], luna luĭ Novembre 25, în zilele luĭ Racolțea [Rákóczy] Gheorghe, Craiul nostru, în mănăstirea Stefanca, supt egumenul ieromonah Atanasie din țara Moldoveĭ singur am scris în multă sărăcie și. . . ; și a fost arhiepiscop Ghenadie Mitropolitul, al Bălgraduluĭ și a toată țara Ardealuluĭ.»

şi 20, în dzilel[e] luĭ Craiu Apafi Mihaĭ şi arhiepisc[o]pŭ Varlaam, anul Domnuluĭ 1686.

Daskał Stefan.

194. 10. *Octoih* manuscript slavon. Pe o pagină, titlu cu roşu:

КЪ ВТОРНИКЪ ВЕЧРЪ НА ГИ ВАЗВА.

Scris aŭ diiac Dumitru, şi am scris cu cernială roşie.

11. *Penticostariŭ* din 1808, dat la 1824, de Motora «nameaznicŭ».

195. 12. *Triod* din 7234 [1726]:

Acĭasta carte anume Strastnicŭ l-aŭ cumpăratŭ Dandea Ionŭ cu 7 flori[n]ţĭ, şi l-au datŭ biseri[ciĭ] (nu s'a maĭ scris).

196. 13. Pe un *Triod* din 1731:

Acĭastă sfântă carte bisăricĭască să dăruiaşte nepotuluĭ Morariu Ioan de la Câmpeanĭ; Dech. dni 22, l[ea]t 1759. Dobre Petru den Zlacna.

14. *Triod* din 7290 [1782].

XXXII.

Cluj.

A. Biserica neunită.

197. 1. Pe un *Apostol* din 1774:

Spre lauda şi mărirea luĭ D[u]mnezeŭ s'aŭ închinatŭ acĭastă carte, Apostol, bisearicíĭ Răsărituluĭ din Cluj, de Ioan Molnar de Milershaim, doctor de ochĭ şi professor de obşte... Scris în 16 Ianuar 1797.

198. 2. Pe o icoană:

Costandin zogr[av], Braşov, 1796.

199. 3. Pe un *Mineiŭ* de Maiŭ, din Buda:

Τὸ παρὸν βιβλίον πέλει 'Αθανασίου 'Ιωάννου, Κολοσβάρη, 4 Φεβρ. 1806[1] [şi 1809].

4. *Octoih* din 1811.

5. *Paraclitichì* (fără titlu).

6. *Penticostariŭ* din 7272 [1764].

B. Biserica unită.

1. *Strastnic* din 1773.
2. *Triod* din 1800.
3. *Triod* din 1813.

[1] «Cartea de faţă e a luĭ Atanasie Ioan; Cluj, 4 Februar 1806.»

XXXIII.

Copăcel.

1. De-asupra ușiĭ, inscripție ungurească, cu «anno 776».

2. Pe o icoană litografiată: 200.

Aciastă sf[äntă] icoană a Adormireĭ prea-sfinteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ s'aŭ făcut cu toată cheltuiala domnieilor Gheorghe, Ioann și Fi. Țibiși, și negoțitorĭ din Brașov; caria s'aŭ dăruit sfinteĭ bisericĭ romîneștĭ din cetata Brașovuluĭ spre a să da în dar drept-credincĭoșilor creștinĭ pentru binecuvîntarea și vecĭnica pomenire a d[u]mnialor și a tot niamuluĭ; Viena, 1835, Iunie 1.

3. Pe un *Apostol* din 1743: 201.

Legatu-s'aŭ acestă sf[ă]ntă carte de mîna mè Aaron, fiind diiac Alt Adămuș, la let....

4. *Antologhiu* de Rîmnic, 1786.

5. *Chiriacodromiu* din 1699.

6. *Liturghiĭ* din Rîmnic, 7267 [1759].

7. Pe un *Octoih* din 17—: 202.

Acest Octoih iaste a sf[i]ntiĭ bisearicĭ a Copăceluluĭ, dat de dumnealuĭ boiariŭ Mateĭ Strezea, în Domnul răposatul, pentru care am scrisŭ ca să nu-l înstreineaze de la sfănta bisărică; anul 1781, zil[e] 2 Dich[emvrie]. Protopop Costandin Ivanovici, Mit[ropolieĭ] Făgărașuluĭ, etc., iscal.

8. *Penticostariŭ* din 1768, de Blaj.

9. *Strastnic* din 1783.

10. *Noul Testament* din 1648.

11. *Triod* ardelean din 1771.

XXXIV.

Corabia-Ciceŭ.

1. *Apostol* din 1767, dat de Simeon Brodea; 1789.

2. *Cazanie* din 1768.

3. Pe *Evanghelia* din 1746: 203.

La hramul Sf[ă]ntuluĭ Dimitrie, în Corabie.

4. *Mineie* de Rîmnic.

5. *Octoih* din 1792.

6. *Strastnic* din 1753.

XXXV.

Corbĭ.

204. 1. Pe căldărușă:

Pp. Io[nŭ] Tă.; ano 1807.

205. 2. Pe un pomelnic de lemn:

Leca, Enachie, Rodion, Despa, Anastasie, Antonie.

206. 3. Pe un *Antologhiu* din 1737:

Să s[ă] știe că aceast sfăntŭ Meneiŭ l-am cumpărat eŭ pop[a] Aldea din Arpaș[ul]-de-sus, drept banĭ zloț 20, de l[a] Ion Suma din Cărța cĭa săsească, pentru ca să fie de slujba bisericiĭ căt va fi viața mea, iar, după morte mea, să rămăe fecĭorilor mieĭ... Și am scris eŭ Amfilofie iermonahul de l[a] schitul Arpaș[ul]-de-sus, în luna luĭ Ianuarie dni 9, și aŭ fost lt. 1749.

4. *Apostol* din 7251 [1743].

5. *Cazanie* din 1768.

207. 6. Pe un *Ceaslov* din 17—:

Aicĭa amu însărcinat ca să s[ă] știe cum că amu cumpăratŭ eŭ popa Ioanŭ acestu cĭaslovu de la Niculaie Curuluțu împreună cu Catavaseariŭ, dereptu 10 mariiașĭ, cu banĭ miĭ; 1797, Iunie 30 de zile.

7. *Evanghelie* din 1776.

8. *Penticostariŭ* din 7251 [1743].

9. *Psaltire* din 1767.

10. *Triod* din 1761.

XXXVI.

*Corbĭ (Făgăraș).

208. Pe *Omiliile* din 1775:

Să să știe cum că la ano 823 aŭ poftit înnălțatul Înpărat de la oameniĭ mareluĭ prințipat Ardeal să dea în porție baniĭ de argint.

Acĭastă sf[ă]ntă și dum[ne]zeiască carte iaște a luĭ Psampson din Corbĭ și popa Psamsonŭ al Opriș din Corbĭ; și am scris eŭ popa Marcu din Viștea-de-jos.

XXXVII.

Crişcior.

1. [Pomenit un] Nicolaevicĭ din Hinedora, lcsăşte *(sic)* diregătorĭ de cărţĭ («Cristov»)

2. Pe un *Antologhiu* din 1745: 209.

Acĭastă sf[ăn]tă carte s'a luat de neamul Ficheresc, popa Danil, 1776.

3. Pe un *Apostol* din 17—: 210.

Acĭastă sf[ăn]tă carte ce să cheamă Apostolŭ, s'au cu[um]părată de acestŭ pravoslavnicu creştinŭ Turcinŭ Iuvanŭ şi cu soţulŭ mieŭ Boriţa la sfănta besărică noastă a Criştorului pominire, şi l-amŭ cupăratŭ cu banĭ bunĭ şi dreptĭ 1 flor vonaşĭ, şi nime sä nu îndrăznească să-lŭ strămute saŭ să-lŭ fure... Ani de la H[risto]s 1778, Aplilie în 4 zile.

Să să pomineaşcă Turcineşti şi, de spre soţulŭ mie[ŭ], Hurdeşti, policra de spre Turcineştĭ: tată-meŭ Ivvanŭ şi Eva, de spre soţulŭ meŭ Boriţa: Iujgĭa, Măriica.

4. Pe o *Evanghelie* din 1784: 211.

Acĭasta sf[ă]ntă ev[an]gh[e]lie s'aŭ cumpărat pe sama s[fi]nteĭ bisearicĭ de la Crişcĭor cu 14 flor[inĭ] ungureştĭ, de la mine popa Sava din Răşinariŭ, Fevruar 23 lea, 787. [Legat la 1834.] Compactor Anton Stefan, Zalatna.

5. Pe un *Octoih* din 1742: 212.

Eŭ popa Pătru dinŭ Criştoru amŭ datŭ 15 florinţĭ pe acestŭ Oftaiŭ; eŭ a[m] datu... A[nno] 1786, Noevriia 12 zile.

6. *Penticostariŭ* din 7251 [1743].

Cu însemnărĭ din 1807.

7. Pe *Propovedaniile* luĭ Clain: 213.

Acĭastă propoved[anie] s'aŭ cumpărat ca să-mĭ rămăe de pomană, la beserica Crişturenilor, la Rîmănească, şi un Molitevnic anno 1787. Lucacĭ Pătru şi Otnni (?) Pătru.

8. *Psaltire* din 1786.

XXXVIII.

Cuhea.

Copie a *Evanghelie* luĭ Şerban Cantacuzino. — Notiţă de la d. I. Mihály, în Sighet.

XXXIX.

Cunţa.

1. *Antologhiu* din 1766.
2. *Apostol* din 1774.
3. *Chiriacodromiul* din 1699.
4. *Chiriacodromiul* din Sibiiŭ, 1855.
Ctitor: «Şofron Văsîiu din Conţa».

214. 5. Pe o *Evanghelie* din 1806:

Acĭastă sfîntă şi dumnezăiască Evanghelie iaste a beseareci neunite de la satul Sărăcsăŭ din varmeghia Belgradului, paroh popa Aronŭ, paroh unit la Sărăcsăŭ popa Aron de la Cîrna.

6. *Liturghiĭ* din Sibiiŭ, 1809.

215. 7. Pe un *Octoih* din 1712:

Scris-am eŭ protopop Potru Dăian, în [a]nul 1725, Fevruiar.

8. *Penticostariŭ* din 7290 [1782].
9. *Triod* din 1771, legat, la 1832, de Mácinic Mărjineanu, Ioan Zealea, Lazar Florea.

XL.

Dănsuş.

216. 1. Pe catapeteazmă:

1789; popa Simeon zugr[av].

217. 2. Pe un *Apostol* din 1814:

Acĭastă s[făntă] carte s'aŭ cumpărat de Bizantie Macĭou p[aroh] Demşuşuluĭ pă sama bisearici Demşuşuluĭ cu 13 Rf.; din bani bisearici s'aŭ cumpărat; 1844, 19 Septemvrie.

218. 3. Pe o *Evanghelie* din 1776:

Acĭastă sfîntă vanghelie s'aŭ cumpărat de dumnealuĭ Pătruţ Iştionescu de la Dîmşuşŭ, cu unsprăzece florinţĭ vonaşŭ, pe sama sfinteĭ biseareceĭ de la Dîmşuş... Din Haţeag, 10 Iunie, înnaintea mea s'aŭ cumpărat de la popa Avraam din Mărtineştĭ...

Darurile şi pedepsele cu care Dumnezeŭ în viiaţă m'aŭ certat. Mi i-aŭ dat daru preoţii fără venitŭ di la popor, visterie după truda mînilor de ajuns mi i-aŭ dat, din carea am zidit biserica, am învăţat 3 fiĭ cu cheltuiala pe la şcoalele

cele marĭ: pe Vizantie parohu Demşuşuluĭ, theolog, pe Moisi prinţipiştĭ —şi aŭ murit la 1823, de 15 anĭ—, Aron sintaxiste — şi aŭ murit la anul 1830, de anĭ 18, amar mie! Am zidit casă marĭ, am înbrăcat 2 fiice în cinstea, şi le am învăţat şi carte. Am avut fiĭ 13, dintră care 8 aŭ murit pe dreapta mea, şi maĭ stă 5, nu ştiŭ pănă căn[d]. A 3ª, mi i-aŭ dat învăţătură retoricĭască şi theologhicĭască şi astronomicĭască şi sănătate 32 de anĭ.

Pedepsele.

1. Moartea fiilor, toţĭ în ştiinţă. 2. Răle şi pagubă de la vrăjmaşĭ, părăle cele mincinoasă, care cu marĭ teltuiale şi pagubĭ le-am aşezat: 2 vrăjmaş mi i-aŭ tăiat viia de 60 de hieri, 3 mi i-aŭ vărsat 100 de hieri de vin noaptea, şi or tăiatŭ coadele la vite. Număru fiilor: Vizantie, Treja, Vasili, Treja, Vasili, Iliia, Moisi, Aron, Elisaveta, Efrusina.

4. Pe un *Penticostariŭ* din 1808: 219.

Acest Penticostariŭ iaste cumpărat de c[instita] jupăniasa Cerna Iliana. . ., a c[instituluĭ] jupîn în Domnul răpăosat N... fosta odinioară soţie.

Eu maĭ mikul si mult szmeritul între preoci poppa Nikolaje de Matéu unit, mam neskut la annu 1773, Ienuarie 3, mam keszetorit la 1796, Noembrie 3, m'am hirotonisit, adeka preutit la 1798, Aprilie 11.

Fiul născut la 1824, căsătorit la 1844, preot la 1847, trăind tatăl. 220.

Anno 1798, Iulie 28, sau nescut fiul mieŭ, Visantie; 1801 September 8, Tresia. Fiĭ: Vasilie, Iulia, Moise (1812, 25 Maiŭ), Aron, Elisaveta, Efrusina, Trudi, Iosif, Moisie.

Mortua fuit mea mater anno 1777, September 6.

Mortuus fuit meus pater; 1817, September 2.

5. Pe un *Noŭ Testament* din 1648: 221.

În ani D[o]mnuluĭ 1767, în luna luĭ . . . ie în 2 zile, eŭ acesta, anume popa Sofronie, am venitŭ din Răchitova aicĭa în Dîmşuş, murindŭ popa Pascu, şi, rămânăndŭ satul fără preotŭ, s'aŭ legatŭ de mine să le fiŭ preotŭ, şi m'am tocmitŭ cu satu dinaintea parişoşirilor de-aicĭa, anume gĭupănu Luca, Gheorghie domnişoru, Lucacĭ Ioja, jupănu solgabirăŭ Bocosniţŭ Lascŭ, gĭupănulŭ Antalfi Joja, şi ceialalţĭ toţĭ m'aŭ voitŭ, întărindu-mă

cu contractul, prin care voĭ şi arăta unde va fi lipsă, de va zice cineva ceva. La acest an aŭ nins în noaptea de Sînjorzĭ; care aŭ stătut treĭ zile.

Însemnare de la popa Bicheantie; 1801.

Foametea din 1813.

Luna luĭ Maĭ sfîrtariŭ cel d'intîĭ... Începutu luĭ Marţ cu Babele.

6. *Triod* din 7234 [1726].

XLI.

* Delarĭ.

222. Pe un *Penticostariŭ* tipărit la 1566, supt Mitropolitul de Smederevo Zaharia şi egumenul Sava, la mănăstirea Văznesenia:

Să s[ă] stiia în ce lun[ă] s'aŭ scris: scrisu-s'aŭ în luna luĭ Fev[ruarie] 20 de zile, s[fea]tago m[u]cĭnica Iliia. Acĭastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezăiasca carte estă a mănăstiri Ojgori, не есть дѹ долн монастыри. Acĭastă d[u]mnezeiască carte, anume Pinticostariu.

Aciastă sf[ă]ntă cartea anume Pinticostariŭ l-aŭ legatŭ părintele popa Stan din Cilniciş; Domnul să-l pomeniască pre d[u]mneluĭ, că l-aŭ legăt de domană *(sic)*. Писам азь дїакь ѿт Делари [= am scris eŭ, diacul din Delarĭ].

XLII.

D e v a.

A. Museul.

223. Pe un pomelnic de lemn:

Paşculŭ, Barbărŭ, Isimie, Paraschia, Flurie, Cortinŭ, Ispas, Rafil.

B. Biserica.

224. 1. Pe o icoană:

Prinŭ strădania şi ostăniala Sfinţĭ Sale părinteluĭ popa Ioan, paroh Dev[i], 1784, s'aŭ zu[gră]vit acĭastă s[făn]tă icoană cu cheltuiala dumisale răpăosatuluĭ Şipoş Şamu din Deva.

225. 2. Pe alta:

S'au zugrăvit acĭastă s[fă]ntă icoană cu cheltuiala dumisale j[upănuluĭ] Sabăŭ Ianăşŭ, crîznic, anno 1784.

3. Pe un *Apostol* din 1683: 226.

Acĭastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezeiască epistolie iaste... bisearici nostre a Deviĭ, şi am scris la 29 de zile a luĭ Maĭ, anul 1795, cucernicul între preoţĭ Alexandru Popp, parohŭ al Deviĭ, neunit.

Acest Apostol l-aŭ cumpărat popa Pătru ot Deva cu patru leĭ şi un tultŭ, din bani cari aŭ datŭ Măriia Sa Gheorghie Cantacuzinò pomană la biserica Deveĭ, fiind titor Măriia Sa şi neamul Măriei Sale, ca să s[ă] pomenească neamul Măriei Sale la acĭastă sf[ăn]tă biseric[ă]; iară cine ar îndrăzni a o lua de la acĭast[ă] biseric[ă], să fie anathoma de 308 părinţĭ sfinţĭ; 1721, Fev[ruarie] 2 zile.

4. Pe o *Biblie* din 1688: 227.

Notă că a fost a luĭ «Tovie Perian, parohul Săliştei şi Cajanea», dată luĭ Ioan Perian, «paroh Trestii». Marturi: «Crăciun, Istina, mătuşa noastră, Perian Elisaveta, proteasa de la Ţăbea».

Iară după ce odată să biruisă puterea Ungurilor, venind din Ţara Ungur[ească] un gheneral ungur cu nume Biem, aŭ biruit Ţara Ungur[ească] şi tot Ardealu cu Unguriĭ săĭ, atît pe aĭ Înpăratuluĭ, cît şi pe Romanĭ; numaĭ un prefect cu nume Avram Iancu aŭ ţinut bătae cu Unguriĭ în partea Moţuluĭ, Muntenilor Abruduluĭ şi Ofănbăiĭ, carele au şi bătut în treĭ rîndurĭ pe Ungurii ce s'aŭ fost dus pe el mulţime multă ca să-l birue; i-aŭ bătut, zic, foarte răŭ, într'atît cît nice p'aproape de partea Moţilor nu cutezaŭ Unguriĭ să prea şază. Iară în anul 1849 după Sîmpetru, venind ajutor de la În[nălţatul] Înpărat Muscănesc Nicolae, şi în jos de la Înnăl[ţatul] nostru Înpărat cel tiner Franţĭ-Iosif, în care de odată să frînsă puterea Ungurilor, fujind ceĭ maĭ marĭ aĭ lor pe la Turcĭ şi pe alte locurĭ străine...

5. Pe o *Liturghie* din 7267 [1759]: 228.

Acĭastă sfântă şi d[u]mnezeiască liturghie s'aŭ cumpărat prin mine prot[opopul] Mihailŭ ot Deva, neunit, la anul 1766, a luni luĭ Maĭ 2 zile, ş[i s'aŭ cu]mpărat dreptŭ florinţĭ vonaşĭ 9 fără unŭ groşiţŭ ... Mila d[u]mnelorŭ părintelu popa

Mafteĭ din Lejnicŭ ... Stoica Iosifu ..., ca să fie de pomenire dumneloru.

La anul 1829, în Sîmbăta slăbănogului, m'am făcut diacon, şi în zioa de Rusaliĭ preot desăvărşit, tot într' acelaşŭ an. Nicodim Popp, parohu Devi.

Aciastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezăiască liturghie iaste a s[finteĭ] bis[ericĭ], fiind paroh Petru Budi ; Iunye 24, 822.

229. 6. Pe un *Octoih* din 1763 :

Notiţă din 1850, de la «Inochentie Chiaşa, Învăţăcel».

Cu ajutorŭ luĭ D[u]mnezeŭ întru pomenir[e] popa Gheorghie, Aniţa, ireĭ Gheorghie, ereĭ Jiva.

230. 7. Pe un *Penticostariŭ* din 1743:

Cu toată chieltuiala biserici Devi, la annul 1800.

Scris-am eŭ Ghiorghie Popovicĭ din Mleajnic, ano 1810, Aprilus, şi s'aŭ tipărit de mîna dumisale: Ghiorghie Popovicĭ.

Însemnare de la Ioan Sintimbrean (1860).

231. 8. Pe un *Triod* din 1731 :

... Şi dată de pomană la sf[ă]nta beserică a Devi, hramul luĭ S[fe]tii Nicolae, ca să fie dumnealor celor ce l-aŭ datŭ, spre veacĭnică pomenire, iară cine s'arŭ întămpla de la acĭastă sf[ă]ntă beserică a îl streina saŭ maĭ vrătos a-l fura, şi, zicăndŭ cum că iaste al luĭ, unul ca acela să fie într'un loc cu Iuda vănzătoriul şi cu Ariia nebu[nu]l.

XLIII.

Dobîrca.

A. Unită.

232. 1. La catapiteazmă:

Acĭastă sf[ă]ntă cruce s'aŭ făcut de robu luĭ D[u]mnezeu Nicula Alăman din Topărcia, ca să-ĭ fie poman[ă] luĭ şi la totu niamu luĭ, amin. Şi sau datu s. besiarecĭ dinŭ Dobărca; 1807.

233. 2. Pe o litografie:

H[risto]s judecătoriu vine, cum Evanghelie spune.

... Vlet 1809.

234. 3. Pe un *Apostol* din 17—:

Acĭastî Sfîntu Apostol l-aŭ cumpărat Logofăt Ion Ungu-

rean de la Sibiiŭ, de la popa Ionŭ Brătoĭ de la Bobeanĭ, cu 12 leĭ, 41 de părale.

4. Pe un *Chiriacodromiu* din 1699: 235.

Acĭastă pocenie-ĭ a luĭ Gavrilŭ popi Lupi dinŭ Grebenişŭ ... Acĭasta Căzanii, a popi Gravilă.

5. Pe o *Evanghelie* din Sibiiŭ, 1806: 236.

Acĭastă sf[ăn]tă evangheile aŭ cu[m]părat-o Stanu Crăcĭunu dinŭ Dobărca, şi o dă beserici Dobărci de pomană ... Ion, Marcu... alînă, şi s'aŭ cu[m]păratu cu 3 zloţĭ, ano 1808, No[em]vrie 20. Amŭ scris eŭ popa Nicolae *[litere latine]*, Dobărca, popa unitu.

6. Pe *Liturghiile* din 1741: 237.

... A popi Toaderu dinŭ Şălme, şi elu aŭ murit, şi o lăsatŭ luĭ Nistoru.

7. *Molitvenic* din 1699 (Buzăŭ).

8. Pe un *Octoih* din 17—: 238.

Acest Ohtoih iaste al bisearici Doborci, la hram Sfinţilor Îngerĭ, şi cine s'are întînpla a-lŭ fura, să fie afurisit de 400 de sfinţĭ părinţĭ de la Nichiia; Doborka, 16,808 *(sic)*. Şi s'aŭ scris prin mine, mult-păcătosul Ioan Popovicĭ, dascal în Dobărca unit.

Acĭastă sf[î]ntă carte Oftaiŭ o aŭ plătit pentru legătura eĭ Dumitru Preda din mitul *(sic)* Galeş de pomană, ca să fie şi luĭ pomeană şi la părinţi luĭ şi la tot neamul luĭ... Oprea, Opreanu... Galeş, 10 Fevruarie 1807. Palel *(sic)* Ilie.

Deosăbit veţĭ şti şi pentru procoviţă şi pentru aeru, că cît de curînd vor veni iară de pomeană.

9. Pe un *Penticostariŭ* din 1808: 239.

Acest Penticostariŭ aŭ ajutorit cu banĭ Păcurar Petru cu fămeaia sa Ană. Ioan Munteanu, văduvă Ana Comşoe, Cătarina.

10. *Propovedaniile* luĭ Clain. Iscăleşte in ele Dumitru Micacĭuş.

11. Pe un *Triod* din 1813. Copiate versurile din Psaltirea luĭ Dosofteĭ: «la apa Vavilonuluĭ».

B. Neunită.

1. Pe o icoană: 240.

Acĭastă sf[ăntă] icoană o aŭ dăruit Oprea Borcĭa din Să-

lişte şi soţia dum[nealuĭ] Dobră, sf[inteĭ] bisearecĭ de la Dobîrca.

241. 2. Pe alta:

Vasilie zugr[av]. Sălişte, anul 1823, Ianuarie 3.

242. 3. Pe un *Apostol* din Iaşĭ, 1835:

Nicolae Prida din Lojnă l-aŭ adus din Moldovia, şi cu mare frică l-aŭ trecut prin vama (1851).

4. *Evanghelie* din 1784.

243. 5. Pe un *Octoih* din 1720:

. . . Cu 8 florinţ... Preoţĭ Ioan Dobrot[ă], protop[op] popa Niculae Dobrotă, fratele protopopuluĭ, popa Niculae fiul protopopuluĭ; anu Domnuluĭ 1792, 10 —.

244. 6. Pe un *Triod* din 1813, ctitorĭ.

Dumitru Bloţ din Sălişte, Dumitru Borcea, Ioan Chiparŭ cel bătrîn. Înnaintea bisearici de la obşte s'aŭ căpătat (Szelistye, 1833). Fiind faţă preoţi Danil Mark, paroh neunit în Sălişte.

XLIV.

Dobra.

245. 1. În dosul altaruluĭ:

S'aŭ făcut cu chieltuiala jupînuluĭ caplarĭ Thoma Nand, din Dobra, în anul 1828.

246. 2. De-asupra bisericiĭ:

Acĭasta sf[ăntă] bis[erică] s'aŭ rădicat întru mărirea S. Troiţă în nemeşul şi preveleghiatul oraş Dobra prin cheltuiala comunitaşuluĭ a legi neunite, sub stăpînia Î[nnălţatuluĭ] Înpărat Franţisc I-lea, ep[is]c[op] Vasilie Moga, prot[opop] Iosif Nemeş, ctitor Iosif Olar, Iosif Cra[i]n[i]c, gocĭman Agi-Gheorghi Hriste; 1815.

3. *Evanghelie* din 1760.

247. 4. Pe un *Mineiŭ* budan, de Maiŭ:

Olar Iosif căplariŭ aŭ cumpărat acĭastă sf[ă]ntă carte . . .; 4 Maĭ 1807. [Întăreşte Nemeş.]

248. 5. Pe cel de August:

Acĭastă sf[ă]ntă carte, August lună, din Mineiul Mare aŭ plătit-o Nicolae Horbeai, înpreună cu Muntean Adam jiunere-

său, dăruindu-o de pomenire veacînică la sf[ă]nta bisearica neunită a Dobri, în anno 808, Iulie 24 de zile.

Iosif Nemeş, protopop.

6. Pe un *Mineiŭ* de Octombre, din Buzău: 249

Scris-am eŭ Diiac Crăcĭun.

Scris-a[m] eŭ Lucă Gĭurca dinŭ Gura-Saduluĭ, căndŭ amŭ fostŭ la popa Pavelŭ în Răduleştĭ, Duminecă în [ziua de] Blagoveşt[enie 17—]. Patru sute şi zece de hărtì săntŭ într'acĭastă carte.

7. Pe un *Mineiŭ* de Buda pe Novembre: 250.

Nemeş Theodor, c[t]itorul fiindŭ bisearici, aŭ cumpăratu acĭastă lună, şi aŭ dăruit-o de pomană maiciĭ bisearici noastră din Dobra. Martie în 25 de zile, anul 1807.

Iosif Nemeş, protopopŭ al loculuĭ.

8. *Triod* din 1731.

XLV.

Dragomireştĭ (Maramureş).

1. *Octoih* slavon tipărit, de la 251.

Titiianŭ şi Turcuş Ştefan dănŭ Dragomir[e]ştĭ . . ., şi o aŭ dat în bes[ea]r[i]ca de Dragomireaştĭ, nu popilor de acmu, nicĭ cari vor fi de acum înnainte, ce prea sama beasericeĭ să fie, să slujiască dăntr'ănsa, nice..., să u văndă, să să u pue în zălog, saŭ mac[a]rŭ şi noĭ saŭ rămăşiţel[e] nostră, saŭ să o cumper[e] . . . Datu-amŭ aice în Maramorăş, în satŭ în Dragomiriaştĭ, cum estŭ scris maĭ sus. Scris-am în zilel[e] luminatuluĭ şi temătoriŭ de D[u]mnezeŭ Craiul Ardeliuluĭ Apafi Mihaiŭ, Mitropolitul Ardeliuluĭ Sava Brancovicĭ, lu[na] A[v]g[ust] 25 z[i]l[e], 1672. Bogdan . . ., Irinca, Ivan, Anişora, Mihoc, Maric[a], nepotŭ luĭ Turgus, Ilìna. — Col. d-luĭ I. Mihály, din Sighet.

2. Pe un potir: 252.

Acest potir închină şi prinoseşte Măria Sa luminatul Domn al Ţeriĭ-Rumăneştĭ Io Şt[efan] Cant[acuzino] VV. sfinteĭ mănăstirĭ de la Maramurăş, unde se prăznueşte hramul Înnălţarea Domnuluĭ H[risto]s, spre pomenirea numeluĭ şi spesenia sufletelor D[om]nieĭ Sale, lt. 7224 [1716]. — După cetirea d-luĭ I. Mihály, din Sighet.